

Proeven voor het verstand, den smaak en het hart

Jacobus Bellamy

bron

Jacobus Bellamy, *Proeven voor het verstand, den smaak en het hart*. De Leeuw en Krap, Dordrecht 1790

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/bell002proe01_01/colofon.php

© 2014 dbnl

Van de drukkers.

Het eerst en grootste gedeelte der volgende bladen werd, in de jaaren 1784 en 1785, in kleen octavo; bij twee bundeltjes, uitgegeven. De onsterflijke BELLAMIJ, met eenigen zijner kunstvrienden; waren 'er de opstellers van, en alle de geplaatste stukjes werden door hem voor de drukpers gevormd. Hij had het voornemen, em dezelve door een derde bundeltje te doen volgen; en 'er dan een geheel van te maken, dat, met eenen algemeenenen tijtel, een geschikt boekdeeltje zou worden. - Dan, zijn vroegtijdige dood; door al wat Vaderlandsche Dichten Letterkunde mint niet zo veel rechts betreurd; was oorzaak, dat, door hem, dit voornemen n[i]et konde uitgevoerd worden. Er was nochtans eenige voorraad voorhanden, dien ons, bezitters van het reeds gedrukte geworden zijnde; na de dood van den Heer B BELLAMIJ ter hand kwam; doch dezelve was te kleen, om 'er een geschikt bundeltje van te maken. De reeds gedrukte stukjes zedert uitverkocht zijnde, besloten wij tot dezen he[r]druk, die gelijk is aan dien der andere werken van den verdienstlijken Samensteller; en wij plaatsten bij denzelven het geen wij voor een derde stukje ontvangen hadden, na

IV

dat het, volgens de vrijlating en het verzoek der opsteleren , door een kunst- en letterkundige hand overgezien, en voor de pers vervaardigd was. Deze nieuwbijgevoegde stukjes beginnen op bladzijde 159; wij vertrouwen dat dezelve van belang genoeg zijn, om bij de vorige eene voegzaame plaats te beslaan.

Met het een en ander kooft dus een geschikt geheel ten voorschijn, volgens het ontwerp van den Heer BELLAMIJ zelve. Wij hopen dat onze schikking, en de wijze van uitvoering in dezen, onzen Landgenooten, die gezond Verstand, waaren Smaak en een kunstminnend Hart, bezitten, behagen zullen.

1790.

Aan lezers en lezeressen

Het ontwerp van de Schrijvers dezer mengestukjes is in de daad te eenvoudig, te zeer ontdaan van allen dien pracht, welken menig boek ter hulp roept, om eene gelukkige intrede in de waereld te doen, dan dat men daarvan breed zoude opgeven. - Zij zoeken hunne medemenschen, te gelijk met zichzelven, wijzer en beter te maken, daartoe geven zij een kleene verzameling af van stukken, betrekkelijk tot eenen goeden smaak, gezond verstand en edele gevoelens; waarvan de verscheidenheid zich uitstrekt tot allerlei vakken van studie en genie; bij voorbeeld, Wijsgeerte, Mensch- en Staatskunde, Zedenleer. Satyre en Dichtkunde - en waarvan men hoopt, dat de oorspronkelijkheid eenigen goeden reuk verspreiden moge! In deze jaren van navolging en vertaling hebben de Schrijvers het niet van zich kunnen verkrijgen, hunnen Landgenoot te belasten met meer, dan een enkel klein uitlandsch stukje, dat het oog van iedere natie schijnt te verdienen, en waarvan men gezind is de bronnen getrouwlijk op te geven.

Men heeft geoordeeld, dat, naardien de vaste verbindtenis van een periodiek werk aan eenig tijdstip, grootendeels den Schrijver

bloot stelt aan die zelve ongemakken, welke gepaard gaan met de al te bepaalde bestemming der uren, tot eeten, drinken en slapen; het beter ware, dat men den tijd aan de stof, dan deze aan den tijd onderwierp - men geeft dus een *Eerste Stukje* af, zonder juist te willen voorspellen, wanneer *een tweede* volgen zal; 't geen zo lang onbeslist blijft, tot dat het, billijkerwijs, verschijnen *kan*: de nieuwheid van dit plan, die zekerlijk de besten uwer niet mishagen moet, bestaat hier in, dat het tegenwoordig geschrift den middenstand bekleedt van periodieke, en niet periodieke werkjes; gelijk ook elke afgifte onafhankelijk is van de overigen.

Indien de pogingen der Schrijveren, die niet felruilen, dan om hun schrift van uitgebreider nut te doen zijn, eenige toejuiching verdienen mochten, zouden zij dezelve alleen daarin wenschen te ontmoeten, dat men zich het zelve ten nut maakte, ter bevordering van deugd en wijsheid, door het gebrekkige, waar men dit vinde, menschen-vriendelijk te verschonen, en het goede, dat er in heerschen mag, dankbaar aan God, naar zich te nemen, met die rechtmatige gevoelens, die beslist hebben over het wankend besluit der uitgeveren, om, tot de beschrevene waereldschepping, iets bij te dragen: - tevens zal men, onder beding van kostloze bezorging aan den Drukker, *origineele* toegezondene proeven van anderen aannemen, toetsen, en, zo zij verdienste hebben, vriendelijk plaatsen.

Dit zij genoeg! -

Gevoelens van een' jongen vader.

Zij is bevallen, mijne dierbare Emilia! zij heeft mij eenen lieven zoon gegeven. Ik heb uit zijne oogjes het onschuldig leven zien lagchen - zachte menschheid zweefde over zijne lippen - en ik gevoelde de geheele grootheid en waardigheid, die eenen mensch bezielen, wanneer hij eenen anderen mensch, de gelijkenis van zichzelf, vindt! (*)

Een nieuw schepzel in 't geheele Al! een van die miljoenen, om welken voortbrengen, Eva uit Adams lendenen verrees! - Hij is een vruchtje voor den dood, een zaadje voor de eeuwigheid!. - Reeds is het getal van zijne polsslagen geteld, reeds wacht hem de trillende minut van zijnen dood - de worm, die hem genieten zal, wordt zo wel geschapen, als de boom doorzaagd, die zijn lijk eens zal opsluiten, en deszelfs plaats aan wijzen, in de donkere aarde! - even zeker, gelijk gister nog de uur zijner geboorte naderde, rukt het ogenblik aan, dat hem onverwelklijk uit de diepte zal doen oprijzen; dan zal hij volkomen leven, gelijk hij nu niets doet, dan sterven. - Maar wanneer? - en waartoe? diepten, in welken zich mijne verbeelding niet wagen kan!

(*) MONTESQUIEU *Espr. des loix* Tom. I. Liv. I. ch. 2.

Groot, Emilia! zeer bitter waren uwe smerten! - uw Engel zuchtte aan uw hijgend hart, en ik weende hem stille tranen toe. - Groot zijn voor u de vergeldingen der smerte; uw zoon leeft! - Gij deedt eenes stap tot den dood, maar in uwe trede strooidet gij blozend leven op Gods waereld! uit een verflensend roosje botte een nieuwe knop. - Gij gaaft het bestaan aan een wezen, dat, gelijk gij, voor God wierd; en in het uur uws lijdens rijpte de volmaaktheid der geheele Natuur, gelijk ieder kruidje beneden den zwarten donder! - Hij bedroefde u, dien uw hart reeds zo lang koesterde! - Hij bedroefde u, maar even daarom zal hij u, in alle de uren zijns levens beminnen, duizend malen met een lagelije uwe traan weg kusschen, en het voedzel zijn uwer zaligheden.

Indien ik tot niets anders geschapen ware, dan om, als een vlam Gods, het leven te ontsteken, in dezen jeugdigen boezem; zoude ik dan te vergeefs geweest zijn? - Voor mij is het ontzaglijke verhevenheid, *vader te zijn!* - Mijn wegvlietend aanwezen moest worden ondersteund, met eenen nieuwen adem. - Op de ledige bane, die ik heb afgelegd, moest een sterveling den voet zetten, die mij van verre nastumpelt, om in het graf mijne beenderen te drukken. - De waereld riep mij, om aan mijne bestemming te gedenken. - De maatschappij, kerk, vaderland, geslacht, en huis, gaven stille wenken, aan de kracht mijner menschheid - een groter wezen leidde mij zachtlijk bij de hand, op dat ik voldoen zoude aan het ontwerp eener diepe eeuwig-

heid! - en nu, welk een eer en vreugde, de bron te zijn van een edel beekje, dat naar de ruime grenzenlooze toekomst henen kabbelt! - welke eene zaligheid, zichzelf te aanschouwen in eenen mensch, van wien men zeggen kan, ‘deze is door mij geworden!...’

Groot is de bliksemstraal; zij wordt in de hoogte - zij verpletterd een cederbosch - met het derde ogenblik zinkt zij tot niets weg in de diepte. - Ik.... hoe veel groter, hoe veel edeler!nog ben ik, die ik was, ik zal zijn, die ik nu ben; en echter verôorzaakte ik een mensch; met mij evenwaardig, en vol van eeuwigheid! - etlijke jaren vroeger of later te zijn, wat zegt dit, als er geene grenspalen zijn? - Wat gelden etlijke stofjens, geworpen zelfs bij de telbare zandkorlen der aarde? - Emilia, haar kind, en ik, wij bestaan even duurzaam, want Gods leven is de maat onzes aanwezigens.

-

Emilia! wij waren steeds beeldnissen van onzen ongeziene maker! uw ziel, was die het niet vooral? - nimmer lieten wij na, in meer dan een opzicht, Gods geslacht te zijn, maar thans!... is onze hemelsche betrekking veel groter en eerbied verwekkender - ‘weest vruchtbaar! vermenigvuldigt!’ deze zegen stroomde als een Godlijk beekje, langs eene schuine rei van biddende Engelen, op ons ter neder! en gaf ons onzen zoon! - Zouden wij, zonden Adam en zijne Vrouwe immer zulk eene vaste schaduw van het beeld des geestenvaders op het aardrijk geworpen hebben, indien niet uit ons, gelijk uit hen, evenbeeldige mensch-

heid, geworden ware? - het is onze volmaking, Emilia! - er is geen groeiend leven in de waereld voorhanden, dat niet eenige vreugde scheidt in het voeden en verjongen van zijne natuur! -

Wat ontbreekt nu nog aan onze éénheid? - Wij waren te voren vereenigd! - gevoelig vereenigd! nu zichtbaar - eertijds in ons, nu ook buiten en rondom ons - voorheen, gelijk twee Engelen, nu als een paar *menschen* - dus ver, gelijk mengelend stof, dat een lentedropje aan een klieft - maar van nu af als een vruchtdragende akker, door welks midden een onschuldig beekje ruischt. - Ons kind is het eerste, veellicht het eenige goed, dat wij beiden bezitten, ieder geheel bezitten, en het geen ons wederkeerig genieten kan: - De stralen van ons leven, zinds etlijke eeuwen misschien om een halve waereld geslingerd, en uit de afgelegenste verheid tot elkander getrokken, hebben zich thands in één brandpunt verzameld, en dit brandpunt gloeit van leven voor de eeuwigheid - in dit licht blinkt ons gemengd leven - in deze natuur zwelt de bloessem onzer verjongende onsterfelijkheid - aan die kinderlijke lippen smelten wij onscheidbaar te zamen, daar rusten onze vertederingen, daar verwarmen zich onze koesterende harten, daar vinden wij een levend outer, om op hetzelfde dankbare lofzangen aan God te wieroken! en dan nog zal hij, met eene vereenigde straal, vreugd en kalmte in onze ziel instorten!

Zo verrees een jonge elk, om onze langzaam groeiende zwakheid te ondersteunen; wanneer ik sterve aan uwen boezem, mijne

geliefde! zo ween zachter op mijn verkleumd aangezicht, en grijp u aan den pijlaer Gods, die voor u staat! - gij zult dan niet alleen wandelen over de hobbelige sterfbane! - uw kind is bij u, en gij zult op zijnen schouder leunen, terwijl men uw graf delft - vertroost u dan, bij dit verjongde mannenbeeld, over het geen gij verloren hebt, en laten zijne vriendelijke lagchjens u als de eerste dageraad van dien morgen zijn, waarin wij ons in elkanders armen, vrolijk zullen wedervinden! -

Ach! dierbare Emile! gelijk een bliksem vliegt deze rillende gedachte door mijne ziel, gelijk een bliksem, die overal sporen van scheurende verwoesting na laat! - waartoe klopt zijn groeiend hartje zo vluchtig? waartoe zweeft die bos zo ongestadig langs zijne wangen? hij is een telg, geplant in stervend stof! - reeds ademt hij eene gevloekte lucht in! reeds slingert de zondenstroom zijn bevend kieljen, over de afgronden der rampzaligheid henen! - een traan, een traan.... Van alle zekerheden is deze de ontzaglijkste, dat hij een *zondaar* wordt. - God! een zondaar!... een doemling!.... een brandoffer der eeuwige wrake!.... met het leven voeden wij zijne krachten, om den hemel te beledigen - om stromen bloeds te plengen - om - als Judas, God en zichzelf te vervloeken! - met zijne gestalte zal ook zijne schuld rijzen! - en, wanneer hij eens, gelijk de eeder op Libanon, in vollen wasdom staat te prijken, misschien sleept hem dan een Noachsvloed, voor altijd van ons hart weg! -

O! laten wij toezien, en hem biddend ondersteunen, in deze

vallei des verderfs! - hij is toch van ons been en vleesch; zijne bloeddruppen hebben wij hem toegesteld! - met hem gaat ons volmaakt aanwezen verloren! - Van onze hand, die hem het leven gaf, verwacht hij zijne behoudenis, hij heeft daartoe onze verëende krachten nodig, hij zoekt onze ouderliefde en zorg vvoor zijne eeuwigheid afteweenen! - zonder ons zinkt hij weg door de eigen zwaarte - laten wij hem vormen, zo als wij zelven wenschen zouden gevormd te zijn. - God, de waereld, de Engelen, het menschdom, het vaderland, onze heilige broeders, allen maken grote aanspraken op hem, en om dezelve te kunnen voldoen, moeten wij zaden van deugd en wijsheid in zijne ziel strooien - eens komt de dag, dat hij, nabij ons; het stof ontworsteld, met ons, voor Gods vierschaar staat, en van ons voorspraak en verantwoording te rug roept! - hoc? indien wij dan het onschuldig bloed hadden helpen verraden en verderven?

Hij zal sterven, Emilia! dit weten en zien wij reeds - ieder traantje, dat uit zijn oog vliet, drukt eene holte in de aarde, die hem verzwelgen zal, zo dra zij ruim en diep genoeg is. - Wanneer hij zal sterven? - dit is onbekend - Ik gevoele altijd iets meer dan een ander, bij die treurige aantekening 'ende Ha- 'ran sterf voor het aangezicht zijns vaders Therahs.' hij was het eerste voorbeeld van zulk eene gebeurtenis!^(*) de oudheid zid-

(*) *Abel was wel voor zijne ouderen gestorven, maar, daar hij vermoord werd, kan men zijnen dood niet aanmerken als eene vrucht van den loop der ellendige natuur.*

derde, toen zij de gedachtenis daarvan opschreef. - Hier gebeurde eene verwoesting in den schakel des levens; de oorzaak overleefde het gewrocht, de vreugde stierf eer dan het leven, een jeugdige bloessem viel af onder de schaduw van een rijpende vrucht! - Ook hij, Emile! kan voor ons henen varen - wij zien geenen voetstap voor ons op den steilen klip, van waar hij zal nederstorten in de diepten welke ons tot stof verplettert. - 'Indien dit eens alzo ware!' Zwijg Emilia! vervroeg geen ogenblik den dood. Hij is niet langer ons eigendom, wanneer de Eeuwige hem van onzen schoot rukt - nog heden kan een baldadig stuipje zijnen adem weg rukken. Zwijg, voor de gebiedende stem van hem, wiens daden voor ons zijn als de eeuwigheid! wij zullen met gemengde tranen zijn stof bevochtigen, onze vereenigde schouder zal zidderen onder zijne drukkende kist, te zamen zullen wij hem met een kleed van stof overdekken, op dat hij in de stilte sluimere, tot dat het in de kuilen daagt, en, tot onzen jongsten adem zal zijne nagedachtenis ons ten dood voorbeschikken. - Zoudt gij delven na eene diepe mijn, die van de bruine aarde eerst hare waarde ontleenen moet? - Zoudt gij een heilig zaadje het voedzel misgunnen, dat het uit stof trekken moet, om in de Lente der verrijzenis, een onverwelklijk kruintje optesteken, dat den donkren korst des grafs doordringen zal? - Zwijg, Emilia! Jesus Christus is eens gestorven, en in het doodenleger heeft hij gesluimerd! - maar, hij leeft weder, en treedt niet eene edele verachting over de graven -

eens zal hij ons oproepen, na eenen langen slaap! maar de dood valt kort, als men ze niet meer gevoelt. - Kom, bereiden wij ons sterfbed! zo veel eer dringt de onsterfelijkheid in ons koud gebeente! - Kom, zingen wij de opstanding! - wij zullen, ons kind, te gelijk met den Heer, weder zien, en, hoe ook? - zien tot onze zaligheid?

-

Over dagboeken.

Toen ik, voor een paar jaren, het zo beroemd Geheim Dagboek van den beminnenswaardigen Lavater las, vielen mij van tijd tot tijd gedachten in, dit soort van geschriften aangaande, die ik, om dat zij groten schijn van waarheid hebben, en zekerlijk eenigszins nuttig kunnen zijn, ten ruuwsten opschreef, en waar van ik thands kortlijk ga verslag doen. -

Indien er iets dienen moet, om onze vorderingen mogelijk te maken in de studie der zelf kennis, dan is het de bepaalde gewoonte, om het hoofdzaaklijke van onze gedachten, neigingen, driften, gesprekken, bevindingen, en handelingen, bij iedere gelegenheid op het papier te stellen; met die getrouwe oprechtheid, welke wij aan de waarheid en ons zelve verschuldigd zijn. - De mensch is uit den aart genegen met niemand onoplettender, dan met zich zelve om te gaan - hij komt bijkans nimmer, althands niet dan voor drie oogenblikken, tot zich zelve te rug; hij heeft eenen toevloed van gewaarwordingen, die zeer aangelegen zijn, tot de beschouwing en bestuuring van zijnen eigen persoon, maar hij laat dezelve doorslippen, en vergeet ze, met de gelegenheid, die hij hadt, om daarvan een leerzaam gebruik te maken. - Hij leeft als in eenen droom voort, en meestal gaat hij uit de

waereld, zonder van eenig ding minder bewust te zijn, dan, van het geen hij is, en niet is, kan en niet kan, wil en niet wil. -

Het is dit ongemak, welk, als een nasleep onzer verzwakte veerkracht, door kunstmiddelen eenigszins moet vergoed worden; want, wat is de sterveling, die vreemd is in zijnen eigen boezem? - hoe kent hij zijne waerde? - hoe zijne behoeften? - hoe de plaatzen, daar hij gevaar loopt, zich door eigen ballast te verdelgen? - hoe de voorwerpen, die, als een vergif, zijne driften doen gisten, en hem alzius ongelukkig maken? - hoe zijne ware belangen, als mensch, burger en Christen? en wat middel blijft er voor hem overig, om, met eenigen voorspoed, aan de verbetering van zijn verstand of hart te arbeiden -

Het Dagboek verplicht ons gedurig een wakend oog te hebben op onze in- en uitwendige bewegingen; met de pen in de hand, om van elke bevinding rekenschap aan ons zelve te geven, ontsnapt ons zelfs geene kleinigheid, die merkwaardig is - de geringste trek van onkunde of zedelijke bedorvenheid - de eerste opwelling van eene smeulende drift - een achtloos woord, dat van de tong slipt - word eene stof voor onze opzettelijke overdenking; de stem des gewetens wordt gehoord - en het papier bewaart de vruchtbaarste uitkomst van ons onderzoek - hoe veel meer denken wij geheele daden, gevestigde neigingen, woedende opstuivingen, grote omstandigheden, in al hunnen aart en belang door! -

Even zeer oplettende is de Dagboekschrijver om zich zelven van zijne goede zijde te leeren kennen; hij weegt naauwkeurig af alle de vorderingen, die hij maakt in wijsheid en deugd - hij toetst zijne denkbeelden, gevoelens, en daden aan een zuiver voorschrift; leert iedere kennis en plichtoefening op den rechten prijs stellen, en zijn papier wordt het aantekenboek van alle die winsten en voordelen, welke inzameling zijne ziel veredelt, welke genieting de eenige zaligheid zijn kan, in een maatschappij van stervelingen, waarvan dwaasheid en zedenloosheid de algemeenste hoedanigheden zijn.

Uit het eene en andere ontstaat, met verloop van tijd, een min of meer volledig samenstel van wezenlijke bevindingen en aanmerkingen, omtrent zich zelven, die, aan 't geheugen toevertrouwd, meestal zouden zijn verloren geraakt, althands van hunne preciesheid ontdaan, daar zij nu, door de geschrevene letter bewaard, een zeker geheel uitmaken, welks ruwe omtrekken den persoon des Schrijvers aan hem zelve vertegenwoordigen in zulk eene wisselvallige gedaante, als zijne ziel van tijd tot tijd aannam, en waaruit hij met gemak zekere hoofdkundigheden, en grondlessen kan afleiden, ter beschouwing en besturing van zich zelven.

Houden wij zulk een geregelde orde van aantekening omtrent ons zelven, wij hebben gedurig gelegenheid ons bestaan en gedrag van voorgaande tijden te overzien, met het tegenwoordige te vergelijken, daarover aanmerkingen te maken, bij plechtiger gelegenheden een algemeen slot onzer rekeninge optemaken, nuttige

maatregelen te nemen voor het toekomend tijdvak, en zulke aandoeningen in ons te verwekken, die, behalven haare edelheid van aart, ons rechtmatiger omtrent het opperwezen kunnen doen verkeeren.

Nimmer zal derhalven iemand zijne medeburgenen genoegzaam, althands nimmer, te veel, hebben aangespoord, om zich de moeite en oplettenheid, welken het houden eens Dagboeks over zich zelve vereischt, te laten welgevallen - nimmer zal deze gewoonte, hoc zeer ook door zommigen geroemd, en door anderen geoefend, algemeen genoeg worden door gehouden; en het is er zo ver af, dat ik mij ten hekelaar derzelve zoude willen opwerpen, dat ik in tegendeel des heeren Lavaters Geheim Dagboek wenschte gezuiverd te zien van die gebreken, zonder welke men het met meer vrucht en ingang aan onzen Landgenoot zoude voorstellen als een stuk dat navolging verdient.

Bij het zien van dit opschrift: *J.C. Lavaters geheim Dagboek*, moet iemand, onverwacht getroffen worden van eene gedachte, die ik niet ontveinzen kan gevoeld te hebben toen ik het las; waarom zal men een Dagboek *geheim* blijven noemen, het geen in den groten dag ten voorschijn treedt? - Indien de Leeraar het zelve alleen bestemd hadt, om in zijne kamer te Zurich, gebruikt te worden tot zijn eigen zedelijk nut, hield het ten minste op, recht te hebben tot dezen titel, zodra hij het ten algemeenen dienste aan de persse overgaf. - Of is het, met eenen weerslag op de donkere wording dier uitgave, waar van ons de Voorredenen

zelve geen rechte oplossing doen, dat dit Dagboek *geheim* blijft? - Eindelijk, zou men mogen denken, dat Lavater het opschrift van zijn *autographon* hadt willen behouden, volgens dezelve preciesheid, waarmede men heeft goedgevonden alle de hem bekende character-plaatzen in de Hoog- en Nederduitsche uitgave te behouden, tot ongemeene stichting voor zominigen, misnoegen voor anderen, spotternij voor de meeste lezeren? een omstandigheid, die in de daad dit boek, op vele bladzijden, onaangezien de duidelijkheid der drukpers, tot de *geheimenissen* eener Egiptische *Hieroglyphica* terug brengt! -

Dan, ik bemerk, dat ik begin te spotten; om mij daarvan te ontdoen, zal ik eene aanmerking in 't midden brengen, die het gezegde oplevert, doch, die nader dient tot het oogmerk; namentlijk: dat hij, die een Dagboek schrijven wil, een *geheim Dagboek* schrijven moet; waarvan niemand, dan hij zelve, gebruik maakt, en 't geen zelfs voor zijne naauwste vrienden en huisgenoten eene diepe verborgenheid blijft: - de enkele gedachte, dat eens anders oog ons geschrift zien zal, beneemt onze pen reeds dien vrijen loop, welke alleen in staat is den stroom van onze gedachten en aandoeningen te volgen; men wordt stijf, houdt achter, meet te breed uit, en valt in de ellenden van de openbare schrijverij: - en daar bij, indien men steeds *kon* getrouw blijven aan de waarheid, is echter dit zeker, dat het Dagboek is ingericht ten nutte van den Schrijver-zelve; en verder niet! - ik houde mij verzekerd, dat de uitgave van zodanige

geheime geschristen, over zich zelve, geenszins in nuttigheid en voordeelen beantwoorden zal aan het denkbeeld, dat men zich uit onkunde daaromtrent vormen mocht. - Lavaters Dagboek is, zo wel hier, als in Duitschland - ik wil dit vaststellen - met het best oogmerk gedrukt, en gretig gelezen, maar, na aangemerkt te hebben, dat dit boek het voorrecht met zich bracht, van als eene zekere nieuwigheid beschouwd te worden; zal men zich op ieders ondervinding, indien hij het gelezen heeft, beroepen kunnen, om te doen zien, dat men er den Heer Lavater, en hoe veel minder dan zich zelve! - niet uit heeft leeren kennen: - er zijn toch maar weinige trekken der menschlijke natuur, die zo door alles heen brekende, die zo algemeen heerschende zijn, dat de geschreven bevindingen van eenen enkelen sterveling, (die dan nog een Lavater is!) dien aangaande voor allen mensch leerzaam en nuttig zouden wezen. - De *sensus moralis* wil vooral niet bij navolging worden versijnd!

Daar zijn verscheiden moeilijkheden, die het meer bezwaarlijk maken, ook voor zich zelve wel te slagen in het schrijven zijns Dagboeks, waar van geen der minsten is, de plicht, om gebouwd te blijven met het geschrift aan zijne daden, en neet dezen aan het geschrift - dit zal ik nader ontwikkelen.

Onze eigenliefde drijft ons altijd aan, en wij beminnen deze drift, om het beste van ons zelve te denken, en ter nedertestellen - hoe veel wijsheid en eerlijkheid hebben wij dus nodig, om in ons Dagboek niets ter nedertestellen, dan loutere

waarheid, zo ter ontmaskering van onze onkonden en gebreken, als ter in 't licht stelling van onze talenten en deugden! - hoe licht zullen wij eenen misstap voor ons zelve eenigermate bewimpelen, of ons te zeer kittelen in de schaduw van eene kleene deugdsbetrachting! - Ja, indien wij ons voor ons eigen geweten schamen, hoe dikwijls zal het dan gebeuren, dat wij zorg dragen van deze schaamte niet te verdubbelen bij het optekenen onzes gedrags! - Zie daar dan, in verloop van tijd, eenen Romanheld van zichzelf gemaakt, daar een ootmoedige ware menschenbeeldnis staan moest! -

Indien wij ook hieraan getrouw blijven, en dus niets meer of minder schrijven, dan wij deden, is hier eene andere en nog haglijker klip, daar wij in de verzoeking geraken, om onze daden te richten naar het geschreven ontwerp. - Ik wil niet ontveinzen, dat mij, bij de lezing van Lavaters werkje, is voorgekomen, dat deze brave man in de daad nog deugdzamer was, om en van wege zijn Dagboek - dat is, dat hij edele daden deed, ten einde er voldaan mocht worden aan het voorgesteld Dagboekplan, en ten einde de dag niet met een zwarte kool mocht gebrandmerkt worden. - En ik twijfel geenszins, of ieder man, die zijne gewoonte volgt, zal zich dikwijls door de lust geprikkeld vinden, om daden te bedrijven, welke een helder licht mogen verspreiden over zijn Dagboek - nu is deugd om het Dagboek wel beter dan geene deugd of als eene ondeugd, maar echter is zij

geene ware deugd! - het *incitamentum decori honesti* behoort van elders, dan van zijn eigen geheimschrift, ontleend te zijn; ja ik geloof bijkans, dat zulk een braafheid op den duur ligt vatbaar zoude kunnen worden voor indrukken van menen verdervenden aart, tot merkwaardige schade voor het Zedelijk Character.

Eene andere hinderpaal, die zich opdoet aan den Dagboekschrijver, is deze, dat men zich naauwlijks aan eenen bepaalden tijd verbinden kan om aantekeningen te maken, wijl ieder dag geenszins merkwaardigheden met zich brengt, deze dikwijls voorvallen op eenen tijdstond, die ons geene vrijheid ter afzondering veroorlooft, en, wanneer men zich daartoe zoude willen zetten, het geheugen zich zomts zo veel heeft laten ontvallen, dat men geen recht meer aan de waarheid der zaak doen kan; en deze ongelegenheid is zo groot, dat zij zelfs belemmering kan geven aan lieden, die stil leven, en genoegzame uren van afzonderlijke studie voor zich hebben. - Van daar die ledige vakken in het Dagboek van Lavater en van ieder. - Ik heb meer dan eenen vriend, die genoodzaakt geweest is zijn geschrijft nu en dan ledig te laten van dienstrijke aantekeningen, en wien eindelijk het verdriet der te loorstellingen heeft doen afzien van het geheele plan om een Dagboek te schrijven.

Hierbij komt nog een derde ongemak, 't welk bestaat in den last van het schrijven - dit valt den meesten moeilijk, vooral

indien men groten omslag van zaken rondom zich heeft - en de weinigste menschen bezitten de schone gave om hunne denkbeelden kort en zinrijk op het papier te stellen, waaruit eene breedvoerigheid geboren wordt, die niet nalaat op den duur te walgen, en die men niet vermijden kan, dan met opossering of van wezenlijke aanmerkingen, of van die duidelijkheid, die in een zaak van dit gewicht vereischt wordt.

Het zijn ongetwijfeld deze en diergelijke bedenkingen, die merklijk bijdragen tot het zeldzaam gebruik van Dagboeken; het zijn deze bezwaren, die men zich getroosten moet doortestaan, wanneer men zich van dit middel bedienen wil, tot het verkrijgen eener behoorlijke kennis van, en bestuuring over zich zelven; dan, daar deze zaak zo gewichtig is, behoorde men daar voor iets over te hebben, en, volgens de spreuk *per ardua ad astra*, moeite en arbeid ligt te achten, uit aanmerking van de voordelen daaraan verknocht; - daartoe, en geenszins om iemand afteschrikken van eene plichtmatige bemoeïng, heb ik deze gedachten over het schrijven van Dagboeken in het midden gebracht, welken ik besluiten zal met de rechtmatige gezegden van den Dichter *Hesiodus*.

‘Gemaklijk valt het, de boosheid ruimschoots te bejagen - want de weg derwaard is kort en nabij gelegen, maar voor den toegang tot de deugd hebben de Goden moeite en arbeid geplaatste

naardien de bane derwaard lang en bezwaarlijk is, en in den aanvang zelfs pijnlijk; doch, bestijgt men ééns de hoogte, dan valt zij, hoc zwaar ook in zich zelve, licht te behandelen. Hij is 't gelukkigst, die uit alles voor zich zelve leert.' - enz.

Verdraagzaamheid.

Men roept om verdraagzaamheid, om inschiklijkheid, om eendracht en vrede in de Christen-Kerk! - De eisch is rechtmatig, ik galm dien terug, en, indien zij iets meer zeggen zal, dan jeugdige declamatie, verdient zij den geheelen aandacht van iederen Godsdienst-minnaar!

Dat eene Maatschappij haren welwaard grondt op de onderlinge zamenstemming van derzelver leden, tot het algemeenebest, dat cendragt overal altijd macht maakt, dat een rijk, tegen zich zelve woedende, op den duur onbestaanbaar is, en door eigenlogheid zinkt, dat het Christendom oneindig verliest bij alle die heethoofdige Kerk-geschillen, waar aan wij het ten allen tijde hebben zien opgeofferd worden - wie, zo hij een man is van gezonde denkbeelden, zal dit miskennen? - Laten wij den toon hoger spannen, en toestaan - dat elk der twistende hoofden verscheiden merkwaardige gronden van waarheid en recht voor zich heeft, dat het billijker ware, eene kleine feil te verdragen, dan door derzelver fijn gesponnen zifting den geheelen vrede van den bodem des Christendoms te verdrijven, zonder eenige hoop, dat dezelve immermeer derwaard zal wederkeeren;

dat er middel zoude zijn, om alle de gezindheden der Christenen zodanig met elkander te doen overeenstemmen, dat zij niet langer nalieten één lichaam te zijn, en te steunen op dezelve grondvest eener beschaafde Maatschappij - wat zal uit dit alles volgen? - dat men, zo als de zaak nu staat, elkander *verdragen moete*, om dat dit het beste zijn zal voor de algemeene belangen der Christenheid? - dat zij verre! wij kunnen deze redencering nimmer toestaan. -

Eensgezindheid - is het grote doel, waar na men streven moet. Deze bestaat of in de klanken, of met de daad. Heeft dit laatste plaats, en dan alleen is eensgezindheid wenschlijk, zo behoort er althands eene zekere overeenstemming der onderscheidene leden te heerschen in algemeene hoofd- en grondregelen, en kenmerkende gevoelens van het Genootschap, waar in deszelfs vorm en Constitutie gelegen is - dan behoort ieder lid te spreken en te handelen op eene harmonische wijs met het andere; en, zo ver moet het er van af zijn, dat des eenen stem die des anderen overkraaien zou, dat zij dezelve weërgalme, en versterke - dat betekend eensgezindheid! - Dat men, vooral in zaken van minder belang, in hetzelfde Genootschap niet op dezelve wijs *denkt*, kan gebeuren; naardien er op aarde geene Maatschappij zo volmaakt gevonden zal worden, waar in ééne gedachte heerscht over en door allen de delen - maar het onderscheid moet in kleinigheden, het verschil in de

denkwijs alleen bestaan. - Zo dra het zelve een haatlijk vuur verspreiden zou, door alle de openbare gesprekken en redevoeringen, welker drijfveer gelegen zoude zijn in de zucht, om overwinningen te behalen, veld en aanhang te winnen, eigen grootheid te stichten op de vernedering van anderen - zo dra zon het, schoon de naam ook mocht overblijven, gedaan zijn met ware hartelijke eensgezindheid, vrede en liefde! - Indien het zodanig gelegen is met de tegenwoordige Christenheid, hoe zal dan, men zegge ons dit edelmoedig! Hoe zal dan ooit deszelfs welvaart door verdraagzaamheid bevestigd worden? -

Vooronderstel, dat eenige landlieden te zamen arbeiden op eeen gemeenschaplijken koornakker, dien zij bebouwen - dat zij, onder en omtrent hun werk, in eenen twist geraken, die van duur is, en hoog loopt - dat zij den tijd kwisten met niets afdoende twistredenen, en hun kracht opofferen aan geweldnarigen tegen elkander - hoe zal dezen akker bebouwd, het koorn gezuiverd, de oogst gemaaid en verzameld worden? - Het zal een akker der verwoesting zijn. -

Vooronderstel, dat de nagelaten kinderen van eenen vader gezamenlijk een groot huis bouwen, om daar in met elkander in vrede en voorspoed te wonen - dat zij zich niet verstaan kunnen over de inrichting van het gebouw, en dat niemand eenen voetstap van zijne aangenome denkbeelden wil afgaan - dat de een hier, de ander daar de deur plaatze - dat deze eene zulke,

en die eene andere verdeeling in de vertrekken make - dat ieder aan het gebouw werkt naar zijne zinlijkheid. - Wat zal er eindelijk van het zelve worden? - Het zal een misvormd, belagchlijk, onbruikbaar huis zijn, of liever nooit een huis worden, naar dien de eene hand wederom verbreken zal, het geen de andere bouwt. -

Vooronderstel nog, dat er een huisgezin zij, uit verscheiden personen bestaande, die wel één algemeen fonds van bestaan hebben, en in eene gemeenschaplijke beurs winsten inbrengen, bij voorbeeld, door den Koophandel; maar die van een zodanig tegenstrijdige denkwijs zijn, dat er tusschen hen, dagelijks verschil valt nopends de wijs van huishouding en bedrijf in het beroep; zelfs zo, dat ieder zijn plan doordrijve, zonder ten algemeene beste met de overigen t'zamen te werken - wat, vraag ik, zal in dit huisgezin gebeuren? - Dit gezin zal, binnen ongelooflijk korten tijd, zodanig verarmen, en zich in schulden werpen, dat het op eene jammerlijke wijs in zich zelve worde omgekeerd, terwijl deze ellende zal vermeerderd worden, door de regtmattige verachting en bespotting der geheele waereld, die ooggetuige was van de dwaasheid dezer eigenzinnige huisgenoten. -

Het zij mij gegund, bij alle de reeds gemaakte vooronderstellingen, eindelijk ook nog deze te mogen voegen: dat zulke landlieden, bouwheeren, en huisgenoten, bezessende van welke hagch-

lijke uitzichten het zijn zou, met elkander voord te twisten, onderling te zamen stemmen, om eenen derden onpartijdigen en wijzen te stellen tot richter in hunne zaak, en beloven, dat zij zich naar zijne uitspraak voordaan gedragen zullen. - Waar op zal het raadgevend vonnis van dezen wijzen uitkomen? - Zal hij zeggen: 'verdraagt elkander, en leeft en werkt maar 'voord?' - Dit ware het zelve als of hij zeide, 'doet 'niets! Doet een wonderwek!' - Neen! - maar hij zal zeggen: 'vrinden, ik lemerk, dat gij lieden zo ver van elkander verwijderd, en daar bij zo stijfzinnig zijt, dat gij niet vatbaar zijt voor een verdrag, welk den vrede onder u volkomen bewaren zou; zo min als woedende elementen zich met elkander vereenigen, dan om elkander te vernielen, zoudt gij lieden kunnen zamenwonen, en gelukkig zijn; uit uwe schijnbare verbindtenis zouden steeds zwarer rampen ontstaan, en eindelijk zoudt gij allen elkander hebben ongelukkig gemaakt, om uwes eigenzins wille - gij zijt onverzettelijk! - Wel aan! Hoort mijnen raad, en doe het eenige dat u nog is overgebleven, om, zo al niet in een ligchaam, ten minste elk hoofd voor hoofd te blijven bestaan; scheid u met onderlinge bewilliging, ging, op een rechtvaardige wijs, van elkander; werk, bouw, woon, handel voordaan ieder op u zelve, en moei elkander niet; gij kondt dan veelligt nog vrienden en broeders blijven in de groote Maatschappij; gij zult elkander als Burgers verdragen,

beminnen; ieder zult gij bijzondere en kleinere Classe van menschen gelukkig maken; daar zijn zekere krachten, die, wanneer zij te groot worden om in hun geheel te blijven tot voordbrenging van een algemeen gewrocht, schitterende uitwerkzelen doen, wanneer men ze met wijsheid verdeelt; of indien gijlieden wilt vergaan door moedwil, vergaat dan elk afzonderlijk, op dat uwe val ook niet de anderen ongelukkig verplette.’
- Dus zonde de wijze spreken, en zijn vonnis zoude deelen in den roem van Salomons recht. -.

In zulk een geval bevindt zich de Christen Kerk - zij was eens vereenigd, alle de gezindheden zijn uit elkander geboren, zij zijn zo vele afzettels van denzelven stam - de reden van die scheuringen en afzonderingen, die daar in, van tijd tot tijd, zijn voorgevallen, moet gezocht worden in de stijfhoofdigheid, waarmede men zich tegen elkander in gevoelens en stellingen heeft aangekant; in de drift, waar van gezelschappen, scholen, leerstoelen, t'elken reize gegloeid hebben, waaromtrent men zich de tijden van MAURITS herinneren kan; in de hardnekkigheid, waar mede men nog hedendaagsch, tot schande voor eene zo verlichtte eeuw! in openbare plaatsen en gelegenheden, bij ieder Kerkgenootschap, zijne stellingen handhaaft, die van anderen veroordeelt, zonder eenigen anderen rechter te eerbiedigen dan zijne eigene vooroordelen, en zonder eene hogere balie te erkennen, dan zijnen eigen predikstoel!

-

Wij vragen aan ieder man, die de waarheid onpartijdig lief heeft; zal een verzameling van zodanige Genootschappen tot één groot ligchaam van een goed gevolg kennen zijn? - Zal daar in vrede, liefde, eendracht, kortom dat geen wonen, wat het Euangelie van Jesus Christus, *gemeenschap der heiligen* noemt? - Zullen pijlen, regtstreeks tegen elkander ingekeerd, zich door eenen band omwinden laten? - Neen! - Er zal een algemeene Oorlog ontstaan, waar van twist, partijdigheid, vijandschap, cabalismus, naarijver, twiststokerij, heerschzucht - en meer, de wapens zullen uitmaken; daar zal een algemeen onweder opkomen, iedere Leerrede zal Donderen, ieder Gebed Bliksems schieten; dezelve kansel zal heden zuchten onder de wederlegging van stellingen, die gister met het grootst vertrouwen van denzelfen waren afgekondigd; - vaar wel dan, liefde, stichting, Godzaligheid! - In stede derzelve zullen wij haast de puinhopen verhoogd zien, onder welken Sparta en Rome, Egipte en Persien hun geplunderd overschot bewaren! -

‘Maar, men verschilt slechts in kleinigheden! - daar in althands behoorde men elkander te verdragen.’ -

In de daad, meerendeels zijn het kleinigheden van minder gewicht, welke als de twistappel door Christus Kerk worden heen en weder geworpen; dan, er zijn vele zodanige kleinigheden, die, t'zamengenomen, een groot verschil uitmaken - men verdeelt zich bijna over alles - en, indien men kleinigheden met grote

drift aan zijn gevoelens onderwerpt, indien men daar in niets aan elkander toegeeft, wat onderscheid naakt het dan, of de verschilstof meer dan minder aangelegen zij?
 - Heeft men niet uit kleine beginzelen ten allen tijde, moord, oorlog, verwoesting zien ontstaan, welke in den ondergang van geslachten, steden en landen eindigden?
 - Waren het meer dan kleinigheden, die het vuur van binnenlandsch verderf ontstaken in de kleine Republieken van Griekenland? - Waar is het Kerkgenootschap, dat iets wil toegeven, ter herstelling van de gemeene rust en eensgezindeheid in spreken en handelen? - Waar is het Kerkgenootschap, dat niet met alle macht er op uit is, om overwinningen te behalen, en de anderen afbreuk te doen? - Zodanig is over het algemeen tot op dezen dag de toestand van de Christenheid. -

Gave de hemel, dat eens de rokende kool van geestelijke woede doorgloeid ware!
 - of, dat de, als ijsschotsen, verkoudde bevrozene harten der onderscheiden gezindheden, door de algemeene liefdezon, dermate verwarmd wierden, dat zij als water zamen smolten! - dit is het, waarna alle weldenkenden verlangen; dan - zo lang dit heerlijk tijdstip niet aanlicht, zo lang de Gezindheden meer op zichzelf zien, dan op het algemeen belang, zo lang begeeren wij geene verdraagzaamheid ingevoerd te zien, die, onder deszelfs schoonschijnenden naam, genootschappen meer onder één vermengen zou, om elkander gemaklijker te verdelgen. -

Behoudens den tegenwoordigen staat van zaken moet men echter eene zekere verbindtenis toestaan, welke de onderscheiden Kerkgemeenten zedelijkerwijze doet t'zamenhangen. - Het scheidt mij niet van de Hervormde broederen, dat ik de Godsdienstige vergaderingen bijwone van hen, die, in 't begin der zeventiende Eeuw, meer het gevoelen van Arminius dan van Gomarus volgden. - Omdat ik denke, gelijk Menno Simons dacht, verklare ik mij geen vijand van de volgelingen der Augsburgsche Geloofsbelijdenis! - allen zijn wij deelen van het groot gebouw der Kerke; elk een troep arbeiders, die zekeren hoek des akkers, onder opzicht van Jesus Christus, bouwen; onze meester ziet er niet na, of wij meer het oordeel van dezen of van dien geleerden zijn toegedaan, hij ziet slechts na het hart, en de daden; en allen, bij wier deze recht geplaatst zijn, zijn hem even dierbaar. - Hij is des het grote middenpunt, waarop iedere leer, iedere gezintheid als eene straal aantrekt; in en bij hem zullen wij derhalven eens op de volkomenste wijs één zijn. - Scheidt ons dan nu voor eenen tijd eene uitwendige vertoning, en geestlijke heethoofdigheid; laten wij ons dit getroosten, en zulk eenen staat verkiezen boven eene gemeenschap, en verdraagzaamheid, die ons misschien eeuwig scheiden zou; daar wij, zo als het zich nu bevindt, elkander kennen, ontmoeten, wel doen, beminnen, zegenen kwenen; daarin toch, en geenszins in het vereenigd horen eener predikaatsie met verwijderde herten, bestaat de Kerk-gemeen-

schap; en wanneer de harten broederlijk zullen gezind zijn, dan zullen de handen en tongen van zelve het zegel drukken op onze verbindtenis, en de geheele Christen-Maatschappij zal één zijn over den ganschen bodem der aarde! -

Het sleepers paard.

Van waar komt het? - zeide ik, hem, terwijl wij gelijktijdig tegen eene hoge sluis optraden, als binnen 's monds aansprekende, dat wij u en uw lot, mijn arm beest! met zo weinig barmhartigheid beschouwen? ook dan, wanneer zich, gelijk thands, alle uwe spieren te gelijk ten onzen dienste uitrekken, en gij lasten voordsleept, die uwe natuur-kracht te boven gaan! - ik zag hem aan, en gevoelde driftiger Hagen van mijn hart, terwijl zich over mijne wangen een gloed verspreidde, die een zo zeker bewijs van tot zich zelve komende menschheid is, als de eerste blozingen in het oosten de komst der morgenzon berekenen. (*)

Duizend voorwerpen trekken onzen aandacht naar zich, vervolgde ik, zonder denzelven zo waardig, of voor bespiegeling der ziel even vruchtbaar te zijn. Een zandkorrel kan ons verrukken, een wormtje kruipt met onzen halven dag weg, een blaadje vlamt onze welsprekenheid aan; maar aan u, aan het schoonste, beste, edelste, getrouwste van alle vaderlandsche dieren; aan u, die zo wezenlijk tot ons leven en geluk bijdraagt, weigeren wij eenen plicht te oefenen, die zo veel betamelijker wordt, naar mate uwe

(*) *Diogenes de wijsgeer heeft in zijnen tijd reeds gezegd, 'dat schaamte de couleur der deugd zij' - dit is een blik van het Grieksch genie. -*

natuur hoger klimt in dien keten der wezens, waarvan wij mede eene schalm uitmaken; daar gij regtstreeksch geschapen wierdt, om, gedurende uw geheele leven, aan ons eerbiedig ten dienst te staan. - Gij schaduwet niet alleen den mensch door uw moedig en vast character, maar, gij zijt ook steeds gewillig tot het werk dat men u oplegt; gij draagt zelfs eenen zekeren trots op het gebruik, dat men billijkerwijs van u maakt; zo ver is het er van af, dat gij immer eene stem van wederspanningheid tegen uwen bezitter zoudt hebben opgeheven, wanneer zelfs uwe uitgerekte gestalte, uwe vruchtloze poging om voort te stappen, uw val, hem zeide, dat gij zo veel niet vermogt, als hij van u vorderde; hoe menigmaal hebt gij wel boven uwe macht moeten arbeiden! - en zelfs nu, daar hij u dubbel werk vergt; daar uwe gestalte om de tranen smeekt van eenen zachtmoedigen mensch, vindt gij geen enkel medelijdig oog dat u gadeslaat, dan alleen het ééne oog van -- de Godheid! - en dan nog, bij toeval, het mijne; - kan men dan, door uw ongeluk te zien, daaraan gewennen? - Zou het hart van den edelmoedigen menschevriend verstenen, wanneer hij uit duizend rompen, op het hongerig slagveld, rokend bloed hadt zien vloeien? -

Toen ik zo, naast het beest stappende, bij mij zelven redeneerde, ontzette mij het gispn van de zweep des slepers, die aan de andere zijde ging - hij sloeg hem twee of drie malen in de lenden, dat hij zidderde - toen zag ik gevallig naar zijne zwakke gezonkene oogen; en mij dacht, want het medelijden is een diepe

opmerkster, mij dacht, het golfde in tranenvocht! althands op het benedenst lid zweefde machteloosheid en een edel verdriet, gelijk aan dat van eenen grijsen braven, die getreden wordt van een ondankbaar volk, aan welks geluk hij alles heeft opgeofferd.

Ziet daar nu, zeide ik tegen mij zelven, het natuurlijk beeld der furie, die de hel zelve heeft uitgebannen, op dat zij de aarde bewonen zou, de *Slavernij!* - Een van Gods edelste schepzelen, in touwen gekluisterd, door banden in den vrijen mond gedwongen, om zo te doen, als de eigenaar wil, om lasten te slepen, aan welker zwaarte zijne kracht niet evenredig is - nimmer, dan in zijn eerste levensjaar, was hij vrij op onzen vrijen grond, en hij zal overheerscht worden tot dat de dood of een geweldige hand zijnen jongsten kugehenden adem uitblaast; - en wat voordeel genoot hij immer van al zijnen arbeid? - een lage broodziel, uit wiens boezem reeds lang alle menschlijke aandoeningen gevlucht zijn, en die er alleen op uit is, zich, ten keste van het leven van zijn beest, te verrijken; zulk een zamelde zijne verdiensten hongerig in, zonder hem eenige andere bezolding te schenken, dan zo veel slecht voedsel, als nodig is, om den dood van hem afteweeren. - Wat aanmoediging, die u, o mensch; den drukkendsten arbeid zo licht op den schouder maakt als een veder, heeft deze ongelukkige slaaf tot zijn werk, dan de knellende zweepslagen van eenen beul, welken hij met geene goedwilligheid kan afwenden? - en welke uitzichten kan hij vormen op een kalme rust en vredig sterfbed, waar door u den tijd des lij-

dens zo zeer verkort wordt, die in het eene ogenblik nog lasten torschen, en in het andere niet meer zijn zal? -

De sleeper hield stil - ik had dus gelegenheid het beest bedaardlijk van nader bij te beschouwen - gij zijt reeds zeer oud, zeide ik, hem op den hals kloppende, en de dienstbaarheid heeft u grijs doen worden! Hij zag mij vriendlijk aan, gelijk een mensch zoude gedaan hebben, als hij zeggen wilde, 'ja, dat ben ik ook!' - grijze hairen overal door de zwarten gemengeld, toonden, dat hij jaren en moeiten kende - de manen hingen ruuw, en waren hier en daar uitgevallen, - het hoofd zag zuchtend naar de aarde, als of hij hadt gedacht: 'wanneer zult *gij* eens mijne rustplaats zijn?' - De beenen, hier en daar van spatten en gallen misvormd, stonden stijf en afgewerkt - de adem sloeg aêmechtig door den zwoegenden buik. - Zelfs zijne staart was door eene baldadige hand deerlijk gehavend. -

Als een ellendige tegen den grond ligt, en niet voord kan onder zijne smerten, treedt elke voet der ijdelheid op zijn ligchaam! -

Rondom smerte! zeide ik - maar gij zult wel haast ten einde van uwen strijd zijn - uwe dagen waren kommerlijker dan die des dagloners, moeilijker dan die van den galeiroeier, welke op zijne bank de kerfjens telt, van zo jaar, als hij reeds heeft afgelegd op de reis naar zijn graf - God geve u verder een lijdzaam geduld, en meer krachten! - en, vervolgde ik, hem hier mede te gelijk met een traan uit het oog verliezende, indien gij hiet

geen loon op uw werk ontvangen hebt, er zal wel een gunstiger uur voor u dagen! - misschien wist gi dit bij een instinct, misschien ziet ook gij iets verder dan den korst der aarde, om u te bemoedigen, misschien!.....

Maar, hier trof mij mijn vriend Gerolf aan -

O gij stomme mishandelde dieren! - aan wien zijt gij ten prooien geworden? - als gij angstig zwijgt, na het donderen van uws meesters vloek; na het snerpen van zijne gebiedende zweep, dan spreekt gij sterker tot mijn hart, en daarin ligt een vrijmoediger beroep op 's hemels rechtvaardigheid, dan in het gekerm van honderd gekwetsten op de Legerwagens. - Daar leeft nog een *Bileam!* maar daar leeft nog een God! - wee! wee! als de rekening staat vereffend te worden tusschen de dierlijke en geestlijke waereld! - zullen dan, gelijk in de gouden Dichter-Eeuw de dieren weêr spreken kunnen, om hunne belangen te zeggen? - Zal dan de ziel der beulen in hun vee, en de ziel van een onschuldig dier in hen overgaan? zullen er dan ook *Nebukadnezars* gevonden worden, wiens heerszucht, toen hij te Babel woedde, menschen tot den dierenstand vernederde? - zullen zij gras des velds eten? -- De Hemel is wijs en machtig, om elk schepzel de vruchten van deszelfs eigen akker te doen inoogsten - wel hem, die deugd en barmhartigheid gezaaid, en zijn zaaisel met menschen tranen bevochtigd heeft! -

Men kan van beide zijden te ver gaan, maar het is niet mogelijk voor *wij* eenen mensch te beminnen, die in staat is, dieren

te mishandelen, zonder eenige trilling aan het hart te gevoelen, die zelfs een duivel voelt, zo dra hij aan God denkt - hij moet weten, dat zij om zijnen wil lijden! - men vindt geenen menschenhater, die een vriend van het vee is; en elke menschenvriend ontfermt zich daarover, gelijk Salomon wel zegt. - Ik - wanneer ik wel denk, en met alles bevredigd ben, kan zelfs geen muisje kwaad doen, welks glinsterende oogjens ik op eene uitkomst zie loeren. - En het grieft reeds genoeg mijn erme hart, te bedenken, dat elk dier mij zo menigmaal de schuld van mijn geslacht klagend verwijt, als het deszelfs onvermogen *om te lagchen* aan den dag legt. -

Denkbeelden uit het vrouwelijk character.**1**

Verliefd op zich zelven; zich spiegelende in ieder voorwerp dat haar omringt, gelijk het dorstig hart in het beekje, dat door de bosschen kronkelt; overal voedzel zoekende voor eens verfijnde eigenliefde; en ingenomen met den man, die haar aandacht verleent, die haar opmerkt; die haar bewondert; - zodanig is over het algemeen de vrouwlijke geaartheid. - Ik zeg dit met geen oogmerk, om haar te verachten, ik zoek slechts diepe sporen der vrouwlijkheid, die kenmerkend en leerzaam zijn voor den betrachter der menschlijke natuur; - gewis, deze trek kan gevaarlijke uitwerkzelen hebben! zij is de bron der Coquetterie; en een moordtuig in de hand des gedoemden vleiërs - waakt daarom, gij beminlijke vrouwen, tegen verrassing van eenen vijand, die u, op uwen eigen bodem, bestrijdt! -

Tevens ligt hier in altijd nog zeer veel goeds, veel dat de vrouwen bestemt tot eene gezelligheid en levendigheid van omgang, welke men te vergeefs zoekt bij het ander geslacht; zo men die landen uitzonderd, wier Climaat zodanig eene wijziging

geeft aan de mannen, dat hun Character met veel vrouwlijks vermengd is.

Maak gij u deze hebbelijkheid der vrouwen zodanig ten nut, dat gij er u, als een edelmoedig man naar regelt. Zijt bij de vrouwen altijd hoogst oplettend, en doe haar bemerken, dat zij in uw oog groot zijn, dat zij in uwe gedachten zweeven; er is in 't gezelschap een zekere houding, er zijn zekere bewegingen van het oog en ligchaam, er is over het algemeen een manier van zich uit te drukken jegens de sexe, die onwederslaanbaar spreekt tot haar hart, en het zelve met veel gemaks vermeertert; en daarna moet gij meer staan, naar gelange het een ver zekerder middel tot geluk is, de gunst van de tederste helft des menschdoms te bezitten - een wijsgeer, zo wel als een wel opgevoed wan, wikkelt zich gaarne in de genegenheden der vrouwen in.

Groot is het onderscheid tusschen de oplettende gediensigheden en opwachtingen van eenen slaaf, en van eenen Edelman; zo zeer die des laatsten geschikt zijn, u ingang bij eene vrouw te bezorgen, zo zeer dienen de eersten, om haar verachting en spotzucht tegen u inteboezemen; zij wil wel gediend, maar tevens geleid en geregeerd zijn. Haar gevoel is te fijn, om smaak te vinden in de opmerkzaamheid van eenen man; die de waardigheid van zijn geslacht niet weet te bewaren; zelve *de eerste* te zijn en te blijven, en nogthands zich zo te gedragen, dat eene vrouw zich verbeelden kunne, of aan anderen toeschijnen

als de eerste geëerbiedigd te worden; ziet daar een kunst, welker beoefening u in de beschaafde waereld van oneindigen dienst zal kunnen zijn; en een van welker eerste grondregelen hier in bestaat, dat men weten moet zijne oplettenheid jegens het vrouwlijk geslacht, door eene zekere mate van vrijheid én onafhankelijkheid, te temperen, die eenen lossen zwier geeft aan den geheelen omgang.

Zo aangelegèn het voor u is, het vrouwen hart te gewinnen, zo afkeerig behoort gij ten zelve tijde te zijn, van dien pestigen wansmaak, welke zich van deze eigendom op eene baldadige wijze bedient. De vrouwen zijn zwak en vatbaar voor den hoogsten graad van aandoenlijkheid; waardoor zij als wasch smelten in de gloeiende handen der drift; maar wat is lager en onedeler, dan een schuldloos hart in deszelfs leger te betrappen, en door verrassing daarvan alles aftedwingen, wat men begeert? - Gediensigheid omtrent de vrouwen moet enkel dienen om hare achting en vertrouwen in zo ver te winnen, als u een grootmoedige ziel dezelve waardig maakt; en deze winst is een groot Capitaal, bijaldien gij de hoofdsom zelve niet aantast, maar die volgens de regelen eener goede economie uitzet, en alleen van de renten, die zij zal opbrengen, leven wilt. -

2.

De Natuur heeft aan de vrouwen geweigert dien forschen aart; waardoor wij in staat zijn, onze dikker spieren te stevigen, en, als mannen, met het staal in de klemmende vuist, ons vergoeding te bezorgen, voor de grieven, die men onze eer of rust heeft aangedaan - er is geen bliksem in het vrouwen oog; maar eene zachte kwijning, die haar doet versmelten onder de drukkingen des gewelds - gelijk den meewarigen vloed, golft haar de stormwind op en neder; en in deze zachte machtlooze tederheid behoort het middenpunt van hare bevalligheid gezocht te worden. - De vrouw moest, uit hoofde van hare in- en uitwendige gesteltheid veel meer ten doel staan aan den moedwil, dan wij; zij moest ooit met zich in de waereld brengen zekere natuurlijke wapenen, om dezelve afteweeren, althands te ontvluchten, daar de natuur de zodanigen niet geweigerd heeft aan eenig levend schepzel; maar daartoe behoorde zij geenszins die zelve wapenen te hebben, die wij tegen haar bezigen kunnen; indien dit zo ware, zou er een eindloze oorlog zijn tusschen de beide deelen van ons geslacht, wijl des eenen krachten die des andren zouden opwegen, en de overwinning altijd twijfelachtig blijven. -

Te recht paart de Fabelkunde tenen geharnasten en in staal geklonken *Biars*, met eene schoone achtloos gekleedde *Venus*; hier-

in lig't eene hoofdwaarheid, die mij te stade komt; om de ultzettende en indringende forsheid des mannen-characters te temperen, te verachten, te overwinnen, daartoe werdt het vrouwen hart gevormd van eene stof, die zacht is als wasch, die niet tegenstaat, maar wijkt, en in zichzelf wegzinkt. - Het eenig schild der vrouwlijke eer en rust is eene zekere kiesheid en zedigheid, welke in staat is, veeltijds ziddering te verwekken door alle de sterker zenuwen van den ruuwsten man, bijaldien hij niet dan eene versterving des gewetens kwijnt^(*). - Volgens mijnne bevinding heeft het kleed, de houding, de gedaante en *taille*, de spraaktoon, de gang, de geheele verkeerung der vrouwen iets aan zich, dat ons geduurig zegt: 'tot hier toe, en niet ver-'der!' - De booswicht, die eerstmaal de vrouwlijke eer belaagt, en eenen ongewonen stap doet buiten het perk der zedigheid - hoe beeft zijne hand! hoe zijn hart!... 't is als of hij eene Godheid, in hare sluimering, overvallen wilde! - hij heeft eene wijkende houding, en durst naauwliks het oog ontmoeten van het voorwerp dat hij verderven gaat! - hij hoort eene stem 'de schoe van uwen voet! - blijft te rug! - hier 'is heilig land!' - eens enkele uitroeping: '*ik, ben het!*' doet hem van schrik overrompeld worden, en slaat hem voor een oogenblik de wapens uit de hand. - Zij weent en zwijgt

(*) Zie Montesquieu de *l'esprit des loix* Tom. II. Liv. XVI Chap. 12.

en hij vlucht voor zich zelven weg! - ô gij onbeteugeld dier! dat, na dit alles, in staat zijt, zonder eenige kloppingen van uw wroegend hart te gevoelen, zulk eenen vrouwenroof onbarmhartig in uwe klauwen te grijpen, en het derwaards heen tee slepen, waar de voldoening uwer godloze begeerten, door eenen kring van Satyrs verzekerd wordt! -^(*)

Niet te vergeesch noch bij toeval beminnen de vrouwen in zich en in anderen zo zeer de orde, de preciesheid, de welvoeglijkheid. - Zie altijd hoe veele graden hare kiesheid bereikt, indien gij iets wilt vastslellen belangende haren vrouwlijken aart. - Hoe meer kiesheid en reinheid van zin, hoe meer vrouwlijkheid, en hoe meer van deze, hoe groter innerlijke waarde; indien gij derhalven u den omgang der Vrouwen begeert ten nut te maken, zo bewaar zelve in alle omstandigheden, vooral in het openbaar, die welvoeglijkheid, die *decénce*, waarvan zij u de wet niet heur gedrag voorschrijven. - Zelfs de overgegevenste, *voluptueuse* is niet in staat geheel dat Character uitteroeien, volgens het welk zij gaarne, voor 't oog der waereld hare eer handhaaft, en ziet handhaven. - Doe nimmer aanvallen op eenen schat, die de eenige is, waarin het vrouwlijk geluk berust, en die zij altijd zodanig ten uwen voordele bezit, dat gij met haar niet gelukkig leven

(*) Dit herinnert ons de les: '*principiis obsta!*' - te recht schrijft Sophie, in hare reis van Memel naar Saxon: '*il n'y a qu[e] le premier pas, qui coute.*' -

konst, indien dezelve verloren is. - Eene vrouw is kiesch ten behoeve der mannen, zij kan het ook, zonder hen, tegen hunnen wil, niet blijven; en gij zoudt zeer kwalijk doen van een pand te misbruiken, dat u tot bewaring toevertrouwd is - allen hebben wij elkanders, vooral der vrouwen eer en goeden naam, in bezit; willen wij dezelve verwoesten, zulks haat in onze macht; maar wee hem, die daartoe bedorven genoeg is! - Eerbaar is, om zo eens te spreken, de geheele massa der vrouwen, en onze macht, onze reinheid is het kleed, waarmede wij dezelve moeten koesteren en beschermen^(*)

3.

Ligtgelovigheid? - ja, voorzeker! zij is eene van de natuurlijke, maar ook eene van de gevaarlijkste gezellinnen van het vrouwenhart: - *horen* is voor hetzelfde, wat *zien* voor ons

(*) *Volgene Plutarchus hadden de jonge Dames van Milesium eens den dollen Enthusiasmus, om zich, eershalven, het leven te beneemen; wat middelen men hier tegen aarwendde, niets mocht baten, tot dat eindelijk een wet gemaakt wierdt, volgens welke ieder meisje, dat zich vermoord hadt, op de openbare markt gantsch naakt zou worden ten toon gesteld. - Deze wet, zegt Plutarchus, bracht te weege, dat de eerbaarheid ieder van eene zelfsmoord afschrikte, waar tegen geen ander gezag, hoe groot ook, genoeg hadt kunnen waken. -*

is! - o gij lichtbeweegbare ziel van Eva's dochteren! hoe vliegt gij als een losse veder op elk fladderend windje! - hoe laat gij u leiden, werwaard u de lachende verleider brengen wil! waarom vermeedert gij door eene scheppende omhelzing, het geen, onder schijn des goeds, voorgebracht wordt? -

De fijne aandoenlijkheid der vrouwlijke zenuwen, de tederheid van haar harssengestel, brengt eene ligtheid van verbeeldingskracht Voord, die ons niet alleen, onbekend is, maar die ook al ons geloof steeds zal te boven gaan. - Indien gij nog naauwlijks durft denken, weet dan, dat de vrouw reeds beweert, en spreekt! - wanneer wij beginnen een kwijnend schemerlicht te zien, dan wandelt zij reeds in vollen dag, en kent geene twijfeling meer; - van daar de laster, der vrouwen opgelegd, en gedeeltelijk op waarheid rustende, dat zij 'veel praten, veel dwalen, en vee 'veranderen.' - Waarom, ô stoute wijsgeer! ontsteekt dit uwe gistende gal? - kan dit anders gebeuren;- herschep u in een vrouwenbeeld en gij zult even zo moeten handelen! - Eva! zij was reeds in Eden, het geen in iedere eeuw de vrouwen zijn, en zijn zullen, zo lang er een zinlijk verschil van geslachten op, aarde heerscht.

Voor zo veel de Godsdienst deel heeft in dit character, en, voor zo veel deszelfs stroom over de zuivere bedding van een helder beekje golft, ô hoe schoon is dan hare vaardigheid des geloofs! - hoe veel zien, omhelzen, zweeven door de geesten-

waereld, staan voor den throon van God! - *‘Maria!... slechts één woord - Rabhouni!... de wedergalm! in het eene ogenblik is zij nog gezonken in den diepsten nacht des ongeloofs en der droefheid; in het andere vliegt zij door de hemelen! - ’* bij dit woord gevoelde zij de geheele Godlijkheid en liefde van den Messias - zij had overtuiging, zien, indringen, wegsmelten, Engelen vreugde; - zij had zulks, en wist niet, van waar, of waardoor? Niet te vergeefs geschiede het, dat zich onze Heiland eerst aan *vrouwen* openbaarde, wier character hij zo zeer bemind heeft. - Welk een afftand tusschen Maria - en Petrus en Thomas! maar hoe veel nader komt tot haar de gevoelige Joannes!

Met eenen minderen graad van ontvangbaarheid, neiging om te geloven, en indrukken der overtuiging, zou het oneindig moeilijker zijn het vrouwenhart te winnen, zodanig, dat het zich aan het uwe vast binden liet; en dit echter maakt ons eene zaligheid, waar van zelfs de verhevenste Engel geen volkomen denkbeeld vormt! - Gij spreekt tot haar, en het is er! gij wenkt, en het staat er! - de fijnheid van haar gevoel wint u middelen uit, ons haar uw hart te openbaren! - de omhelzende liefde van haar geloof weegt u het gebrek van vermogen op, om u door geëvenredigde tederheden toegang tot haar hart te banen. - Gij eischts, en zij geeft zich aan u over.

Wacht u ernstig van een misbruik te maken [van] die edele

macht, die zij u zelve over zich geeft! - Hoe meer zij u *aanhangt*, hoe meer gij u dit door een grootmoedig hart en gedrag behoort waardig te maken; bij eene ton met buskruid zal men het vuur dieper begraven, dan in eene ijzermijn of op een steen klip. - Offer toch nimmer het zwevend geloof der vrouwen aan uw verdichtzel, aan uwe vleitaal op - verraad geen sterkte die zich geenszins weigert aan u overtegeven - indien de eerstie schuld niet was bij ons bedorven geslacht, zou het dan wel zo algemeen waarheid zijn, dat de vrouwen 'veel praten, veel dwa' len, en veel veranderen?' - Zoek eer eene goede, maar overgedreven heblijkheid in haar te verbeteren, dan dat gij, ter voldoening aan uw ijdel hart, dezelve zoudt opvoeren tot eene hoogte, van welke zij niet alleen haar, maar ooit u moet nederstorten in diepe verdersskolken, naardien de vrouwlijke ligtgelovigheid zo gereed tegen u, als voor u, zal worden ingenomen! -

4.

Al wie oplettend met de vrouwen omgaat, kan zeer veel nuttigs van dezelve leeren; en onder andere trekken harer natuur, zal hem die van aandoenlijkheid en meewarigheid t'elken reize in het oog stralen. - Zacht, als het wasch, wijkt de vrouwenziel voor elke drukking, smelt zij weg voor iedere vlam; en hangt, gelijk een vloeibaar vocht, de voorwerpen der elende aan; welk, eene

heerlijke wijziging! Moest zij niet zijn ‘eene hulpe tegen ‘over ons?’ - in de tegenwoordige omstandigheden der waereld, onze dienares, in nood en lijden, het steunsel onzer ellenden, onze vriendlijke leidster naar het graf! - Moest zij niet zelve onderhevig zijn aan ontzachlijke smerten, en vooral, de voedster van ons bevend nakomelingschap, het geen, verstoken van alle eigen macht en hulp, in de waereld treedt, en kermend tot haren schoot vlucht, om het moeilijk dal van dit leven door te worstelen? - Heilig is mij het gezicht van de kinderkoesterende moeder, van de huisvrouw, welker arm het kloppend hoofd van den zieken man ondersteunt! - zij Heelt mijn hart, en ontvangt in stilte mijnen harmonischen zegen.

Hoe ligt rolt eene vrouwentraan daar henen! - hoe zwoegt hare boezem over elk bekommerend stofje, dat haar tegenvliegt! wanneer is zij *niet* aangedaan, bij de smekingen der ellende? -

Plaats dit zelve character in den man, en alles zal van gedaante veranderen; hij is ook meewarig en goed, maar niet, gelijk de vrouw. - Hij staart met eenen stijven blik, daar zij weent. - Hij vliegt toe, daar zij nedervalt en bezwijkt - hij gloeit, daar zij zidderd en verbleekt! in hein is alles uitzettende veerkracht, werking, grootheid van pogingen; in haar, smelting, stille lijdning, machtloze uitroep, zuchting! - zij buigt, gelijk weeker staal, met ieder voorwerp, dat haar gevoelig raakt; hij is gelijk aan harder staal, dat of indringt en van één rijt, of met geweld aan twee

springt! - hoe gantsch wonderlijk is deze mengeling van geslachtcharacters bestemd, om daaruit een voortreflijk geheel voort te brengen! -

Gij zoudt u zeer bespottelijk aanstellen, indien gij u door de meeste Romanschrijvers, of door eigen lafhartigheid, liet misleiden, om even dus aandoenlijk te zijn als de vrouwen - dit kondt gij nooit worden; en zelfs niet *schijnen*, zonder uwe natuur te verzaken. - Ik ken u niet, laffe vrouwman! gij waart nimmer mijn broeder. - Hoor na de stem der waare menschheid, en gij zult uw mom aswerpen! - Wie der vrouwen bevallen wil, moet geenszins in haare natuur treden, en haar heure eigene beeldnis te rug kastzen - hij moet *een man* zijn! - Niets is der vrouwen aangenamer dan het vaste, edel-gevoelige, het werkend aandoenlijke van ons geslacht - zij zien gaarne in ons iets anders, dan in zich zelve, om dat de verscheidenheid vermaakt; zij wenschen in ons iets te ontmoeten, het geen zij in zich niet kunnen vinden, en het welk echter noodzaaklijk is tot tempering en ondersteuning van die weeke aandoenlijkheid, die haar hart vermeestert, die ze ongelukkig maken zou, indien zij niet wierd opgewogen door de meerdere vastheid van het mannenhart. -

5.

Men zegt, en het is, door menigvuldig zeggen, bijkans onder de eerste waarheden gesteld, dat niemand beter veinzen kan, dan

eens vrouw^(*). - Ik zou, behoudens deze stelling, er kunnen bijvoegen, dat niemand minder veinzen kan, dan zij! - dit schijnt slechts zo lang *paradox*, tot men het nader verklaart.

Zekerlijk bezit eene vrouw, door hare sijngevoeligheid en levendige verbeelding, een vermogen, boven ons verheven, om intedringen in de gevolgen eener zaak, middelen ter harer bescherming uittedenken, en zekerheden, als 't nodig is, te bewimpelen; daarbbij weet zij zich op zulk eene innemende, en overtuigende wijs aan ons voor te doen, dat wij niet langer meesters zijn van onze gevoelens, dan het haar behaagt. - Van daar, dat de misleiding groter is van de vrouwlijke, dan van de manlijke zijde! - maar let wel, dat er voor den menschkenner, of zelfs voor den ervarenen in de geschiedenis der zamenleving, altijd, middelen overblijven, om de geheimen van een vrouwenhart te ontdekken; - geene vrouw kan, op den duur, veinzen, voor iemand, die haar van nabij kent. Zij weet zich, in een rechte lijn, genoegzaam te bemantelen, maar het mangelt haar aan die standvastigheid, veerkragt, en uitgebreidheid der kundigheden, die nodig zijn, om het bedrog in alle de gijddiniën door te houden. - Haar oog, haare houding, haar gesprek verraadt u iets buitengewoons; en zij zelve zal u eerst eenig licht geven, waarbij gij baren toeleg ontdekken, en verder nasporen kondt. - De vrouw, die meest veinst, geeft het eerst hare

(*) *ACCO, een Grieksche vrouw, verstondt dit zo meesterlijk dat men haren naam het woord akkizein ontleende, 't geen veinzen betekent.* -

veinzerij te kennen, en eischt, als 't ware, dat gij hare gangen naspoort; en, wordt zij eens openhartig, dan vergoedt zij, door Overmatigheid, hare voorgaande veinzerij, en schenkt de vles tot den bodem toe ledig! -

Bedien u hiervan zodanig tot uw voordeel, dat gij de bewimpelingen der vrouwen nooit eer ontmantelt, dan u de tijd en haar gedrag zulks zeer gemaklijk maken; daar integendeel voorbarig geweld haar bedacht maakt op nieuwe wapenen, waarmede zij uw onderzoek kan afweeren. - Vertrouw nooit aan vrouwen diepe geheimen, welker kennis eenig spoorslag geven kan aan hare eigenliefde, om anderen te doen bemerken, dat zij die weten - wantrouw niet ligt heure vriendschap, genegenheid, of liefde; wordt gij door alles verplicht, om te geloven, dat zij u misleiden, doe het haar niet bemerken; en wacht u boven alles voor jalousij! - niets zal haar meer aan u hechten, niets heure bedriegerijen eer doen wijken voor rechtmatig gevoel, dan de ondervinding van uw volkomenst vertrouwen op haar hart. - Een vrouw wil, in zekeren zin, hare gebreken voor zichzelf verborgen hebben, terwijl zij die aan anderen ontdekt. - Men moet, in den omgang van 't gemeene leven met haar, negenmaalen letten op de houding tegen ééns op de woorden; zo zal men meer van haare geaartheid leeren kennen, en gelukkiger met haar leven,

(Hiervan bij gelegenheid meer.)

Over het schrijven incognito.

Ik wenschte wel te weten, volgens welke wet van Keizer Karel, of, indien het slechts eene wellevendheid is, aan wien de schrijvers dezer aarde verplicht zijn, hunnen naam hier of daar; en wel bijzonder op het titelblad der boeken, openteleggen voor de gantsche menigte van hunne lezers en lezeressen? - met datzelve *air*, waarmede een gerechtsbode of pander het wapen op zijne borst vertoont aan den armen schelm, dien hij komt dagvaarden, en die geen schelling gereed heeft om te procederen.

Ik heb zeer veel achting voor Monsieur *Laurentius Kosterus* van Haarlem, dewijl die man zijn Vaderland eer en dienst heeft gedaan met het uitvinden der Drukconst, maar, ik kan mij niet onthouden van eenige gemelijkheid tegen hem te gevoelen; wanneer ik bedenk, dat zijne uitvinding zo veele deuren heeft geopend voor de heeren schrijveren, om breedvoerig te zijn in alles, bijzonder ook in het maken van titelbladen; en boeken te schrijven, die ik de vrijheid neem te vergelijken bij gekorvene diertjens, op honderd beenen langzaam en machtloos voordkruipende.

Niet! dat die man daartoe met opzet zoude hebben mede gewerkt, of dat men voor hem reeds geene omslachtige manuscripten zou gehad hebben - *omme aeyum errat*, de natuur brengt

op ééne dag geenen Walvisch voord. - Maar dit heb ik St. Kosterus aan te merken, dat, bijaldien hij zijne konst niet hadt uitgevonden, waarschijnlijk ook het *largo* schrijver geene mode zou zijn geworden, dewijl het 1°. te lastig, en 2°. te kostbaar was. - En derhalven zouden ook de titelbladen proportiohaal korter zijn gebleven, die men nu heeft gezocht te vermeerderen door de vermelding van namen, woonplaatzen, characters en Genootschappen waarvan men een lid is.

Omtrent dit laatste punt moet ik den heeren schrijveren berichten, dat er nog veel te voegen valt bij hunne gewone titels en qualiteiten, en dat zij voordaan hunne opschriften maken kunnen naar het volgend recept:

‘Door Carolus Hollebuikius, Phil. Doct. Lib. Art. Mag. - Lid van het Genootschap..... alsmede van de koninglijke Societeit..... en van de Academie der..... Burger en inwoner van Echtgenoot van..... Vader van drie kinderen - bezitter van 10,000,000 guldens (iets meer of minder, naar ieders staat) - lang in 't perpendiculair... voeten, breed over het kruis.... duimen.... gewoonlijk aanhebbende een.... kleurde rok.... kleurde vest en... broek - oud ongeveer... jaren - zwaar in 't geheel, zuiver afgewogen.... ponden. - enz. enz. enz.’ -

Niets vind ik in onze natuur belachlijker, dan het geen reeds duizend opmerkers ontdekt hebben daalvan een heerschende eigen-

schap te zijn, dat wij; namenlijk, tot verveelens toe ingenomen worden met elke nieuwigheid, waaraan wij, langs onzen weg wandelende, den voet sloten; of dit nu eene noodlottige besteming en wezenlijk deel zij der beste waereld? - dan of, gelijk anderen willen, hi[er] uit blijken konne, hoe onvolkomen de tegenwoordige loopkring zij, waarin onze geest rondzweeft onder de tente des ligchaams? of dat het nog uit eene andere oorzaak moete worden afgeleid? - dit is zeker, dat van den dag af, dat de mensch zig eerst aan nieuwigheden vergaapt heeft, elk en een iegelijk kind des mensche zodanig wordt weggesleept met den stroom derzelve, dat hij niet in staat bevonden wordt, om iedere zaak op den rechten prijs, dien zij waardig is, te schatten, dan, na dat hij, door eene herhaalde beshouwing en genieting derzelve, haar van alle mooglijke zijden, in de innerlijke hoedanigheden, heeft leeren kennen; maar, voor dezen tijd, laat hij zo schrander zijn, als hij vermag, ik blijve borg, dat hij de nieuwigheid kwalijk beoordeelen zal, naardien het oog zijns vertands gewend is uit de donkerheid langzamerhand de stralen te ontvangen van het kaarslicht, waarbij hij zien moet. - Om welke reden ik ook vast van oordeel ben, dat elk schrijver wel doet, van zijn werk zo veele maanden onder zich te houden, en zo veele reizen te overlezen, als hij wenscht, dat het jaren na de uitgave, door de waereld zal bewaard en gelezen worden.

De speelzieke jeugd is het, welke meest aan zinlijke vertoningen en afwisselende nieuwigheden zich verslaaft, en ik vraag ootmoedig verlof, om te mogen zeggen, dat alle opkomende konstén en wetenschappen mij voorkomen als grote speelpoppen, stokpaerdjecs, vliegers, tollen, en hoepels, in de hand van derzelver beoefenaren. - Er is een geruime tijd nodig, om denzelven zijne juiste tempering en loop te doen verkrijgen; en het is aan geene andere oorzaak toe te schrijven, dat de geleerde waereld meer dan eens overstromd is geworden door het *diluvium*, van *Thesauri*, *Encyclopediën*, *Catechismussen*, *Voorredenen*, *Folianten*, en - *Montgolfiers*. - Onder welker laatste Monarchie wij thands, in het jaar 1784, leven; en waaromtrent de goede Franklin meesterlijk gezegt heeft 'de aërostatische luchtbol is een eerstgeboren kind, men zal uit de opvoeding moeten zien, welk een man hij worden zal.' - Franklin! gij zijt mijn vriend, alleen door dit gezegde, en dan nog, omdat gij als onze hedendaagsche Jupiter, den bliksem in uwe vuist vergaderd hebt! - Maar, om voorttegaan, - uit het gezegde volgt, dat, indien onze voorvaders grote boeken en breede titels hebben nagelaten, zij dezelve verschoning verdienen, welke wij over hebben voor onze luidruchtig spelende kinderen, wanneer die rondom ons aangezicht loopen rinkelrooien.

De tijd is in de daad gelijk aan eene vlam, die, terwijl zij allerlei gedaanten aanneemt, de brandstoffen hoe langer hoe meer ver-

teert; - of dit nu zo ver ga, dat, Volgende het oordeel Van Voornamen Natuurkundigen en Dichters, zelfs de gestalte van het menschlijke ligchaam, door verloop van eeuwen, merkwaardig zou zijn verkleind en ingekrompen, en dat dus de Mythologie der *Reuzen* geen verdichtzel zij, maar een wezenlijke gebeurtenis, gelijk wij oude lieden eindelijk in lengte en dikte zien afnemen, - ik zeg, of dit zo zij, dan of het menschlijke ligchaam altijd nagenoeg dezelve lengte als thands gehad Nebbe, - onderzoek ik niet, daar zijn, wat de Natuurlijke historie der Boekerij betreft, oude sceletten genoeg voor handen, waaraan blijkt, dat, gelijk het eene geslacht der menschen plaats maakt voor het ander, op dezelve manier: het Folium vervangen is door het Quartum, het Quartum door het Octavum majus, het Octavum majus door het Octavum minus, en het Octavum minus door het Duodecimum, zodanig dat, indien de proportie der vermindering van formaten aanhoudt, evenredig met het toenemen des tijds, en indien de Elementen nog lange in rust blijven, het zeer waarschijnlijk staat te gebeuren dat in de 19. Eeuw de grootste boeken zullen bestaan in beschrevene zandkorreltjes, monades en atomi - waarvan de gevolgen kunnen zijn:

1. Dat een man van tamelijk postuur eenige honderdduizend werken zal kennen bergen in zijnen linker-rokzak.
2. Dat men in eenen welgemistten boek-akker goed koorn zal kunnen bouwen, en

3. Dat een lichte voor[j]aars-wind ons met het stof van eenige Bibliotheken de oogen zodanig zal kunnen volwerpen, dat wij er eeuwig blind aan worden.

Wat zal in die diamanten eeuw een papieren-stuivertje waardig zijn, waarop het *Pater Noster* achtmalen geschreven is? - wat zal men geven voor den Ilias van Homerus, geschreven in een boekje van pergament, dat in een notendop liggen kan? - o *Jeronimo Faba!* wie zal aan u denken, en zich verblijden, dat gij uwe figuren van de geheele passie bewaarde in eenen haselnoot? En gij, arme *Giovanni Della Casa!* welk een ontzachtlijk *Gulliveriaansch* figuur zal dan dat kleene boekje maken, waaraan gij zo veel tijd en zweet gewijt hebt! - Het zal als een Europeaan op de Liliputters nedervallen! en deszelfs reusachtige val zal meer boeken doen opstuiven, dan Simson Philisters verpletterde, toen hij, voor de laatste maal van zijn leven, eenen pilaar in de hand nam! -

Vires acquirit Eunde - dit is veelal van onze gesprekken waar. De geest is in zommige gevallen gelijk aan eene hoge rivier, die voor eenen dijk staet; geef haar slechts eenen kleenen doortocht, en zie hoe zij daardoor met alle geweld henen dringt, dezelve allengs vergroot, en eindlijk alle pogingen, om bare woede te sluiten, verijdelt; - om deze reden moeten wij altijd in de waereld ééne hand ten minste gereed hebben, om die, zo dra er gevaar komt, op den mond te leggen; en ik maalt mijne buiging

voor den ouden Sirach, die ons als een man van eer raade, ‘dat als wij iets gehoord hebben, wij dit, moeten binnen houden wijl het ons niet zal doen barsten ‘. - Ik geloof, dat dit waarheid is, maar ach! ach! hoe menig sterk persoon is gebarsten, of ten minste tot barstens toe geschopt en gesmakt geworden, omdat hij - te veel uit het duivenslag van zijnen mond hadt laten vliegen: -

Ik heb eenen vriend gehad, die, gedurende 87 jaren, dat hij leefde, bijkans geen ander tijdverdrijf gebezigd hadt dan het praten, schoon hij bedeed was niet de zeldzame gave, om nu en dan zeer *wel* te praten; - en, als men hem vraagde, van waar hij dien overvloed van stoffen tot het gesprek bekwam? - antwoordde hij altijd lagchende, ‘van het praten:’ - Want, voegde hij er bij, *fabricando fabri fimus!* het eene woord brengt het andere voort, en het eene denkbeeld stoot het andere in de waereld - het zou te bejammeren zijn, dat men, den gantschen dag, in zijn geheele leven door sprekende, niet iets zeggen zou, dat waardig was aangehoord te worden; - ik herinner mij hier bij het verhaal van *Strabo*, die van de *Brachmanen*, waarschijnlijk voorzaten der tegenwoordige *Bramins*, schrijft, dat zij zich de eerste zeven en dertig jaren huns levens volstrekt onthouden van alle huwelijksgemeenschap, en dat zij daarna veele vrouwen te gelijk nemen, niet, zeggen zij, uit dierlijke grondbeginzelen, maar, om vele kinderen voorttebrengen, dewijl uit velen ook vele goeden kunnen ten voorschijn komen.

Daar is op deze redeneering niets anders aantemerken dan dit, dat wegens den vloed van woorden, het voorstel zo langwijlig worden kan, dat den horer de moed ontzinkt, en het geduld ontvalt, om het oor opentehouden voor dat goede, en merkwaardige, dat hier en daar, als een paerel in de zee, door het gesprek mocht gestrooit liggen. - Ik zoude derhalven, als nog, voor de Laconische kortheid zijn; schoon ik voor ditmaal verschoning vraag over mijne breedvoerigheid, en bid om de vrijheid, van te laten volgen het geen ik ever over het schrijver der namen in de boeken te berichten heb; waar omtrent ik geruster ben, om, dat men eenen schrijver kan lezen of horen, zo lang men wil, hem dan nederleggen, en naderhand, zonder ergernis van iemand, den draad zijner redenering wederom opvatten bij een vouwtjen of papiertje. -

De geheele kunst van te *bevallen*, is, naar het algemeen gevoelen der wijsgeeren, daarin gelegen, dat men personen, zaken en houdingen wel plaatst; in zo verre, dat een verheven koloriet, een diepe schaduw, een uitkomende groep, een schilderachtig beeldje, het pinseel des meesters geene eer aandoedt, wanneer het zelve zich niet ter behoorlijker plaatze vertoont, daar het aan 't geheeld stuk verdienste moet bijzetten; en hier aan is zo veel smaak en oordeel vast, dat men ten allen tijde iemands innerlijk vermogen, en zelfs gedeeltlijk den staat van zijn hart, onfeilbaar kan afmeten naar de hoeveelheid zijner bekwaamheden, om zich zelve of zijn werk aan anderen bevallig te maken; en, gelooft mij, mijne vrien-

den! dat van alle da middelen om te bevallen, dit geen der mijsten is dat men wel weet om te gaan met het plaatzen der namen en titels, zo wel in het spreken als in het schrijven; dewijl het *minutiis inhaerere*, bij 't menschdom van onzen tijd Geene algemene zaak geworden is, en een ding, dat hier niets waerdig is, twintig mijlen verder eene grote kostbaerheid kan worden.

Nu, van alle mooglijke plaatzen eens boeks, die geschikt schijnen om den schrijver met zijne lezeren en lezeressen bekend te maken, is het titelblad allerminst verkieslijk. - In deze antichambre van het boek zijn zij nog volstrekt vreemd aan elkander, en zij moeten eerst onder het lezen, gelijk in de zamenleving door gesprekken, elkanders vrienden worden, - en, om der L.V. van Kevelaars snuifdoeks wille! wat heeft de naam des schrijvers met den inhoud van zijn werk te doen? - wilt gij het eene door het andere gezag en verdienste bijzetten? - maar dan getuigt gij tegen u zelven, 't zij als mensch, 't zij als schrijver; en, dewijl men u in beide opzichten niet genoeg kent, zult gij, door uwe pogingen te verdubbelen, even weinig voordeel doen, als die Ruische wijsgeer, die, ten betoog, dat de mensch zijne eigene meester zij, in het water sprong, en verdronk.

Zo lang op onzen naam de stempel van *verdiens*te niet geslagen is, is dezelve geen gangbare munt, en niemand zal dezelve in betaling ontvangen, al was zij nog zo groot en wichtig. - Toen, in den voorgaanden Religieoorlog onze goede Nederlanders tegen [de] Fransche soldaten riepen *bon Catholique!* in hoop, dat dit hun

leven sparen zou, antwoordde men hun, *tant mieux pour ton ame!* en sloeg hen dood als Philistijnen - men ziet aan de oude Goden der Grieken en Romeinen, dat men, onder dousijnen van namen, niet meer dan een ideaal zijn kan; - Romulus en Remus hadden slechts ééne naam, en leidden echter de grondvesten eener Republiek, die de bewondering van alle eenwen zal wegdragen; maar, toen de Romeinsche familien 3, 4, en 5. namen begonden aan te nemen, was de nationale veerkracht dermate verzwakt, dat men voor het schepter der overheerschende tirannij bukken moest; want, het is een bestendige regel, dat de vermeerdering der woorden en namen staat tot de vermindering der wezenlijkheden, als 1-1 en derhalven wordt eene multiplicatie in namen doorgaands veroorzaakt door eene additie in schulden, substractio in verdienste, en divisio in goederen, volgens de berekening van Monsieur *Chifre* in zijne *Menschkundige Arithmetica*.

Wat het gebruik van namen betreft, ik ben daarvan een groot vriend, maar ik denk, dat de schoonste naam eens schrijvers op het titelblad van zijn boek geen betere vertoning maakt, dan een schilderij van *Rembrand* in de kamer des gemaks!

Daar zijn, naar mijn gevoelen, twee plaatzen of gelegenheden in een boek, welke gunstig zijn tot het maken van kennis tusschen den schrijver en den lezer; die ééne is, midden in het werktua het afhandelen van een sluk, dat schoon genoeg is, om den eersen met de eigenliefde, en den anderen met de nieuwsgierigheid te vervullen, welke eene onderlinge bekendmaking vordert. -

Schrijvers! wanneer er *periculum in mora* is, brengt dan het hoge woord er uit! - de hemel geve u krachten, om een nieuw hoofdstuk over u zelve aan te vangen, en aan de wereld, na enige plichtplegingen te zeggen, wie en wat gij zijt. - Maakt dan eene vlugge retraite, trekt de porte-prise achter u toe, en laat het menschlijk geslacht aan deszelfs eigene overdenkingen over. -

Gij, woelende geesten! die met geen onnozel wormtje bevredigd zijt, dat nevens u henen reist, om in verre landen spijs te zoeken, hoe lang zullen uwe bedingen de tente des schrijvers ontrusten, wanneer hij, met een goed geweten, zijne zielsvermogens uitput, zijne lichaamsgeesten verteert, bij het somber studeerpijntje, om u wijzer en beter te maken? -- Zal hij dan in eeuwigheid niet één ogenblik voor zig zelve leven, wat zeg ik! van zich zelve schrijven mogen? - is niet ten minste de *idiographie* daarom oneindig draeglijker dan de *idiolalie*, om dat gij door de laatste elk den mond sluit? terwijl de goede schrijver niemand de kennis van zijnen persoon opdringt, niemand in zijne rede sloort, en u alleen een ogenblikje bezig houdt, om u te overtuigen, dat hij wel zoo veel belang stelt in uwe genegenheid, als nodig is, om een opzetlijk hoofdstuk van aanbeveling van zich zelve aan u te schrijven. -

Indien iemand de gaven der onthouding bezat, zoude ik met dat alles nog liever verkiezen, dat hij zijnen naam niet openbaarde dan aan het einde des geheelen werks; daar, waar hij van de vergadering zijner lezers en lezeressen eerbiedig afscheid neemt, -

dan zal zijn naam, bij aldien hij aan zijnen plicht voldaan heeft, als een geheiligd *memento!* in hun geheugen levende blijven; dan zal hij een wettig gezag bij zetten aan alles, wat te voren geschreven is, en hoe veele malen zal de echo des loss zijnen naam wedergalmen door de waereld, die hem naôogt, als eenen vertrekkenden vriend, over de ruime plassen des golvenden tijds! -

Ons vaderland zegent nog de gedachtenis van eenen *Willem den Zwijger*; en het is eene oude aanmerking, doch, die, gelijk het porcelein, met de jaren in waerde toeneemt, dat wel te zwijgen een groter verstand aanduide, dan wel te spreken; vooral dan, wanneer bij aanhoudenheid de verzoeking tot spreken allerhevigst is, gelijk in het geval van den schrijver. - Is hij, des onaangezien, in staat, tot het einde toe, zich voor zijne lezeren te verbergen, dan wordt zijn Character zo groot, als dat van den Egijptischen Staatsdienaar *JoJeph*, waarvan wij lezen, dat hij zich tot driemalen toe voor zijne broederen miskende, tot dat eindelijk zijne openbaarmaking een tooncel opende van de treffendste broederlijke aandoeningen; dan kan elk het grootst vertrouwen in zijne eerlijkheid stellen, en ik zoude, indien hij zelfs ongelukkig geschreven hadt, alleen om dit gezag over zich zelven, hem een tweede werk durven toevertrouwen. - Een schrijver, die zijnen naam eerst belijdt, wanneer zijn geschrift eindigt, is in staat het pijnigendst proesjaar in de kloosters door te staan; hij kan een lid worden van de orde *de la treppe* in Frankrijk, of ik verbeure mijnen fluwelen rok!

-

Het is te verwonderen, dat, daar de groten der aarde in het reizen met zo veel voordeel, gemak en roem, de *incognito's* gebruiken, men dusver zo weinig schrijvers gevonden heeft, die zich van deeze gewoonte hebben bedient, iets, 't geen toch in alle gevallen hunne goede zaak zeer bevorderen zou. - De onbekende schrijver vermijdt die ontmoetingen, welke hein in zijne reis niet dan hinderlijk kunnen zijn - hij behoeft zich aan geen plaats langer op te houden, dan hem goeddunkt; - hij volgt zijne eigene denkbeelden. - Hij behoeft geene kwistige schatten van geleertheid en vernuft te spillen, om zijn Character staande te houden - hij hoort met vermaak, en met eene streelende voldoening, het oordeel van de waereld over zijn geschrift, afgescheiden van alle zijdlingsche indrukken, die zijn perfoon op dezelve maken moet en hij reist met oneindig meer gemak en veiligheid door de aardschie woestijnen, zonder gedurig door de kogels van hoog verraad bestormd, of door de voetvallen der kruipende laagheid belemmerd te worden.

En, Mijnheeren! zijn er wel konsten en wetenschappen in de waereld, van de wijsgeerte af tot de Charlatanerie toe, die niet hunne *arcana* hebben? - mij dunkt, deze zetten daaraan een *je ne sais quoi?* eene zekere betoverende waardigheid en bevalligheid bij - zal wel een beschaafd man, (van vrouwen spreek ik thands niet) onredelijk genoeg zijn, van iemand om zijn *arcanum* lastig te vallen, en dat uittevorschen, dan misschien na zijn Wel Ed. dood, wanneer het zelve onder zijne papieren gevonden wordt?-

al was het een habil, schoenveger aan de Beurs te Amsterdam, zou ik er voor zijn, om den armen smeerbroek zijn koffertje en smeerrecept vrij en vrank te laten behouden en genieten, al wierd hij ouder dan de waereld thands is. - Indien ik derhalven in eenen aucteur veranderde, 't geen zeer waarschijnlijk niet staat te gebeuren, zoude ik in eene der eerste aantekeningen van mijn boek, den gunstigen lezer verzoeken, dat hij aan mij barmhartigheid wilde doen, en niet onderzoeken na mijnen naam. - Ik zou hem raden den broeksband zijner verbeeldinge hoog op te schorten, en mij met de armee zijner gissingen niet langer te willen najagen, dewijl mijn voornemen was, mij zelven zo lang in 't harnas te vermommen, en te verdedigen, tot dat alle openstaande zaken tusschen hem en mij volkomen zouden vereffend zijn.

-

Na eene herstelling:

Gelijk het tedre bloemtje
Zich voor de winden neêrbuigt;
En 't hartje weerloos kwijnt;
Zo boog mijn jonge leven,
Voor ééne wenk der Godheid;
Zich neder over 't graf! -

Mijn jonge boezem klopte,
Voor God en mijne vrienden;
En voor mijn vaderland;
Mijn jeugdig hart kon naauwlijks
Het schoon der deugd gevoelen;
Toen wenkte mij het graf! -

Maar neen! de God des levens
Zag neder op de waereld,
Doorliep het gantsche ruim:
Daar zag hij ook mijn leger,
Hij zag een sinekend traantje,
En sloot mijn gapend graf! -

En nu! ach! nu mijn Schepper!
Hoe billijk was een offer!
Maar, ach! mijn zondig hart!....
Mijn Jesus! mijn verlosser!
Slechts ééne druppel zoenbloeds,
En - alles is volbracht!! -

ANTOINETTE.

De stormwind. Ode.

De stormwind nadert - 'k hoor hem in 't oosten reeds!
 Hier is nog siltte, 't sluimerend wolkenheir
 Gevoelt hem, vlucht, en bruischt mij tegen -
 Moedig doordringt hij de wilgenbosschen! -

De vlakke ziddert! - 't aardrijk eerbiedigt hem -
 Het vee looit angstig - alles bukt rillende! -
 Daar treedt hij vorstlijk, en doet de eiken
 Achter zich langzaam en dankbaar rijzen! -

Zo zal in 's waerelds rustenden avondsland
 Mijn God verschijnen over het dodenrijk! -
 Hij zal, in almachtvollen stormwind,
 Donderend wandelen door de schepping!

Ontrolt u dan, gij plechtige hemelen
 Gij aarde ziddert! - looft hem, o Engelen!
 Dan zal de onsterfelijkheid verrijzen,
 Achter hem zullen de doden leven!. -

De held.

Zijn rollend oog ziet als de zon -
Zijn stem spreekt als de donderwolk,
Zijn wang gloeit als het morgenrood,
Zijn vuist klemt als der leeuwen klaauw: -

Hij staat gelijk een prachtige eik,
Hij ligt, gelijk een stille zee,
Hij stapt gelijk een hoge storm,
Hij valt gelijk een trotsch palleis: -

In moed verplettert hij de rots,
In zachtheid smelt hij voor een traan,
In trouw verduurt hij 't hardst metaal,
In wijsheid zweeft hij de engelen na: -

De jonge lente schetst zijn bloei,
De heete zomer zijne kracht,
De rijke herfst zijn nuttigheid,
En d'achtbre winter zijne rust. -

Wie is dit evenbeeld van God?
Eerbiedig hem! - het is EEN HELD?

Aan een' schilder.

Niet de zuster der Dichtkunst,
 De stomme Dichtkunst,
 Heeft uwe vingers bestierdt,
 Toen gij mijn Fillis woedt maalen!
 Nijdige Wangunst verduisterde u de oogen!
 't Noodlot mij grimmig - mijn' Fillis zoo grimmig,
 Schudde u de spieren!
 Toen hebt gij uw schande, in 't beeld van mijn Fillis;
 Rampzalig voltooid! -
 Zijn dit nu die wangen, die jeugdige wangen?
 Zijn dit nu die lippen, die lagchende lippen?
 Zijn dit nu die oogen, die schitterende oogen?
 Is dit nu mijn Fillis? ...
 Vernederend denkbeeld! -
 Waaröm, mijn oogen, schiet gij geen bliksems,
 Als bliksems des hemels, om 't beeld te vetteeren? -
 Is dit nu mijn Fillis? ...
 Verägting en woede
 Sling'ren teist'ren misleide verwagting!
 Schooner, getrouwer, maalt mij verbeelding,
 't Beeld van mijn Fillis! -

Rampzalige Schilder! ...

Dat nimmer een minnaar,
Het beeld van zijn meisje, u verge te maalen!
Dan worde u het licht, in 't ooge, verdonkerd!
Dan rukke u een beeving 't penseel uit de handen!
Dan doe u Natuur, in spijt van het Noodlot,
Heur hevigste, grimmigste, wrake gevoelen!
Gij hebt de Natuur, in 't beeld van mijn Fillis.

Te snood gelasterd!
Een rimp'lig, oud, afgrijslijk wijs,
Zij 't haatlijk voorwerp uwer kunst!
Of - zoo dit nog te schoon mogt zijn -
Maal dan - een helsche Razernij!

De gevlugte vreugde.

o Liefde! wat al droefheid
Verwekt gij in de harten,
Die door u zijn getroffen!
Ik was, eer dat gij Fillis,
Voor mijn gezigt, vertoonde,
Bevrijd van angst en kommer!
De gulle Vreugde brast mij,
Al danssende, te bedde -
Des uchtends, bij 't ontwaaken,
Zag ik die schoone voor mij:
Zij ging, met mij, naar buiten,
En toonde mij de schoonheid
Der lagchende Natuur.
Daar zag ik - o! wat zag ik! ...
Ik zag een jeugdig meisje,
Met bruine, tintiende oogen! -
o Goden! waarom zag ik 't!
Ik schrikte en riep: o Vreugde!

Wat is maar ach! de Vreugde
Moet zeker ook verschrikt zijn,
Want zij was mij ontvloten.
Ik riep nog eens, en weende.
In 't einde viel ik neder,
En zei: bevallig meisje!
Ai! gaa, uit medelijden,
Met mij de Vreugde zoeken!
Gij zult..... weg ging het meisje!...
Daar lag ik droef en eenzaam!
Ik ging terstond aan 't zoeken,
Maar, 'k heb de lieve Vreugde
Tot nog toe niet gevonden!
Gewis! indien het meisje,
Met mij, hadt helpen zoeken,
Ik had haar wel gevonden!

De gevonden vreugde.

Daar dwaalde ik langs de velden,
En kruiste door de bosschen!
Ik riep gestaag: o Vreugde!
Waarom zijt gij gevloeden! -
Eens bragt de bleeke droefheid
mij in een weelig boschje
Van els- en olmenboomen:
't Was alles stil en somber.
Hier, dagt ik, is de tempel
Der staatige Natuure!
O! dagt ik, zoo de vreugde
Nu weer, gelijk voorheenen,
Zich aan mijn zij vertoonde -
Wat aangenaamen wellust
Zon zij mij hier doen smaaken!
Ik vlijde mij ter neder,

Op een bemoste hoogte;
Ik was bedroefd en weende.
Daar ging ik aan het klaagen:
Gij hatelijk bruinetje!
Gij hebt de lieve Vreugde,
Voor uw gezigt, verdreven!...
Maar, is de lieve Vreugde
Zoo bang voor bruine meisjes? ...
Gewis! want, op de komste,
Van 't jeugdige bruinetje,
Verschrikte zij en vlugtte! -
Gij hatelijk bruinetje!
Hadt gij, op mijne bede,
De Vreugde helpen zoeken,
Ik had haar wel gevonden! -
 Zo klaagde ik, toen een stemme
Mij ijlings op deedt springen:
'O jongeling! wat toeft gij?
Koom agter deze struiken!
Dan zullen wij te samen,
De lieve Vreugde zoeken!' -
Met ging ik - en - daar vond ik ...
Het jeugdige bruinetje! ...
Een schrik ging door mijn leden!

Ik zei: mijn lief bruinetje!
Zoo gij de gulle Vreugde,
Hier ergens, hebt zien dwaalen -
Ai! doe mij haar toch vinden!
Het meisje laghte vriendlijk,
En zei: 'in gindsch priëeltje
'Verbeidt zij uwe komste!'
Toen gingen wij te samen,
Naar 't lommerig priëeltje.
Ik werd allengs vrijmoedig,
Tot ik, in 't eind, dorst vraagen:
Maar, zeg, bevallig meisje!
Zou weêr de lieve Vreugde,
Voor uw gezigt, niet vlugten?
Het meisje kreeg een bloosje -
En knikte - en lagchte - en - sprak niet!
Wij kwamen in 't priëeltje!
Daar vonden wij de vreugde!
o! Riep ik, vol van blijdschip,
o! Allerliefste Vreugde!
Nu moet gij, al mijn leven,
Mij nimmer weêr verlaaten!
De Vreugde greep een kransje,
Van versgeplukte bloemen,

En strengelde mijn handen
Aan die van het bruinetje,
'Zoo gij, dus sprak de Vreugde,
Mij bijzijn niet wilt drevenn -
Blijft dan altijd te samen!'

Nu blijf ik, met het meisje,
Zoo lang ik leef, verëenigd!
En altijd zal de Vreugde
Mijn pad, met rozen, strooïen!

In een album.

Gij schilders, maalt de schoonheid
Der grootsche, schoone schepping!
Gij hoest, in verre landen,
Die schoonheid niet te zoeken:
Ons vaderland, mijn vrienden,
heeft, voor een' wagen schilder,
Eene onnaarvolgbre schoonheid!
Maalt gij het hof der Lente,
Op nederlandsche gronden! -
Doet ons, door uw tafreelen,
Waar in de woede golven
Op onze dijken woeden,
Verschrikken en verbleeken! -
Gij schilders, maalt de schoonheid
Der grootsche, schoone schepping,
In een bevallig meisje!
o Schilders! in een meisje
Is nog iets meer dan schoonheid!
o Schilders! weest toch S C H I L D E R S !
En maakt, op uw tafreelen,
Geen M I S D R U K van de schepping!

De dichter aan zijne vrienden.

Wen ik sterve, lieve vrienden,
Siet mijn graf dan met geen steen,
Laat een' groeten, vrugtbren wijngaard,
Mij ter eer- en graszuil zijn!
Drinkt, zoo vaak de lieve Lente,
Langs de ruime velden, danst,
Drinkt dan mij, uw' vriend, ter eere,
Driewerf uwen beker uit!
Brenge dan de allerschoonste meisjes,
Bij mijn stil en eenzaam graf!
Laat die lieve, schoone meisjes,
Zingen op mijn eenzaam graf!
Laat haar zingen: 'Vrugtbre wijnstok!
Schiet uw dartle ranken uit!
Hij, dien uwe wortels dekken,
Was een vriend der zoete min!
Ook uw vrugten, edle wijngaard!
Hebben vaak zijn ziel verheugt!
Speelgenootjes! laat ons zingen!
Hier rust onzer aller vriend!
1782.

Fabel, van de kapel en den jongen.

Onder de schone insecten, die zich dagelijks in *vrijheids* bloemtuint verlustigden, bevond zich een *Kapel*, welks uitmuntende grootheid, en schitterende verwen het wangunstig oog naar zich trokken, van een jong knaapje, dat van den tuinbewaarder verlof hadt gekregen, om door de perken te wandelen, het onkruid vittewieden, en de schone bloemen te beschouwen.

Deze jongen deedt allerlei goedwilligheden aan de gewassen; hij vertrad, hij plukte, hij roofde. - Zodra hij den schonen *Kapel* zag, benijdde hij hem zijne vrijheid, en leide zich toe om hem te vangen. - Maar telkens ontsnapte hem de Edele Vlinder.

Eens bracht hij een netje met zich, om op den *Kapel* te passen. - Het onschuldig diertje kwam op een Lente windje aandrijven, en zette zich aan de passiestruik - nu zult gij mijne zijn! riep de knaap, en trad met verraaderlijk afgesmeten schreden naar die plaats toe - hij sloeg het netje driftig neêr; maar ziet! de *Kapel* vloog reeds boven hem op in de hoge lucht! - o stoute jongen! riep toen de Vlinder, op zijne vleugelen trillende, meen-

de gij, onder een zon kleene knip eenen vrijen *Kapel* te betrappen, aan welke de Natuur vleugelen geschonken heeft, zo veel groter dan haar ligchaam is, op dat zij daar door hart schoonheid mocht kunnen redden? - Vlieg eerst zelve in de hoogte en vang dan *Kapellen!*

De knaap stond huilend op van den grond, zag nijdig naar boven, en veegde het bloed weg van zijnen neus, die, ongelukkig door den spoedigen val, gekwetst was geworden aan een doortje van den nabijstaanden rozenboom! -

Voilas une licence poëtique!

HERMES.

De doctorale promotie.
(Anecdote.)

Een Apothekar, die in zekere Stad practiseerde, werd hierover van het Collegie der Doctoren achterhaald, en hem afgevraagd een Doctorale acte, uit hoofde van welke hij zulks deed. - Naardien hij nu deze acte niet tonen kon, werd hem scherplijk verboden voordaan eenige practijk te oefenen. - Hij begreep echter dat dit zijn voordeel was, en, vernomen hebbende dat men te Il..... k voor een matig prijsje Doctorale Bullen kopen kon, indien het om den titel slechts te doen ware, reisde hij derwaard, gaf te kennen, dat hij den titel van Doctor nodig had, om fortuin te maken, en kocht van den Senaat zijne promotie; - nu hervatte hij met meer moed de openbare practijk; - hij werd andermaal opgeroepen, en zeide dat hij bewijs geven kon, dat hij gepromoveerd Doctor was. - Hij gaf hier op de Doctorale Bul over. - Zij behelsde in zich de sterkste wederlegging van zijn recht om de Geneeskunde te oefenen, want men had hem, bij vergising - *Doctor utriusque Juris* gemaakt! -

Hoe vele zodanige Doctoren zouden er wel zijn?

Anecdote.**(Vertaald uit het *Dictionnaire des Anecdotes &c.*)**

In den tijd der vervolging van de Protestanten in Frankrijk verzocht een Engelsch Ambassadeur aan Lodewijk den XIV om de vrijheid van die genen, die, om den Godsdienst, op de galeien geplaatst waren. -

De Monarch antwoordde hem: ‘wat zou de Koning van Groot Brittannien zeggen, als ik hem verzocht om de gevangenen van Newgate?’ (eene gevangenis te Londen voor de misdadigers.) “Sire!” hernam de Ambassadeur, ‘de Koning mijn meester zoude dezelve toestaan, aan uwe Majesteit, indien dezelve hen opeischte als hare broeders.’ -

Anecdote
(Vertaald uit hetzelfde *Dictionnaire*.)

ten Spaansch reiziger ontmoette eenen Indiaan in 't midden eener wildernis in America; beiden waren te paerd gezeten. De Spanjaard, die vreesde, dat het zijne de reis niet zou kunnen goedmaken, wyl het zeer slecht was, sloeg den Indiaan, die op een jong en moedig paerd zat, eene ruiling voor, die deze affloeg, en met reden. - De Spanjaard maakte een gezochte twist, men werd handgemeen, de welgewapende Spanjaard maakt zich gemaklijk van het begeerde paerd meester, en rijdt daarmede voort. De Americaan volgde hem tot in de naastbijgelegen Stad, en gaf zijne grievē bij den rechter aan: - men verplichtte den Spanjaard om optekomen, en het paerd mede ten voorschijn te brengen; hij beschuldigde den Indiaan van knevelarij, en verklaarde, dat het paerd hem toebehoorde, dat hij het van jongs af hadt aangebracht; - van het tegendeel waren geene bewijzen. De rechter, met de zaak verlegen, stondt gereed om de twistenden zonder vonnis of pleit weg te zenden, wanneer de Indiaan riep: 'het paerd is van mij, en dit zal ik bewijzen!' - terstondt ontdoedt hij zich van zijnen mantel en werpt dien over den kop van 't paerd. - 'naar dien deze man', zegt hij, zich tot den rechter wendende, 'verzekert dit paerd te hebben opgevoed, beveel hem te zeggen; aan

welk der twee ogen het zelve blind zij?’ - de Spanjaard, niet willende schijnen te aarzelen, andwoordt terstond: ‘aan 't rechte “oog.” - De Indiaan ontbloot weder het hoofd van zijn paard, en zegt, ‘het is noch aan 't rechte oog blind, noch aan het linke.’

-

De rechter, overtuigd door een zo geestig als bondig bewijs, wees hem het paerd toe, en de zaak was afgedaan. -

Men ziet uit dit geval, dat de schranderste bedrieger kan bedrogen worden, en dat de trekken van fijn vernuft zich opdoen in menschen zelve, wier staat en levenswijs ons dezelve nimmer zouden doen verwachten. -

Het non plus ultra der gierigheid.**(een Anecdote.)**

Een oude juffrouw, die, gedurende haar geheele leven, genoegzaam niets gedaan hadt, dan geld verzamelt, en van dat geld geen ander genoegen genoten hadt, dan de gedachte: *Ik heb geld!* - deze juffrouw was zeer ziek; - alle de teekenen van een' naderenden dood vertoonden zich zeer duidelijk. - Hare vrienden, die zich, rondom haar sterfbed, verzamelt hadden, deden poogingen, om de weinige oogenblikken', die nog overig scheenen te zijn, aantewenden, tot vertroosting en welzijn heurer ziele: doch dit scheen der stervende te vermoënen. - Zij geeft een' wenk, en beveelt, met eene stervende stemme, dat men uit een kasje, waartoe zij den sleutel, met veel moeite, van onder haar hoofd kreeg, een zak met drieguldens halen zou; - deze moesten op een tafeltje, dat tegen hare bedstede stondt, geduurig overgeteld wordea. - De klank van dit geld verspreidde eene helsche tevredenheid over het gelaat der stervende. - Eindelijk rigt zij zig op - strekt, met een stuipagtige beweging, haar arm uit - grijpt een' der drieguldens - steekt dien tusschen haar klemmende tanden - en - sterft!

Nog een anecdote.

In een der grootste steden van Holland, was een arme weduwe met drie kinderen, die, in den harden winter der jaaren 1783. - en 84, alles leedt, wat de droevigste Armoede lijden kan. Dagelijks klaagde zij, ten aanhoren van heure kinderen, over haren rampzaligen toestand - over haar gebrek aan voedzel en dekzel. - Eens, daar zij met twee van hare kinderen, haar ongeluk zat te beweenen, hoort zij, op een zoldertje, regt boven haar, een ongewoon gestommel: - zij gaat ijlings naar boven - en vindt - haar oudsten zoon - een kind van tien jaaren in een' strop, met den dood worstelen! - Ijlings rukte de moederlijke tederheid den strop aan stukken - de zwijmende jongeling kwam weder bij zich zelven. - 'Waarom deedt gij dit, mijn kind?' - *Als ik weg was, mijn lieve moeder! zoudt ge misschien broods genoeg hebben voor u, en voor mijn twee broertjes!* - *[h]ierom heb ik het gedaan, moeder!* - Dit was het antwoord. - De huichelaar verdoeme dit kind! - de menschenvriend zal het zegenen!

Aan Cidli.

Gelijk, wanneer, met dondrende onstuimigheid,
De langgeknelde stroom zich heeft losgerukt,
En, met verworden angst, de zwaare
Ketens, als bergen gestapeld, voortsleept,

De bange landman, schielijk ontwakende,
Met gade en kroost, in 't holslde der duisternis,
Zijn zinkend huis en loeiende ossen
Gillend ontvlugt, en op 't ijs zich neêrwerpt,

Dan, voortgesleept, door huilende stormen, vliegt,
En naauw de stem der kermende moeder hoort,
Die, radeloos, den kouden zuigling,
Stervend, zich voelt, aan haar' boezem, knellen,

Als dan de wanhoop, grijnzend, rondom haar waart,
Op eens haar' ziel met schriklijken nagt bedekt,
Vleit zij haar' gade, en spreekt van redding,
stort zich dan schielijk in 't water neder. -

Gelijk dan ijlings 't hart des verlatenen
Dien sprong gevoelt, en woedend zijn gade roept,
Met traanenlooze wanhoop luistert,
Eenzaam met dood en verwoesting worstelt:

Zo bang, zo angstig dwaal ik de toekomst door,
Daar zwaare nagt van verre rondom mij woelt,
Wen gij mij een vonk van hoop deedt voelen,
En 'k u dan ijlings mij voel verlaaten!

Ach, Cidli! Cidli! waarom vertroostge mij? -
Daar gij mij toch voor eeuwig verlanten wilt?
Verlaaten!.. neen! 'k wil u omhelzen,
'k Zal mij, met u, in de golven storten!

Ontruk, ontruk u aan mijne omhelzing niet! -
Misschien zendt God eens lagchenden zonneshijn; -
Mij dunkt... de storm begint te zwijgen! -
Cidli!.. ontruk u niet uit mijne armen!

Aan Fillis.

Klopt uw hart, voor mij, mijn Fillis?
Hebt gij 't nu, voor de eeuwigheid,
Brandend van een zuivre liefde,
Mij, uw' minnaar, toegewijd?

De Eng'len juichen, als een meisje,
Door een zuiv're liefde, brand: -
Want het land der zuiv're liefde,
Is der Eng'len Vaderland!

Doch, mijn meisje, deze waereld
Is 't geweest der liefde niet!
Hier staan rozen van verleiding -
Ginder distels van verdriet! -

o! Die rozen van verleiding!...
o! Die distels van verdriet!...
Fillis! vlied die valsche rozen! -
Fillis! vrees de distels niet! -

Zal de Deugd u steeds geleiden?
o! Mijn Fillis! - o! mijn God!
Welk een wellust voor mijn' boezem!
o! Mijn Fillis! - o! mijn God!

Maakt mijn liefde u wel gelukkig?
Zou ik u wel ALLES zijn?
Ach! zoo ge u misleidt, mijn meisje!...
'k Moet u NIETS - of ALLES zijn!

Rukken wanspoed, noch verleiding
U, van mijnen boezem, af;
o! Dan rijzen wij, mijn Fillis!
Weêr verëenigd, uit het graf!
1783.

* * *

De hardnekkige onkunde.

Gij groote, wijze mannen,
Die, in uw schoone schriften,
De *comma's* en de *punctum's*,
De stippen en de streepen,
Zoo kunstig, weet te plaatsen;
o Groote, wijze mannen!
Al ben ik juist geen schrijver,
Toch weet ik, in een reden,
De *comma's* en de *punctum's*
De stippen en de streepen,
Zoo nu en dan, te plaatsen:
 Wanneer ik, geote mannen,
In de armen van mijn meisje,
Op haren boezem, ruste,
Dan praat mijn lagehend meisje,
En zegt mij honderd dingen;
Mijn meisje kent geen *comma's*,
Geen *punctum's*, of geen stippen;

Maar ik zet, onder 't praaten,
De *conuna's* en de stippen
Geduurig op heur wangen;
Dit doe ik met mijn lippen!

Maar, 't plaatsen van een *punctum*
Schijn ik niet wel te weten;
Want, dikwijls is mijn meisje,
In 't midden van een reden,
Dan druk ik reeds mijn lippen,
Op heur, nog sprekend, mondje -
En dit - dit is een *punctum!*

o Groote, wijze mannen!
Al is 't, dat ik de *punctum's*
Wat al te schielijk plaatse -
Maakt mij toch nimmer wijzer.

Fillis.

Voor Fillis klopt mijn hart alleen;
Zij is 't, van al de jonge schoonen,
Wier beeld, zoo vol bevalligheên,
Altijd in mijne ziel zal woonen!
Haar heb ik, in mijn eerste jeugd,
Reeds tot mijn hartvriendin verkoren -
Nu, door heur wedermin, verheugd,
Heb ik haar eeuwig trouw gezworen!
Mijn Fillis aangezigt is rond,
Heur voorhoofd zagt en hoog verheven;
De wellust schijnt, op heuren mond,
De min, in haar gezigt, te leven.
De lagchjes dart'len af en toe,
En spelen, op heur lieve wangen,
Tot zij, het dart'lend spelen moê,
Als zwijmende, aan heur lipjes, hangen.
Heur smagtend oogje wenkt mi' aan,
Wanneer ik bedel om een kuschje;
En naauw heb ik mijn' last voldaan,
Of 't wekt mij weder lustje op lustje.

Als zij me eens, van ter zij, belonkt,
 En kwijnend lagcht met lodd'rige oogen,
 Straks lig ik, door de liefde ontvonkt,
 Op haren boezem neêrgebogen:
 Dan streelt mijn hand heur zagt gelaat,
 En daalt, al streeleend, zagtjes neder,
 Tot daar heur minnend hartje staat -
 o! Dan drukt Fillis mij zoo teder!
 Dan kusschen, kleeven mond op mond!
 Dan voel ik haren boezem zwoegen!
 Dan sterven, in dien blijden stond,
 Wij schier van louter zielgenoegsen!
 Dan sluit de min heur oogtjes digt...
 Hoe lieflijk gloeien dan heur wangen!
 Ik blijf, met een verrukt gezigt,
 Al kusschende, aan heur lippen, hangen!

Hoe zoet is 't minnen voor de jeugd!
 De liefde is regt mijn lust en leven! -
 Maar - Fillis kan alleen de vreugd,
 En 't leven, aan mijn liefde, geven!
 1781.

Aan Henriette.

Uw vriend te zljn, mijn Henriette,
Uw vried te zijn, is mijn geluk!
Ik wil in uwe vreugde deelen -
'k Wil schreien in uw ongeluk!

Mijn meisje zal die vriendschap sterken!
Zou hier mijn hart misdaadig zijn?..
o Neen! 'k bemin mijn teder meisje!
Zij zal mij eeuwig ALLES zijn!

Maar, uwe vriendschap, Henriette,
Is een behoefte voor mijn hart!
En, kunt gij wel een hart versmaden,
Dat, waarlijk, uwe vriendschap, cischt?

Laat ook die vriendschap, Henriette,
Mijn meisje binden, aan uw hart!
Zij zal ook in uw vreugde deelen -
Ook schreien in uw ongeluk!

Ach! zoo uw oog, mijn Henriette,
Hier, in dit kloppend hart, kon zien -
Dan zoudt gij zelf de vriendschap voelen,
Die, in mijn' boezem, voor u, gloeit!

* * *

Kain.

Ja! - hieromtrent - daar ginder, bij dat bosch,
Sloeg ik hem dood! - mijn God! wat zeg ik? - dood?
Zal hij nu ook verrotten, als dat schaap,
Dat, afgedwaald, in 't bosch, mij tegenkwam;
Dat ik zoo wreed verwurgde? - Ja! dat schaap,
Dat stervend schaap hadt mij, bijna, ontroert!...
En heb ik niets, bij Abel's dood, gevoeld?
Zijn dood!... mijn God! heb ik, voor 't laatst den blik,
Den zagten blik, van Abel's oog, gezien?
Die laatste blik! - hoe vreeslijk wordt hij mij!
Ik zie hem nog! - met een gesloten oog
Zie ik hem nog! - o Abel! sluit uw oog!
Daar komt hij zelf! - daar ginder! - zie! hij bloedt!
Mijn God! hij lagcht! - hoe dreigend is die lagch! -
Te rug! te rug! - - 'k ben Kain! - gaa te rug!
Vervloek den man, die Kain heeft geteelt!

Ach! nader niet! ik sidd're voor uw oog!
Waar zijt gij nu?... heeft God u weggevoert?
Ik zie hem niet! ik zag hem in een droom! -
Is alles dan een harssenschim - een droom? -
Heb ik hem niet, daar ginds, bij 't bosch, vermoord?
Dit is geen droom! o God! waar vlugt ik heên?
Is dan voor mij geen rust, geen leven meer?
Is dood te zijn, nog erger, dan de smart,
Die ik gevoel, in mijn gedrukte borst?
Wien zie ik daar?... 't is Adam! - groote God!
'k Wil hem niet zien! - hij moet mij nimmer zien!
Hij zoekt zijn' zoon! - Vergeefsch! - 'k heb hem vermoord! -
Zoo ik hem ook vermoorde, bij zijn' zoon?...
Zoo 'k al wat leeft vermoorde?... zou mijn kwaad,
Mijn wroeging, dan nog grooter zijn, dan nu?
Dan had ik niets te vreezen - dan - mij zelf! -
Maar niets is mij zoo vreeslijk als - mij zelf!
o Neen! ik vlugt - eer Adam bij mij komt!
Hij zij vervloekt; die mij het leven gaf!
Hij zij vervloekt....

Twee woorden over Kaïn.

Voor een' geruimen tijd heb ik eene alleenspraak van Kaïn, in gerijmde vaerzen, opgesteld, die mijne vrienden, in het *reciteeren*, zeer wel voldeedt; doch die mij, bij eene koude lezing, zeer gebrekkig scheen: zij is naar een Genootschap gezonden; maar, tot mijn groote blijdschap, nooit gedrukt. Eenige denkbeelden, uit het oude stuk, heb ik behouden - eenige andere bijgevoegd - en hier uit is deze alleenspraak geboren. Ik heb dezelve aan mijne vrienden voorgelezen; en het oordeel van sommigen was dit: - zou Kaïn, in zijne omstandigheden, wel zoo, aan eene kleinigheid, blijven hangen? - spreekt hij niet te veel van het schaap - en te weinig van Abel? - Is Kaïn niet te bedaard, op de plaats, waar hij Abel doodsloeg? - Dit waaren hunne aanmerkingen; doch volgens mijne voorstelling van het *character* en den toestand van Kaïn, zijn ze niet gewichtig genoeg, om 'er het stuk naar te veranderen. - Kaïn is ruuw, oplopend, wreed en laag; hij is, in 't groot, dat, wat kinders van een' nijldigen aart, in 't klein zijn; hunne morrende ontevredenheid zet hen aan, tot heimelijke beledigingen: met een traiterächtige mine, knijpen en stooten zij, nu eens de huisdieren; dan hun broeders of zusters; zelfs levenlooze dingen zijn de voorwerpen hunner laage wraakgierigheid: - Dit is Kaïn, als man. Zou nu een man, met zulk eene geäartheid, wel een schaap, op eene eenzame plaats, kunnen ontmoeten, zonder het te beledigen? - te meer, daar het, vermoedelijk, een schaap van Abel was?

Deze man vermoordt zijn' broeder: hij komt, na reeds eenigen tijd wanhopend rondgezworven te hebben, bij de plaats, waar hij Abel doodsloeg: - het denkbeeld: dood te zijn, was geheel nieuw; Kaïn moest, dunkt mij, natuurlijk, op de gedagte van het schaap komen: zijn ziel vergeleek 't geen hij aan het schaap, en aan zijn' broeder gedaan hadt - dit doet hem ten eersten aan de uitwerkzels van zijn bedrijf denken; - die van het schaap heeft hij gezien: - wat is nu de natuurlijkste gedagte? - 'Ja, maar hij ontleedt deze gedagte zoo!' - Dit kon hij doen! - Hij spreekt niet de taal der wanhoop; - neen, in de eerste vaerzen spreekt hij de taal der, inzichtzelfgekeerde - beschouwende - overwegende, wroeging; - zijn ziel heeft een oogenblik van rust - zoo een verpoozing van wanhoop rust' mag genoemd worden. - Hij spreekt van het schaap - doch denkt aan Abel. - Onze ziel heeft eene geneigdheid, om in zulke verpoozingen van droefheid of wanhoop, kleinigheden, die bij de hoofdzaak behooren, te ontleeden: de droefheid, vooräl, doet dit gaerne; - en de wroeging *moet* het doen.

Wat verder spreekt hij van den dood van Abel: al die kleinigheden hadden zijn ziel trapsgewijze verhit; - zijn wroeging gaat over in wanhoop - in woedende wanhoop: - zijn verrukte verbeelding ziet schrikbeelden, die geen bestaan hebben, dan in zijne wanhopende ziel. - Dit zal van Kaïn genoeg zijn.

Een vraag.

Gij, heeren filosofhen!
Verklaart mij toch dit wonder:
 De jeugdige Lucinde,
Dat lief, aanvallig meisje,
Wier schoone, blanke, handen,
Zoo dikwijls zijn bezongen;
Dit meisje zat te beven,
Te rillen, van de koude!
 Wat deert u toch, Lucinde?
Dus sprak ik. 't Kan niet wezen!
Zou nu een felle koude
Zoo hevig u doen rillen? -
Lucinde, 't is geen winter! -
 Gij zijt een stoute jongen,
En wilt mij nooit gelooven!
Daar! - voel dan! - zei Lucinde,

En bragt heur poezel handje,
Mij, vriendlijk, op de wangen!
Mijn lieve Philosophen!
Zoo koud, als 't kilste marmer,
Zoo koud was ook heur handje! -
Maar - dit is mij een wonder!
Ik voelde, op mijne wangen,
Nog naauw dat koude handje,
Of, uit mijn wangen stroomde
Een vuur, door al mijn aders!
Mijn boezem klopte en gloeidde!
Ik zugtte, en kon niet spreken,
Getroffen, door dit wonder! -

o Wijze filosofhen!
Hoe zoudt ge dit verklaren?
Beproest het eens niet marmer,
En drukt dit op uw wangen!
Misschien zult ge ook wel gloeïen!

Ewald en Elize.***Romance.***

De maan blonk reeds met flauwen glans,
In Bronsteins hoogste zaal.
En, op der vad'ren bruin gelaat,
Lag nu een bleeke straal.

Toen ridder Ewald, droef te moê,
Nog dwaalde door het woud,
Dat Bronstein, van den top des bergs,
Beneden zich beschouwt;

De ridder volgt zijn pad, en drijft
Zijn ros gestaâg om hoog.
In 't eind ontdekt de stille maan
Een toren aan zijn oog

Nu grijpt hij moed. - De klepper briescht
En ridder Ewald lagcht.
Maar, daar hij Bronsteins slot genaakt,
Hooft hij een droeve klagt.

Hij luistert... welk eene englenstem! -
Zoekt met een gretig, oog,
En, aan het hooge vengster, valt
Een jongvrouw hem in 't oog.

'Ach God! wat heb ik u misdaan!
Mijn vader haat zijn kind!
Ook gij verhoort mijn klagten niet!
Ben ik niet ook uw kind?

Hebt gij mijn moeder niet gehoord,
Toen zij, voor 't laatst, u badt?
Zij badt voor mij. - Ik kuschte haar,
Haar wangen waaren nat.

Ach, moeder! ach! waar vloodt gij heen,
Wanneer gij mij verliet?
Gij stierft getroost, en gingt naar God,
Die nimmer u verstiet!

Daar leeft gij nu omhoog bij God,
Maar denkt niet om uw kind!
Ach zo gij wist, wat droevig lot
Elizes hart verslindt!

Mijn ridder, ach! hij was zo goed!
Mijn Ewald is vermoord!
Mijn vader sloot mij dreigend op,
Ach! had hij mij vermoordt!...?

‘Mijn God! - Elize! is dit uw stem?...
Zie neder! ik ben hier!
Zo waar uw Ewald ridder is,
Verlos ik u van hier!’

‘Mijn Ewald! ach! ik sterf van vreugd!
God zij gedankt! gij leeft!
Vlied ijlings, wijl mijn vader slaapt,
Ik ben voldaan: gij leeft! -’

‘Ik vlieden?... Zo ik u verlaat,
Verlaat mij God in nood!
Wat is mijn leven, zonder u?
Veel erger dan de dood! -

Maar zo ge u zelv en Ewald mind,
Elize! toef dan niet!
Spring, uit het vengster, in mijn' arm!
En eindig ons verdriet.’

‘Ach Ewald! ziet ge aan 't vengster niet,
Deze ijz'ren tralies staan?
Naauw dring ik 't buigend hoofd erdoor,
Om 't oog op u te slaan.’

‘Geen nood! ik red u echter uit! -
Waar sluimert uw cipier? -
'k Vermoord hem, sluit uw kerker op,
En red u zo van hier.’

‘Helaas! vergeefs is moed en kragt
Bij vader en bij God!
Vier poorten, zwaar gegrendeld, staan
Aan d' ingang van het slot.

Des nagts bewaakt een sterke wagt
De deur van elke poort! -
Ach Ewald! ach! ik vrees!... zo maar
Ons niemand heeft gehoord! -

Maar Ewald! had ik moeds genoeg,
Misschien wist ik nog raad! -
‘o Ja! de liefde geeve u moed!
Zij gaf aan u die raad!’

'Mijn vader staat mij dikwijls toe
Te wand'len over 't veld,
En 's ochtends gaa ik somtijds uit,
Van eene vrouw verzeld.

Zo ras de zon het slot beschijnt,
Wek ik mijn leidster op,
Om, met haar, 't morgenrood te zien,
Ginds op een groenen top.

Niet ver van hier, ter rechter hand,
Ligt een verlaat'ne hut; -
Hier voer ik morgen haar voorbij:
Verweil ons bij die hut!

En dan ontvlugt ik, in uw' arm,
Mijn's vaders dwinglandij!
Vergeef mij, God! dat ik ontvlugt,
En staa Elize bij'

De jonkvrouw werpt een lieven kusch,
Haar' trouwen ridder, toe.
En Ewald wenscht haar goeden nagt.
Verlaat haar blij te moe.

De flauwe straal der zon bescheen
De toppen van het bosch,
Toen Ewald, vol van liefde en moed,
Steeg op zijn moedig ros.

Hij rijdt dwars door het dik geboomt,
Om Bronsteins wal te ontgaan.
In 't eind, daar hij de hut ontdekt,
Blijft hij verlangend staan.

Hij wagt vergeefs drie uren lang,
Dat zijne Elize kooft.
Hoe vaak bedriegt hem 't schichtig wild,
Of 't ruisschen van 't geboomt! -

Op 't laatst roept hij wanhopend uit:
‘Onze aanslag is gehoord!
Maar mijne Elize moet gered!
En die mij dwingt vermoord!’

Dus rijdt hij driftig naar het slot,
En vindt, aan de eerste port,
Acht knaapen, zwaar gewapend, staan,
Maar rijdt kloekmoedig voort.

Een hunner houdt zijn klepper vast. -
‘Vermeet'le! laat mij los!
Denk, dat ik ridder Ewald ben!
Heb eerbied voor mijn ros!

Waar is Elize?' - Vol van schrik
Buigt zich de knaap, en zwijgt. -
‘Wie is 't' roept fluks een andre stem,
Die hier mijn knaapen dreigt?’

De ridder ziet, digt aan de poort,
Den graaf van Bronstein staan. -
‘Zeg, monster, waar uw dochter is?
Of 't is met u gedaan.’

‘Ben ik Elizes vader niet? -
Ontzie deez' grijzen kop!
Of nimmer ziet ge Elize weer:
'k Sluit haar voor eeuwig op. -

Maar, zo ge mij geduldig volgt,
Voer ik u waar zij is.’
‘Ach graaf! - ik volg u overal
Waar mijne jonkvrouw is!’

De graaf gaat voor, - de ridder volgt, -
De wagt treedt achteraan,
En sluit drie poorten op en toe; -
Hier blijft graaf Bronstein staan.

‘Mijn knaapen steekt twee fakk’len op: -
Stijg Ewald van uw paard,
En volg, indien ge ridder zijt,
Mij zwijgend en bedaard.’ -

De ridder volgt met stouten tred,
Langs een' gekromden gang;
Een hooge muur, aan elke kant,
Verduisterde den gang.

De gang word enger, kooft op 't laatst
Op eenen tooren uit.
De ridder staart op de oude poort,
Wijl Bronstein hem ontsluit.

Zwaar kraakend doet de deur zich op,
En toont een' diepen nacht.
Een knaap treedt met een fakkel voor.
De deur sluit naa de wagt.

Zij daalen langs een steenen trap
 In een verwelfden gang.
 't Geruisch van elke voetstap rolt
 Weerklinkend door den gang.

De ridder zwijgt en volgt den graaf,
 Langs kronkelende paên, -
 In 't eind verwint de drift zijn hart,
 Hij blijft beslooten staan. -

Hij spreekt, - zijn uitgetogen kling
 Blinkt bij het fakkellicht. -
 'Is dit een kerker, of een graf? -
 Zeg waar Elize ligt! -

'k Bezweer u, graaf, bij God, die leeft!
 Toon mij Elizes graf! -
 'k Sterf dan getroost, - maar zo ge draalt
 Slagt ik u op haar graf.'

De graaf lagcht woedend, geeft een wenk. -
De knaapen dooven 't licht. -
'Zoek nu voor eeuwig in dien nagt,
Waar uwe Elize ligt!'

De ridder schrikt, de graaf verdwijnt,
Door een geheime poort,
Bedrogen, door de weerklank, loopt
De ridder dwaalend voort.

'Elize! Elize! - zijt ge hier?
Zo koom, en sterf met mij!' -
Hij luistert... het gewelf weêrgalmt
En antwoordt: 'sterf met mij!'

'o God! 'k begeer het leven niet! -
Maar matig uwe straf!
En, zo hier mijne Elize ligt,
Zo voer mij bij haar graf!' -

Vergeefs! - Hij werpt zich op den grond,
En vindt geen troost noch heul.
'God!' roept hij 'ik aanbid uw' hand,
Maar straf Elizes beul!

De ridder zwijgt, en wagt den dood,
En alles zwijgt met hem. -
Op eens, na een geruime poos,
Hooft hij van verre een stem. -

Hij richt zich op, en hoort zijn' naam. -
Van verre blinkt een licht....
Het nadert... 'Ridder! zijt ge hier?
Zo volg me, en zie het licht!'

De ridder trekt zijn zwaard, en roept:
'Onzaal'ge, wie gij zijt,
Die een's begraav'nen schim vervolgt,
Koom hier! - ik ben bereid,

Of gaa! en zeg aan den tiran,
Dat ik zijn woën veragt!
Maar dat hem Ewald, voor den troon
Van zijnen God, verwagt!’

Nu treedt, met ongedekten kruin,
Een oude knaap nabij. -
‘Ach ridder’ zie deez’ grijzen kop,
En wreek u niet op mij! -

De graaf werdt schielijk ziek, en sterft,
De jonkvrouw bidt voor hem,
Hij vreest den dood, en schreit, en roept,
Om u, met zwakke item.’ -

De ridder kent den knaap. - ‘Hebt gij
Graaf Bronstein niet verzelt,
Toen ik, Elize en God ter eer,
Heb ridder Frank gevelt?’

De knaap zegt: 'ja! ik ben 't. De graaf
'Was woedend om zijn dood,
Elize moest naar Bronstein toe,
Zij meende, gij waart dood.

Hij dagt u hier te smooren, maar
God heeft het hem belet.
Hij viel straks spraakloos neer..... Maar koom,
Volg mij, gij zijt gered!'

De ridder volgt, en ziet wel haast
De poort, die open staat.
Hij ziddert bij 't gezicht, en groet
Den nieuwen dageraad. -

Nu voert de knaap hem op het slot,
In een verheven zaal.
Der oude graaven beeldnis fiert
De wand, met stijven praal.

Hier ligt de graaf. - Elize zelv
Knielt bij zijn ledikant. -
Hij ziet den ridder, wenkt, en roept
Met uitgestrekte hand: -

‘Koom hier, mijn zoon! - vervloek mij niet!
Ik sterf, en heb berouw!
Bid God voor mij! - vergeet uw leed!
Elize zij uw vrouw!’

Elize bloost. - De ridder schreit,
En werpt zich naast haar neer.
De graaf voegt beider handen zaam,
En wll... maar kan niet meer!

Elize valt in Ewalds arm,
Daar 't rood haar wang verlaat. -
Hij drukt haar aan zijn hart, en kuscht
Haar roosjes op 't gelaat.

Roosje.***Een vertelling.***

Daar was, in Zeeland, eens een man,
Hij hadt een aartig kind,
Een meisje, dat, van ieder een,
Om 't zeerste, werd bemind!

De man, gelijk men denken kan,
Was grootsch op zulk een' schat;
Te meer - daar hij zijn lieve vrouw
Daar bij verloren hadt.

Wat nam hij ROOSJE meenigmaal,
Al zigtende, in zijn' arm,
En kuschte, met een traanend oog,
Heur roode kaakjes warm!

Dan zei die ted're, goede, man:
Gij hebt geen moeder meer!
'Ja wel! zei dan het zoete kind,
Bij onzen lieven Heer!

Dit hebt gij immers zelf gezegd?
Maar, waarom ging zij heên?
Zij hadt mij niet zoo lief als gij,
Want zij liet ons alleen!

De vader sprak geen enkeld woord,
Maar kuschte 't kleene wicht;
En, onder 't kusschen, dekte ean stroom
Van traanen zijn gezigt.

Dit meisje werd wel schielijk groot;
Zij was de roem der stad;
Geen vader, die haar, voor zijn' zoon,
Niet reeds gekozen hadt!

Wat was dat lieve meisje schoon!
Wat hadt zij een nette leest!
Wat was zij aartig en beleefd,
Zoo deugdzaam, zoo vol geest!

Zoo vriend'lijk als de schoone maan,
Als ze opkomt uit de zee,
En, op de blanke duinen, schijnt -
Zoo vriend'lijk was ze meê!

Heur lieflijke oogen waaren bruin;
Niet vuurig: - kwijnend, zagt.
Heur laghtje was, als 't morgenrood,
Dat, aan de kimmen, lagcht.

Wanneer zij, met de zeeuwsche jeugd,
Een lugtje schepte aan 't strand,
Dan las ze, op elken tred, heur' naam,
Geschreven in het zand.

Geen jongeling, die niet, voor haar,
Met eerbied, was beziel'd -
Haar niet, voor de allerschoonste bloem,
Der zeeuwsche meisjes, hieldt! -

Daar leeft, in Zeeland, in het strand,
Een kleene, ronde visch,
Die, voor der zeeuwen kiesschen smaak,
Een lekker voedzel is!

Des zomers, als de zuidenwind,
Langs kleene golfjes, speelt,
En, vriend'lijk, 't gloeiende gelaat,
Des nijv'rn landmans, streelt!

Dan gaat de jeugd, met spade en ploeg,
Naar 't breede, vlakke strand;
En ploegt dan, vol van vrolijkheid,
Het dorre, natte strand;

Dan grijpt, in de opgeploegde voor',
Een rappe hand den visch;
En dikwijls is de vlugste hand,
Te traag, bij dezen visch!

Intusschen speelt en stoeit de jeugd,
En sladdert door het nat;
Dat, schuimend, met een groot gedruis,
In mond en oogen spat.

De jong'ling grijpt een meisje op,
En draagt haar mede in zee;
Het meisje roept en wringt - vergeefsch!
Hij draagt haar mede in zee.

't Was eens een schoone zomerdag,
En 't puikje van de jeugd
Ging, naar het strand, met spade en ploeg,
En voelde niets, dan vreugd:

Het lieve ROOSJE was er bij;
En ieder jongeling
Vergat den ploeg - vergat den visch,
Als ze aan zijn zijde ging.

Een jong'ling, die haar 't meest beviel,
Bleef immer aan haar zij;
Hij zeide aan ROOSJE meenigmaal,
De zoetste kozerij.

Nu drukt hij eens heur zagte hand,
Daar hij een kuschje steelt,
En met de lokjes, om haar' hals,
Heur bruine lokjes, speelt.

Het meisje wringt zich los, en zegt:
'Gij stoutert, daar gij zijt,
Plaag nu ook de and're meisjes wat!
Gij plaagt ook mij altijd!

Ai! gaa naar de and're meisjes heên!
En laat mij nu met vreê!'...
Zoo gij mij nu geen kuschje geeft -
Dan draag ik u in zee!

Zoo spreekt de jong'ling, en zij vlugt;
Zij vlugt, al lagchend, heên.
Hij volgt haar na, en slaat zijn' arm,
Al lagchende, om haar heên.

Nu roept en schatert al de jeugd:
'Draagt ROOSJE nu in zee!'
Hij grijpt haar ijlings van den grond,
En loopt met haar in zee!

De sterke jong'ling kuscht den last,
Dien hij zoo greetig torscht,
En klemt het allerliefste kind,
Nog vaster, aan zijn borst,

Het meisje roept en bidt vergeefsch:
Hij gaat, al sladd'rend, voord:
Het water spat. en klotst, en bruischt,
Dat hij haar naauwlijks hoort.

In 't eind was hij zoo ver gegaan,
Dat ieder een, aan 't strand,
Vol vreeze en schrik, geduurig riep:
'Genoeg! keer weêr naar 't strand!'

Op eens; daar hij te rugge keert,
Staat hij vertwijffeld stil;
Help ROOSJE! roept hij, groote God!
En ROOSJE geeft een gil!

'Mijn vrienden! helpt mij! ach! ik zink
Hier, in een draaikolk, neêr!'
Het meisje grijpt hem om den hals,
En zinkt, met hem, ter neêr!

Zij zinkt, en draait, voor 't laatst, heur hoofd,
Stilzwijgend, naar het strand -
Doch was, in 't eigen oogenblik,
Verzwolgen in het zand!

Daar stondt de jeugd, gelijk versteend,
Geen mensch, die zugtte of sprak;
Tot eind'lijk, uit een's ieder's oog,
Een stroom van traanen brak.

'Mijn God! is 't waar? is ROOSJE -
Ligt ROOSJE daar in zee?'
Zoo gilt en klaagt een ieder een;
De duinen gillen meê!

Wel schielijk werd dit droef geval
Verkondigd in de stad;
Geen mensch, hoe norsch, hoe hard hij waar,
Die niet verslagen zat.

De jeugd ging, zwijgend, van het strand,
En zag geduurig om:
Een's ieder's hart was vol gevoel -
Maar, ieder's tong was stom!

De maan klom stil en staatig op,
En scheen op 't aaklig graf,
Waarin het lieve, jonge paar,
Het laatste zugtje gaf.

De wind stak hevig op uit zee;
De golven beukten 't strand.
En schielijk was de droeve maar
Verspreid, door 't gansche land.

* * *

[Romanzen]

Reeds voor lang sprak ik, met mijn' vriend, den dichter der *Romanze*: EWALD EN ELIZE, over dat soort van dichtstukken, welke men *Romanzen* noemt; wij maakten een afspraak, om onze kragten, in dit vak, te beproeven; en hieruit is zijne *Romanze* geboren. Het stuk, dat ik, bij die gelegenheid, opgezet heb, is niet afgewerkt; doch ik heb mijn ROOSJE er voor in de plaats gegeven. - 'Maar is ROOSJE dan een *Romanze*?' - Wel neen! het is een *vertelling* - misschien in een nieuwe *manier*. Om u de waarheid te zeggen, mijn lieve lezer, die Ridder-histories bevallen mij zoo zeer niet. Indien zij schoon zijn, hebben zij ongetwijffeld hare verdiensten; doch het komt mij voor, dat wij de onderwerpen van onze *Romanzen* - als ze dan toch *Romanzen* moeten heeten - wel uit een tijdvak haalen kunnen, dat nader bij ons is; dit zou, dunkt mij, meer *interesseeren*. - Onder het afdrukken der voorgaande dichtstukken, komen mij de *Brieven* van Mr. R. FEITH in handen; met blijdschap - en

tevens - ik wil het niet ontkennen - een weinig knorrig - las ik zijne twee *Romanzen* in dezelve: mijn vriend en ik hadden ons geveid, de eerste te zullen zijn! - Doch het streelt ons, dat ook FEITH aan de *Romanze* gedacht heeft. Zoo als gezegd is: ROOSJE is maar een vertelling - en wel een vertelling van een geval, dat dagelijks kan gebeuren; dus zou men verkeerd doen, indien men mijn stukje, naar de regels der *Romanze* - indien er waarlijk regels voor de *Romanze* zijn - wilde beoordeelen: Ik heb het geval van ROOSJE verhaald, zoo als mij de Natuur dat geleert heeft; - en die lieve moeder geeft nog al goede regels, als wij ze maar zien willen; ik heb ze, zoo veel ik kon, gevolgd.

* * *

Droom van Nergal den Wijzen.

Terwijl de nacht, uit het oosten, als een stille stroom zich met geruisch, over de waereld, uitbreidde, en de dalende zon de eerweerdige kruinen van bergen en dennenbosschen uit de vlakte op hief, beklom Nergal, gelijk hij gewoon was, eenen der hoogste toppen van den Godlijken berg Marvel, om den avond te genieten, zich te verliezen in stille gedachten aan der Goden wijsheid en goedheid, door de herinnering van zijne lotgevallen; en een offer ter hunner eere met lofgezing te ontsteken, - Na het Danklied gezongen te hebben, zat hij in diep gepeins; het marmelen van een beekje, dat uit het midden des bergs vloeide, zo wel als het geruisch van den stillen avond, voerde den slaap aan, die hem met zijne zachte hand streefde; verbeelding volgde zijne treden, en geleidde den geest des slapenden Nergals in het belommerd dal aan den vo[e]t des bergs. -

Nergal hoorde den gang van een mensch door de rammelende bladeren, eene klaagstem vergezelde dien; hij zag op en bemerkte eenen reiziger, die zich al klagende, naar een verstorven boomtrunk keerde, en er met den rug tegen ging staan leunen. Hij luisterde naar de stem des vreemdelings, die zich dus verhief.

‘Welk eene akelige somberheid en ontzettende stilte zweeft door dit dal! - het breeken van een tak, het ruisschen der bladeren, het gerammel van verwelkt lover rondom mij, jaagt mij eene rilling aan. - Zeg mij, rampzalige Geest, die mijne woorden met eenen dofferen galm te rug geeft, en mijne stem op eenen adem des doods door het dal rondom mij doedt beven, zeg gij mij, waarom dit dal in eene huilende woestenij is veranderd? - waar. om de geest der Hemelgoden door deze dreigende bomen is opgestegen? - Zeg gij mij, wie u uit den zwarten afgrond naar deze plaats gezonden heeft? - Wreede Goden! die het ongeluk naar deze waereld voert, en uitgiet op het hoofd des onschuldigen! - mij, mij hebt gij in de macht van den zwarten en met onschuldig bloed bemorsten God des afgronds overgegeven! - helaas! in deze beek, die langs mij henen golft, zie ik de rampzalige diepte, die zich voor mij opent - hoe ijslijk slingert deze beek des doods! driftig, gelijk mijn zware adem naar het graf beeft, slingert gij zich door het duister bosch! -

‘Is dit het dal, waarin hemelsche wellust mij een nieuw leven gaf? - in u, akelige valle! dronk ik met eenen langen adem uit den beker der menschenvreugde; de liefde en gulle blijdschap

daalden hier met een lief, bevallig meisje op eene lichte wolk uit den hemel neder; een straal van den troon der Goden, zulk een, als het leven gegeven heeft aan de wereld, schoot in mijnen jongen boezem; ik ging naar de plaats, daar zij neêrdaalde. Hier, waar ik sta, was die plaats! - Ach! hoe is dit dal eene woestenij geworden! zeg mij, rampzalige geest! wie u uit den zwarten afgrond herwaard gezonden heeft? - Rondom hare wolk, door het gansche dal, huppelde de vreugde met de bevalligheden; vrolijker murmelde het beekje, de bloemen rezen op, en ontsloten zich, de geest des hemels verzelde mijne gezangen en die der vogels met eene lieflijke herhaling; de liefde breidde hare blinkende vleugelen uit, om alle die onvolmaaktheden en smarten te bedekken, die zich van achter de wolk aan mijn oog vreeslijk vertoonden; zij, begeleid van vreugde en bevalligheden, vatte mijne hand, en voerde mij, met eenen kus, dansende naar het hemelsche meisje. - Zeg mij, rampzalige geest! die mijne woorden met eenen dofferen galm te rug geeft, en mijn stem op eenen adem des doods door het dal rondom mij doet beven, zeg gij mij, waarom dit dal in eene huilende woestenij is verandert? - waarom de geest der Hemelgoden door deze dreigende bomen is opgestegen? - zeg gij mij, wie u uit den zwarten afgrond naar de plaats gezonden heeft? -

‘Bevende ging ik met den vermetelen voet in de wolk; de liefde moedigde mij aan; ik vatte de hand van het Godlijk meisje, dat met een majestieus licht omringd was - ik kuste vol

eerbied hare zachte hand, en zij reikte mij met eene bevallige losheid dezelve toe, als vrijheid gevende om ze andermaal te kussen; vermetelheid, bij u rampzalige! opgevoed, greep mij aan, en voerde mij driftig naast het hemelsche meisjes. - Ik wilde haar omhelzen. - Op deze plaats was ik aan hare zijde in de schitterende wolk. - Ach! hoe is dit dal eene doode woestenij geworden! - het meisje weigerde mijne omhelzingen, en de schaamte dreef mij blozende van hare hand weg; daar stond ik ontroerd en weende! terwijl zij mij vermanend toewenkte van haren Godlijken zetel, hief haar de wolk met de Liefde en Vreugde van den grond, en rees statig boven mij op, naar een onbekend gewest, dat mijn oog niet bereiken kon. - Even, gelijk eene Godheid, ons voorbij zwevende, haar aangezicht verbergt, maar haren Godlijken luister aan ons vertoont, zo schitterden de hemelsche maar onbekende schoonheden van dit meisje eerst zichtbaarst voor mij, toen zij mijn gezicht ontvoer. - Zij is weg! ik ben alleen!... de vreugd is veruwenen niet de bevalligheden! de blijde lagch des velds is in treurigheid veranderd - rondom mij is akelige duisternis. - Welk eene somberheid, en ontzettende stilte hangt op dit dal! het breken van een tak, het ruischen der bladeren, het gerammel van verwelkt lover jaagt mij eene rilling aan - zeg mij, rampzalige geest! die mijne woorden met eenen dofferen galm te rug geeft, en mijne stem op eenen adem des doods door het dal rondom mij doet beven; zeg gij mij, waarom dit dal in eene huilende woestenij is veranderd? -

waarom de geest der Hemelgoden door deze dreigende bomen is opgestegen? - zeg gij mij, wie u uit den zwarten afgrond naar deze plaats gezonden heeft? - wreede Goden! die het ongeluk naar deze waereld voert, en uitgiet op het hoofd des onschuldigen! - mij, mij hebt gij in de macht van den zwarten, en met onschuldig bloed bemorsten God des afgronds overgegeven!....'

Nergal hadt medelijden met den onbekenden klager, en hief zijne oogen op naar den troon der onstervelijke Goden - hij zag, dat een wolk zich zamentrok boven des vreemden reizigers hoofd. - Als of de Goden nederdaalden, heerschte eene plechtige zwijging door het dal, en van de randen der wolke verspreidde zich een Godlijke glans door het blaauw van den hemel. Een donder klaterde uit de wolk over het bosch, en rolde stommelend door het dal, langs de bergen henen. In den donder hoorde hij eene stem, die tot den onbekenden gericht was: - DE WIJSHEID IS BIJ DE GODEN; AANBID, GIJ, DIE VAN GISTER ZIJT! - Nergal zag hem met eerbied en ontzettinge nedervallen; en, even of de Goden den vreemdeling een bewijs van hunne macht en liefde geven wilden, schoot een doodende bliksemstraal van hunnen troon op een bloeddorstig dier, dat uit de wildernis huilend op hem aankwam, en velde het. - De reiziger hief zijne handen naar boven, en aanbad de onstervelijken. - Gelijk een storm, die de deinzende kielent onzagchlijk nadert, in een buigend windje veranderd, door het scheepswant fluistert, en de golven zachter strandwaard wentelt; zo lag de vreemdeling

die de Goden gehoort hadt, dankbaar in stille gebeden, aan den oever der beek als in eenen Tempel neder. - Met een gelaat, als de lieflijke Lente, rees hij op van den grond, en op zijne lippen zweefde nog een gelofte. - een licht, schoner dat van den blozenden dageraad, omscheen hem - de Liefde, de Vreugde, de bevalligheden daalden met een ander, maar Engelachtiger meisje op eene luchte wolk in het dal. - Daar rezen de opengaande viool en roos weder. - Een blijde lagch blonk over het veld; en alles was leven en vrolijkheid. -

Nergal de Wijze ontwaakte toen, en bevondt zich nog boven op Marvel, daar hij geofferd hadt. - Verrukt over de afwisseling van het toenneel, en over de liefde der Goden tot de menschen, zong hij eenen lofzang onder den blaauwen hemel des nachts:

‘Gij nacht! die u over de velden en bosschen en bergen als een stroom uitbreidt, in welken de slaap en toverende dromen zachtjes voordrijven, gij Nacht! die mij met eene stille stem de grootheid en goedheid der Goden toefluistert, en mij Godlijk omhelst. - Gij Maan! die mij met uw heilig licht omschijnt, en vervult met hemelschen wellust - gij, lieflijke Nacht! gij, tedere Maan! gij zijt nevens mij, uit den boezem der Goden geworden, en ook in mijnen kring wonen de liefde en vreugde - uit mijnen kleenen kring huppelen zij in de woningen mijner nabuuren - de liefde en vreugde hebt gij ook in mijne woning doen nederdalen, o groote en onsterfelijke Goden! - laten zij mij altijd vrolijk vergezellen in de woningen mijner nabuuren! -

‘Gij, lieflijke Nacht! gij, tedere Maan! gij zijt voortrefflijker en weldadiger dan ik; maar de Goden besturen mijne omstandigheden, met die zelve liefde en macht, waarmede zij uwe schaduwen, uw licht over de aarde doen vloeien - gij zijt mijne zusters! de Goden hebben gewilt, dat wij weldadig zouden zijn, dan zullen zij ons zegenen - de liefde en vreugde hebt gij ook in mijne woning doen nederdalen, o groote en onsterfelijke Goden! laten zij mij altijd vrolijk vergezellen in de woningen mijner nabuuren!’

Een statige vrouw verscheen hem in zijne verrukking en sprak - Nergal! beminnaar der onsterfelijken, en der deugd! de Goden zegenen u, liefde en vreugde zullen steeds in uwe woning blijven huisvesten - denk altijd, o beminlijke Nergal! aan den droom dien u de Goden gegeven hebben, op dat gij wijsheid leeren zoudt - vertel dien aan uwe kinderen en nabuuren, en zeg hun, dat de Goden wijs en goed zijn. Zou het geslacht der menschen, dat, door den adem der Goden, uit leem, geworden is, hunne daden willen beoordeelen? - en met eene morrende treurigheid onder hunne cogen wandelen? - de Goden zijn wijs en goed! - alles wat u ongeluk toeschijnt, is het niet, en de Goden maken het tot goed. - vele zaken, die uw geslacht als dwaas beschouwt, maken zij tot wijsheid, indien gij daar op let - de Goden zijn wijs, maar de meeschen dwaas en vermetel. - Zij beoordeelen een geheel uit enkele gedeelten, waar van het verband hun onbekend is; de Goden zien het geheel en kennen

alles. - Denk, o Nergal! aan den laster des reizigers, en aan zijnen zegen! - aan zijn wantrouwen omtrent de Goden, en aan den bliksem, die het verscheurend dier doodde!

De vrouw verdween, terwijl Nergal eene dankzegging van zijne lippen stamelde.

Brief aan Mijne zuster K -

Mevrouw!

Dat men ook nuttig en aangenaam kan zijn, door over zich zelve te schrijven, hebben, na Salomon, de werken van Antoninus, Montaigne, Lavater, en anderen bewezen; ik zou het echter niet durven ondernemen hen hierin natevolgen, zo ik niet schreef aan eene Vrouw van uwe goedhartigheid, en die zo veel wezenlijk deel neemt, zelfs in mijne kleinste omstandigheden; niet, om dat het juist geheel nutloos voor anderen zou zijn, dat zij die wisten, maar, dewijl ik niet zie, dat mijn persoon en character het behoorlijk gezag daar aan kunnen bijzetten, naardien ik, gelijk gij weet, met de waereld nog geene intressante kennis heb, en veellicht nooit daarin komen zal, iets, het geen echter devoornaamste voorwaarde is, op welke een schrijver bij deze oude Coquette gehoor kan verkrijgen. -

Het is overtollig u te zeggen, dat er duizend zaken in dit leven voorkomen, in welken wij oorzaak en gewrocht duidlijk verbonden

zien, zonder nochtans de natuur van dit verband meer te begrijpen, dan de reden waarom zeilsteen ijzer aantrekt, of waarom *Demophoön*, de knecht van Alexander, van koude trilde in een warm bad, en in de hete zonnestralen; terwijl hem in de schaduw het zweet uitbrak. - De geschiedenis en Proefondervindlijke Natuurkunde laten ons geenen twijfel behouden, omtrent de echtheid dezer gevallen, die wij, op zich zelven beschouwd, als onoplosbaar, verwerpen zouden. - Voorbeelden van zulk een '*non capio*' heeft ieder in menigte rondom, ja in zich. - Gij zult de uwen hebben, Mevrouw! en vergun mij u te mogen overtuigen, dat ik ook de mijnen heb. -

Wij rekenen doorgaands volkomen begrip van eenig ding te hebben verkregen, wanneer wij hetzelfde in zijnen geheelen zamenhang kunnen overzien, en ontleden; ik onderzoek niet, of dit denkbeeld doorga? - maar wat zamenhang, bid ik, vindt uwe aandacht tusschen de inspanning van mijnen geest en eene logge schudding van mijn ligchaam, of tusschen mijne aangenaamste gewaarwordingen en een luidruchtig handgebaar, welken gij, ik zou haast zeggen duizendmaal, glimplagchende hebt zien gepaard gaan, want neer gij *vis à vis* van mij zat aan ons schrijftafeltje? - in de daad gij hebt mij op dit sluk dikwijls uitgelagchen, maar, dat deedt mij meer vermaak, dan de donkere fronsels, waarmede een Filosooph zijn voorhoofd mocht doorploegd hebben, om mij bij iedere gelegenheid te zeggen, dat ik verkeerde gewoonten bij mij had, en dat ik die gewoonten moest afleggen, wilde ik den titel van gek op den

deur vermijden. O! lieve vrouwelijke lagchiens! hoe veel edeler lessen predikt gij aan mijn hart, dat zich daaraan met goedwilligheid gevangen geeft, dan ooit in het vermogen staan zal van koelbloedige zedenmeesters, wier tongen pijlen, wier oogenbliksems zijn, geschoten in mijnen boezem, om mij meer te verbitteren! - weest gij altijd bij mij, wanneer ik iets zots of verkeerds bedrijven mocht. -

Indien gij in eenen vergenoegden luim zijt, Mevrouw! sta ik u zelfs toe op dit oogenblik nog eens hartlijk te lagchen over het geschiedverhaal van eene soortgelijke grilligheid, doch die mij voorkomt, zo er onderscheid in grilligheden plaats kan hebben, eene te zijn van de koddigste en mismaaktste soort; ik zal ze u mededeelen, om dat gij dezelve niet wel door eigen opmerking hebt kunnen leren kennen, en ik kan u verzekeren, dat, schoon zij zekerlijk lang in mij gehuisvest heeft, de volkomen ontdekking derzelve niet dan zeer onlangs gedaan is. - Zo gaat het met de starren en de characters! - welk een vreemdeling is toch het menschje binnen en buiten zich zelve! -

Een blad schoon wit papier is zodanig een ding, waaraan de geheele waereld vele treflijke hoedanigheden en verdiensten toekent; maar, het heeft, door mijne komst in de waereld, eene van dezelve meerder gekregen, en wel zulk eene, die de waereld niet weten kan, ten zij het mij behage daarvan openbare belijdenis te doen. - Ware ik baatzuchtig, ik zou voorzeker eene kundigheid voor mij houden, die, indien ik ze aan anderen mededeel, hen misschien

eenen weg zal banen om zich daarmede meer te verrijken, dan ik in staat ben van te doen. - Doch, dewijl ik de gewoonte heb om in zulke gevallen mij zelve te vergeten, om anderen eenige gunst te bewijzen, zal ik u voor de vuist zeggen, dat een blad schoon wit papier, voor mij liggende, het ontzettend vermogen heeft, om mij..... Doch, hola! - ik heb met eene vriendin van Minerva te doen, en ik voorzie duidelijk, dat hare Wijsgeerte bij deze woorden reeds op de benen zal komen, en mij aanranden over eene zwakheid, van zich namenlijk, op eenigerlei wijze, te laten ringelooeren van een zo gering iets, als een strookje schrijfpapier is. - Als wij in den stroom onzer redeneering zijn, is de Philosophie doorgaands nog lastiger, dan een prontveer of *visitato* op de reis; maar, ééne enkele keer zegt zij ons goede dingen; en, in de daad, heeft zij mij op dit oogenblik herinnerd, dat ik, door voorbarigheid, mij aan uwen inval heb schuldig gemaakt, naar dienik, in het begin van mijn geschrift reeds heb begonnen te verhalen, het geen eerst moet geweten worden aan het einde van mijnen brief, als het sacit en de rijpe vrucht van alle voorgaande redeneeringen; is de man niet dwaas, die de vest over den rok aantrekt? - van eene soortgelijke dwaasheid kont gij mij betichten, Mevrouw! - ik zal dus handelen, gelijk altijd best is voor iemand, die gedwaald heeft; en, indien het u behaagt, langs den zelve weg te rug keeren tot de plaats, van waar ik asging, om aldaar - wederom te beginnen.

Schrijflust is zekerlijk, behoudens de vooronderstelling, dat zij tot de *morbi neryotum* behore, eene der beminlijkste ziekten, waar-

mede eenig sterveling op dezen aardbodem kan bezocht worden, lieden van een zwak zenuwgestel, en bij dezen heb ik dezelve meest aangetroffen, vinden daarin eene stille vergoeding dierbedwelmende genoegens, welken zij moeten opofferen aan het gemis der ruime waereld; indien zij deze genoodzaakt zijn doortetrekken met even weinig deelneming, als een vogel door de lucht vliegt, of als Mr. *Sharp* in zijne reiskoets Italiën doorrolde; heeft de Hemel hen deswegens vertroost door hen te plaatsen in hunne studeerkamer, in eene maatschappij van boeken, en de macht verleend om rondom zich eene papieren waereld te scheppen, waarvan zij de onafhankelijkste wetgevers zijn. - Een effectief schrijver - van titulair spreken ik niet - heeft, op zijne wijze, zo veel *beau monde*, zo vele levendigheid van omgang, zo velerleë uitspanningen, binnen den kreits van zijn duffend boekvertrek, Mevrouw! dat ik mij verzekerd houde, al bracht gij hem op het *Carnayal*, te Versailles, in Hijdepark, of in *Campo Pequeno*, bij het stierengevecht, buiten Lissabon, dat hij de waereld eene woestenij zoude vinden; en dat, wanneer gij het waagde, rondom zijne schrijftafel de bevalligste *aimable* te dansen, en zijn gehoor te strelen met de aangenaamste Symphonie, hij zijne pen eene pink breedte boven het papier opheffen zou, en u koeltjes toeroepen: '*noli me tangere!*' -

Zo lang hij Aristophanes, Plautus, Terentius en Seneca bezit, zal het hem aan geen Toonneel mangelen, en hij stort daarbij zo vele tranen, en geniet door hen zo menige vrolijke ogenblikken, als u de best afgerichte troep [co]medianten ooit veroorzaken kan. -

Wil hij iets nieuws weten, hij geeft een bezoek aan Xenophon, Thucydides, Plutarchus, Livius, Tacitus; of aan Herodotus en Aelianus. - Theophrastus speelt voor hem de toverlantaern. - Hij meesmuilt bij Juvenalis, Rabelais en Sterne, gelijk gij op uwe kluchtige praatpartijën. - Gij speelt eenige uren Quadrille; dit is niet van zijne verkiezing, maar inmiddels bladert hij zijne Atlassen eens door, en speelt met de waereld-kaarten, in den vergenoegdsten luim. - Hij dobbelt met de Mathematici en Astronomisten, dat het een lust is te zien - op andere tijden kan hij aan Dido, aan Artemisia, aan Sappho, of aan de negen Freules van den zangberg zo vele aartigheden zeggen, dat iedere vrouw, in dien zij de *bon ton* van dien tijd kende, voor hem neigen zou, als voor den galantsten man van hare kennis. -

Men moet toestaan, Mevrouw! dat de vermaken, de decences, en *airs* van zulk eenen man zeer verschillen van de onzen, maar, blijft hij niet zo vrij, als wij allen zijn, in de keus van bezigheden, waar over geene andere wet gebied voert, dan die van gewoonte en willekeur? - indien een ander den aucteur als eenen slaas van grilligheden belacht, hij zal dit zelve omtrent ons doen op zijne beurt - en, alles, wel overwogen zijnde, komt hierop uit, dat, schoon de smaken onderscheiden zijn, ieder op zijne wijze, in een bijzonder vak, gelukkig is; naardien het geene tegenstrijdigheid in zich bevat, dat eene Dagvlieg evenwel vergenoegd leve in haren kring, als een Engel in de geesten-waereld. - Laat ons, daarin des Scheppers goedheid zien, dat hij het gee-

nen levenstand heeft laten ontbreken aan zulke vermaken, die den zelve verkieslijk maken voor een zeker soort van wezens.

Wat mij betreft, zonder te willen bepalen naar welke zijde de evenaar der wijsheid meest overhelle - het is zo menigmaal door allen die mij van nabij kennen, staande gehouden, en ik heb er voor mij zelve zo veele gevoelige ondervinding van gehad, dat ik niet meer twijfele, of de schrijfziekte heeft mijne zenuwen als eene hoofdkwaal aangetast, en is zulk eene slepende onpaslijkheid van mijn gestel geworden, dat ik daar over bijkans ontroostbaar zoude zijn, indien de ziekte niet van zo veel wezenlijk vermaak verzeld ging, dat ik haar voor de blozendste gezondheid, en voor duizend mijters en kroonen niet zou willen missen. - Zegt mij, gij Vroedmeesters van onzen geest! zegt mij, waar van daan het kome, dat ik niet in mijne *aise* ben, wanneer ik niet schrijve? of waarom ik, met de veder in de hand, meer macht en heerlijkheid bazit, dan waarvan zich *Alexander of Josephus de II.* immer een plan ontwierp? -

Schrijven is een zo noodzakelijk *accessit* tot mijnen persoon geworden, dat ik er waarachtig een *casus conscientiae* van maken zou, te bepalen, welk ding in zijne soort volmaakter zij, ik - of mijne pen? dikwijls heb ik, dit bij mij zelve overdenkende, mij in mijn schrijfpostuur, aan uwe zijde geplaatst, dappere Ridder van de Leeuwen! en dan, als ik u naast mij zag voordstappen op uwen Ronsinant, in verrukkingen uitgeroepen: *nos sumus toti in illo!* dat is, wat waren wij, zonder lancie en zonder pen, meer

geweest dan eene ledige bouteille, of een vernageld kanon? - hierin vinde ik meer wezenlijk vermaak, dan in de bestemming van zo vele duizenden mijner medeburgeren, die, naar het beeld van *Robbert Hennebo* geschapen, al hunnen roem en hunne wijsheid tappen uit hun Jeneverglas, en die, zonder dat, minder zijn dan een trilend rietje, ja, indien het mogelijk is, minder dan niets. - Het is toch in de daad ze, Mevrouw! dat menigmaal onze geheele waardij van eene niets beduidende kleinigheid af hangt. Gij kent, zo wel als ik, vele menschen, wier dapperheid in hun degen, wier rijkdom in hun galon, wier eerwaardigheid in hun bef, wier manlijkheid in hun baard, en wier vorstlijkheid in hun star gelegen is - ontnem hun die; stel, dat elk zijn *Romano* hebbe t'huis gelaten; zij zullen gelijk staan, en allen te zamen genomen, eene ellendige compositie uitmaken - indien ik dan van iets buiten mij glans ontlene moet, wij ik daartoe liever de pen bezigen, dan eonig ander ding, hoe ook genaamd. -

Na, dit moge zommigen haarlijk, anderen belagchlijk voorkomen, ik kan zulks niet helpen; maar ik betuig, als een man van eer, en zonder mij eenige airs te geven, dat ik voor mij daarin niets vinde, dat laakbaar of schadelijk is voor het corps van menschen, waaronder ik behore, en hoe zoudt gij, de zedelijkste aller zusteren, er iets van die natuur in vinden kunnen? -

Laat ons, om alles toe te geven, voor drie oogenblikken volmaaktlijk zot zijn; verbeeld u uwen achtbaren broeder te zien in het postuur van eenen speelzieken jongen; maak van zijne pen

eenen drijfvol; laat hij dien ronddrijven met zo veel vuur, dat hem het zweet langs den neus druppele; verbeeld u, dat de jongen, te driftig toeslaande, met zijnen neus voorover in het zand schiete, ten koste van zijn broeksvetertje; denk er nog zo veel bij, als het vlak uwer verbeelding u toelaat; - Ik ben zo verzekerd, Mevrouw! van het vermaak, welk u dit kinderlijk tooneel verschaffen zal, dat ik met u lagchen moet, schoon ik, volgens het gestelde geval, in de ongelegenheid ben van mijnen neus bezeerd te hebben; uit welke contradictie ik mij naauwlijks zo goed weet te redden, als , toen hij den rol van spelende, en reeds doorstoken zijnde, begon te hoesten. - Maar, bij den baard van Hercules! want die was zekerlijk geducht groot, zeg mij, wat er toch door dit alles verbeurd zij? ik ben een kind, heb mijne grillen, en wel zulken, waarbij niemand eenige schade lijdt, zie daar de gantsche zaak! - Misschien zou men kunnen aanmerken, dat ik mij zelven eenigermate ongemak aandeed, maar, daar ik dit gewillig doe, sta ik met duizend mannen van zeer erkende wijsheid gelijk, die allen, en ieder in zijn vak, niet ophouden zich zelven eenig ongemak aantedoan, en die des te belagchlijker zijn, dewijl zij geene hoop hebben van ooit hunne moeite met eenig wezenlijk voordeel bekroond te zien, daar ik integendeel, met de ongelegenheden ook de genoegens van mijn kinderspel oniervinde, ten koste van, op zijn hoogst gerekend, eenige oortjes - Als F - zich ieder week in een nieuw kleed steekt, en alle de *rafinements* van *Versailles* gebruikt, om zijn ellendig misgewas

der vrouwen op te dringen - als Ds. N- zich gedurende een reeks van jaren aanbiedt aan de Gemeente van R - zonder daartoe eenige andere talenten te bezitten, dan dat van een Foliant- paruk - ei lieve! verspillen dan deze Heeren niet veel meer voor niet, dan ik doe, om mij te verlustigen in de gekheden van eenen *Scriblerus*? -

De meeste uitspanningen worden alleen strelende gemaakt door de schone kouleur, welke *verbeelding* daarop tekent; gelijk het *prisma* aan verlichte voorwerpen, de schone verwen van den regenboog bijzet; - ik heb met genoeg horen verhalen, dat de Nederlanders in Indiën gewoon zijn elkander iederen dag de Europese Couranten van denzelven datum des vorigen jaars voortelezen, en elkander te vragen, wat nieuws er in Europa zij? - Goede vrienden! van u willen wij leeren, dat een mensch zich ook in eenen gebrekkigen staat gelukkig denken, dat hij, door verbeelding oude dingen nieuw maken kan - en waarom zou iets, dat niet eerder tot ons kan komen, dan na eenige maanden op de ruime zee gedobberd te hebben, niet zo wel de gedaante eener nieuwigheid mogen behouden, als de slag van eenen kanonschoot, die, zo lang na deszelfs uitbarsting, ons gehoor treft? - gij hebt gelijk, dat gij, het beeld zelve missende, u, zo veel mogelijk is, met de schaduw vermaakt. -

In zodanige gevallen is het niet altijd mogelijk te bepalen, hoe ver verbeelding en gekheid van elkander aflaggen; maar dit is zeker, dat, indien ik aan zotheden eenigen tijd besteden moet, ik

voor mij geen beter middel daar toe weet, dan een *schrijfgek* te zijn, en ik dank den hemel, dat die mij van eene drift bedeed heeft, waar mede ik niet alleen een goede, maar ook, om met *Cervantes* te spreken, een *verstandige gek* kan zijn; want het is onbetwistbaar, dat de Republiek der Letteren over het algemeen aan zulke gekken de meeste verplichting heeft, en dit is, tusschen beide gezegd, de rede, waarvan men het moet afleiden, dat zommige menschen door de grote Maatschappij langmoedig gedragen worden, en iedere vier-en-twintig uren de gewichtige reis der aarde rondom haar eigen aspunt mede doen, die men anders, gelijk een valies dat ons voor de voeten ligt, reeds lang uit de waereld zoude geschopt hebben. - Als ik dit denke, dan worde ik bevredigd met alle de grillen der Geleerde mannen, die ooit geleefd hebben, en ik drage eene onbepaalde achting toe aan *Zeno* en aan *Cleanthes*, hoewel ik weet, dat het kwetsen van den vinger aan den eenen, en pijn in het tandvlees aan den anderen het besluit inboezemde, om zich door den dood van hunne kleene ongemakken te ontheffen. - Maar gij *Vatel! Vatel!* gij vrolijke Franschman! gij geliefde Hofmeester! die mij zo menig aangenaam gebrad zoudt hebben kunnen opdisschen, moest gij deze heeren navolgen in een oogenblik, dat geheel *Chantilly* zich gereed maakte om, ten koste van uw *dinér* vrolijk te zijn? -

Het is mij meer dan eens gezegd, dat, naardien de pen en het papier toch in allen gevalle niets meer zijn dan *Supplementen* van de levende stem en schaduwen der zaken zelve, ik er minder eene

eene hoofdzaak van behoorde te maken, om die te voeren; doch ik heb steeds met *Horatius* geandwoord, '*nequeo dormire!*' - en, schoon het geene eer doedt aan onze natuur, blijft het niet te minder waar, dat wij ons in zulke gevallen gaerne behelpen met de zwakheid van anderen, waar achter zich de onze verschanst. - Menigmaal heb ik mij beroepen op het bekend Philosophisch misgewas, den Heer *de Voltaire*, wiens hoofdvermaak het was, iets op te stellen. - Ik knipte op mijne duimen; wanneer ik dacht aan de veertien quartijnen der Fransche Doctoren, geschreven over de zaak van den *Abbé de Paris*, of aan de elf boekdeelen van Vader *Herman Crombach* waarin betoogd wordt, dat de Legende van *St Ursula* met hare 110 maagden waar zij - hier mede nog niet voldaan, klom ik hoger op, en deed een reisje door het oud *Italiën*; het Vaderland dier grote mannen, van welken eens gezegd kon worden:

*'Mutavit mentem populus levis & calet [uno]
Scribendi studio, pueri que patresque severi
Fronde comas vincti coenant, & carmina dictant;
Ipse ego, qui nullos me adfirmo scribere versus,
Invenior Parthis mendacior, & prius orto
Sole vigil, calamum & chartas & scrinia posco.'*

Mij dunkt, dat *Seneca* als een hoveling van *Nero* spreekt, wanneer hij zegt '*donce docti prodierunt, benidesunt*' - en, schoon

ik anders veel eerbied heb voor de kundigheden van *Montaigne*, kan ik het hem niet vergeven, dat hij tegen de goede geleerden en Schrijvers zo zeer uitvaart, en met declamatie roept. ‘*Fascheuse suffisance, qu'une suffisance pure Livresque!*’ en elders omtrent de *escrivailerie* dit in de daad onbarmhartig vonnis strijkt; dat men alle de nutloze en beuzelachtige schrijvertjes als beurzsnijders moest verbannen; dat zij een kenmerk opleveren eener bedorven eeuw; want dat de Franschen nooit zo veel geschreven hebben dan in verwarde tijden, gelijk de Romeinen, omtrent hunnen ondergang.^(§) - Ik weet niet, wat in Rome en Parijs gebeurd zij, maar mij dunkt ik zie bij deze regels de pen van den Franschman met die zelve vivaciteit over het papier huppelen, waarmede zijne tong zich altijd beweegt, wanneer zij door andere tongen wordt wakker gemaakt. - Indien er iets overblijft tot verschoning van Vader *Montaigne*, het is dat Vader *Montaigne* in die plaats zich zelve den eersten rang geeft onder den troep van schrijvers, die Frankrijk zouden moeten ruimen, indien zijn raad gevolgd wierdt. - Hoe hij zo nedrig kan zijn, is bijna onbegrijpelijk, doch, naardien hij ten minsten hierdoor toont dat hij geen menschenhater was, wil ik hem alles ten beste houden; en, zijn gevoelen daarlatende, zeggen, dat het mij allerbillijkst voorkomt, ieder mensch, die vrij geboren is, te laten zitten op zijn stokpaerdje; indien hij ons daarmede niet tegen de schenen loopt, behalven dat ik denk, dat uit het ontworpen bannissement veel groter nadeelen

(§) *Essais, Liv. 3. ch. 9.*

voor den staat zouden voordvloeien, dan die welken gepaard gaan met de vrijheid van pen en drukpers - in geen van alle die Landen, waar men beproeft heeft, deze vrijheid met gezag van Regeering en wetten te beteugelen, is de uitwerking anders geweest dan ten kwade; zelfs niet in dat *Spanje*, dat zo Godsdienstig is, en welks geestlijkheid de goede gemeente door een plankjen aan de kerken waarschuwt voor kettersche boeken, die, gelezen zijnde, den ban kosten moeten - ik zou zelfs van begrip zijn, dat met de mislukte schriften ook de gelegenheden vermenigvuldigen om beter te schrijven; dewijl toch iedere natie bij trappen opklimt tot hare volmaaktheid, en een kunstenaar geen volledig stuk levert, dan na verscheiden broddelarijen in de waereld gebracht te hebben; - ook kan de pen een goede speelpop zijn, voor vele lieden, om hen aftetrekken van de ledigheid, dat verdoemlijk beroep, waarop een Grieksch wetgever rechtmatig den dood gesteld hadt; - was *Nero* tot zijnen dood toe, een arme schrijver of huis slaaf van eenig Romeinsch Edelman geweest, hoe veel meer geluk zou hij hebben gesmaakt, dan op het koninglijk tooneel, zo hoog verheven, dat alle de gemeene bemoeiingen en genoegens dezes levens, van daar gezien, ons beuzelingen toeschijnen; en hij zou niet nodig gehad hebben zijne uitspanning te zoeken in het verbranden zijner Rijksstad, of in het vermoorden van zijne moeder.

Ik - die elk ander mensch vrij laat in zijne keus, wil voor mij liever de pen dopen in kinderlijken inkt, dan het staal in heldenbloed; - indien er iets zwaks in dit denkbeeld heerscht, bid ik

alle de *esprits forts* van uwe kennis, Mevrouw! mij dat te willen vergeven, daar het toch alleronvriendlijkst zonde zijn, iemand dat kleine wissewasje te ontnemen, waarmede hij gelukkig is, zonder dat het een oortje waardig kan zijn in de handen van een ander; is in mijn wissewasje het grilligst van allen, fiat! -

*'Ridentur, mala qui componunt carmina, verum
Gaudent scribentes, & se venerantur, & ultro,
Si taceas, laudant; quicquid scripsere beali.'* -

Daarom zal ik het u nimmer verwijten, mijn beste vriend V. G- dat gij op eene *analysis* reist en volgens eene *analysis* aan uwe, vrienden denkt en schrijft - ik ken de preciesheid van uwen geest, die orde en verband zoekt, zelfs in de kleinste dingen; en ik weet, dat ik u gemelijk maken zou, zo ik u wilde doen begrijpen, dat uw denkbeeld hieromtrent, door het *diminuendo* te gebruiken, capricieus worden kan; ga gij voort, mijn broeder! en analyseer zelfs de turven aan uwen haard, indien gij daarin maar vergenoegd zijt. - En gij, mr. II- zet u nimmer aan uwe schrijftafel, om ons eene lieve zachte of hoog verhevene *Ode* voor te zingen, ten zij gij uw vernuft omheind hebt met eene wal van boeken, papieren, flesschen, glazen, en instrumenten, op dat u de proeve te beter gelukken moge; want ik ben onderricht, dat daarvan, voor meer dan de helft, uw geluk af hangt. -

Van zulke en soortgelijke zaken, Mevrouw! begrijp ik het ver-

band niet - zij zijn mij zo wel te hoog, als die wonderen, waarvan de Israëllitische wijsgeer melding heeft gemaakt; nogthands geloof ik dat zij kunnen plaats hebben, en ik heb reden om zulks te geloven; dewijl ik in mij zelven eene onwederstaanbare drift tot schrijven voele opwellen, zo menigmaal ik een blad schoon wit papier voor mij zie liggen - dit is niet een zier Romanescq, maar in de daad waarachtig - en zie daar de bijzondere gril van mij zelven, die ik u reeds ontijdig heb begonnen te verhalen, in den aanvang dezes briefs.

Het zou der moeite waardig zijn, te onderzoeken, of er in onze ziel denkbeelden sluimeren, die zodanig met het papier in verband staan, dat men ze *papier-denkbeelden* zou mogen noemen, en dat zij ontwaken en naar buiten komen, zodra de *vector*, het oog, aankondigt de nabijheid van schrijfmaterialen; en of uit dit *Symptoma* der schrijfziekte en van meer andere kwalen iets goeds te halen zij voor het *systema occasionale*, dat nog wel eens mocht gerepareerd worden. - Dan, dit stuk, met vele anderen, voor de nawaereld, overlatende, heb ik de eer van te zijn:

MEVROUW! Uwe W-.

Fragment van eene sentimenteele historie.

Daar waren dan eens twee broeders, zeer verschillend van aart, zoo als het meer onder broeders is. Zij woonden zamen op een aangenaam landgoed, en vermaakten zich ieder op zijne wijze. De eene, Willem, was, zoo als men het noemt, zeer *sentimenteel*; wanneer hij 's avonds in de maaneschijn wandelde, stortte hij op ieder grasje een traan, en hieldt dan heele lange alleenspraken van O! en ACH! - Hij maakte ook wel vaerzen, waarin hij geduurig zeide, dat hij schreide; maar dat zeide hij dan zoo maar; en de liefde haalde hij zoo dikwijls over, dat zij in *aether* wegvloog. Dit hadt hij uit verscheiden boeken geleerd; doch sommigen hadt hij niet regt begrepen.

Hendrik was niet *sentimenteel*, zoo als Willem dat woord gebruikte; hij las geschiedenissen, maakte ook wel gedichten, doch van een ander soort; wandelde 's morgens en 's avonds door boschen en velden, en was dan regt vrolijk; dan kwam er ook wel

eens een traan in zijn oogen, doch die vaagde hij schielijk weg, en zeide niets.

Eens op een' morgen werd het klokje, op een nabuurig landhuis, schriklijk geluid; de nieuwsgierigheid dreef de broeders naar buiten, om te zien, wat de reden van deze beweging was. Zij waren naauwlijks buiten, of zij zagen een zwaren rook van het nabuurig landhuis opgaan. - Brand! riep Hendrik; daar moeten wij heen! wij moeten die arme menschen bijspringen! - o Hemel! zeide Willem, is deze waereld dan altijd een tooneel van verdriet? - moet een gevoelig hart dan overal rampen ontmoeten? - Hendrik ging vast voort, en Willem volgde hem. Toen zij nabij kwamen sloeg de vlam het dak uit. Groote God! riep Hendrik, help ons! - Willem stonde stil - haalde een zwaare zugt uit zijn borst - sloeg zijn oogen ten hemel, en zijn handen zaamen, en stondt nog stil - Alles was in beweging. De boeren droegen water, en Hendrik hielp hen. - De eigenaar van het huis liep wanhopend rond, en riep: alles is niets! - alles is gered! - maar, mijn lieve dochter! - zij zal moeten verbranden! - zij kan niet gered worden! - Vrienden! redt mijn dochter! -

Willem gildde, en vloog eenige stappen te rug. - Waar is uwe dochter? riep Hendrik, waar is zij? - 'Op die kamer, daar de vlam daar uit het vengster staat!' - Hendrik gloeidde - stondt een oogenblik stil - en vloog heenen.

WILLEM.

o Hemel! zal zulk een schoone bloem, in den morgen van hare ontluiking, reeds verzengd worden?

..... - ... - ... Hevige vlammen! Jeugd en schoonheid zijn even weinig veilig voor uwe woede, als de verdroogde elk in het bosch!

De hitte des vuurs doet de traanen, op mijne wangen verdroogen! - Lief meisje! hoe dikwijls zag de Maan u hier, op deze graszoden nederzitten! toen rolden traanen van het fijnste gevoel uit uwe hemelsche oogen! - en nu!..... Ach! is dan alles op den gevoeligen mensch gebeten?..... Rampzalige aarde!.... o! hoe veel lijdt thans mijn hart!.....
Ongevoelige Hendrik! zonder dat uw hart een zugt loosde

HENDRIK.

Maakt plaats! maakt plaats! ik wil de dochter redden! maakt plaats! - waar is de trap? (*De boeren maaken ruimte, en zien den jongeling met verwondering en medelijden aan. Hendrik vliegt in huis en dringt, door een dikken rook, den trap op*) - - - - -

Waar zijt gij, meisje? - waar zijt gij? ik zal u helpen! - (*Geheele stukken van het huis vielen reeds naar beneden, de vonkende trappen kraakten onder zijne voeten. Hij zal er nooit weder uitkomen! zeiden de boeren, 't was te laat!*)

-- Zij is gered! - zij is gered! - oude man! waar zijt

- zonder dat een traan aan uw oog ontviel, gij? - hier is uwe dogter! zij leeft! - (*de*
vraagt gij den bedroefden vader: 'waar is *kleederen des jongelings stonden in volle*
uwe dogter?!!...' Hoe moest deze vraag *vlam; hij voelde niets: de dogter was*
het tedere hart des vaders niet grieven! - *gered.* - - - - -

Ode, na een onweder.
(Een vrije Naarvolging van *Moses Mendelszoon.*)

De donder, die door knetterlagen
Nog straks den stoutsten kon vertzaagen,
Zwijgt, op den wenk van zijnen Heer;
Men ziet geen bulderende winden
Den bloei der velden meer verslinden;
Geen hagel velt de graanen neêr.

Al 't geen straks scheen den geest te geeven
Begint met nieuwe kragt te leeven;
Het choor, dat stom en trillend zat,
Laat weêr zijn blijde zangen hooren;
Men ziet alom Natuur herboren,
In dieren, planten, bloem en blad.

Wie was het, die in 't Onweêr stormde, -
Die wolken tot gebergten vormde?
Uw hand alleen, almagtig God!
Die, met één' opslag uwer oogen;
Den *sterken Geest* voor uw vermogen
Doet siddren, en zijn' waan bespot!

Zijn brein doorsnuffel' 's aardrijks hoeken,
Om 't geen uw magt weêrstreeft te zoeken,
Hij voer' Natuur in zegepraal,
En wraak' uw Albestuur vermetel,
Gij bonst zijn stelzel van den zetel.
Op 't blikkren van één' bliksemstraal!

Uwe almagt maakt de lucht en wolken
Tot enkel vuur- en zwavelkolken:
Gij houdt den donder in uw vuist; -
En als gij spreekt - straks brult het Weder;
Ginds veltge steigrende eiken neder;
Daar wordt een rots tot stof vergruist!

Natuur wordt door uw gunst bewoogen;
Ze ontleent haar' invloed, haar vermogen,
Alleen, o God! van uwen wil:
Verliet uw hand de radertuigen
Des waereldkloots - hij viel in duigen;
Ja, 't groot *heeläl* stond aanstonds stil!

Wat moet niet voor uw grootheid zwigten!
Gij hangt de onmeetbre hemellichten
En loggen aardkloot aan een NIET;
Ook kan zich niets uw magt onttrekken;
De wormpjes, die het blad bedekken,
Zijn burgers van uw rijksg gebied.

Uw lagch doet alles ademhaalen;
Uw oogblik scheidt miljoenen stralen,
En straks is ieder straal een zon:
Niets kan u ook verandering baaren;
Gij zijt nog, naa veel duizend jaaren,
Aan 't tijdstip waarge, o God! begon.

Lof zij uw' naam, mijn God, mijn Vader,
Van al wat ademt Levensäder!
Dat ieders hart van Liefde brand,
Voor u, wiens hand 't heeläl moet schraagen,
Die, om uw Majesteit te draagen,
De winden in gareelen spant!

Knielt voor Hem neder, Stervelingen!
Wat ademt moet Gods glorie zingen.
Knielt voor Hem, als een eenig man! -
Neen! - zwijgt! - hier helpen zang noch chooren;
Een stofje doet meer loftaals hooren,
Dan onze roem hem schenken kan.

Elize.

Schoon - gelijk de lentemorgen,
 Als hij 't oost met purper siert -
 Schuld'loos, - als een jonge Cherub,
 Die op Edens windjes zweeft,
 Was de jonge, schoone Elize,
 In den bloei der eerste jeugd. -

Juichend sloeg het choor der Eng'len
 Op die schoone d' oogen neer;
 Vol van heilige verrukking,
 Riepen zij elkander toe:
 'Dat dit pronkjuweel der aarde
 'Aan de deugd steeds heilig zij!
 'Dat een ziel, haar liefde waardig,
 'Voor haar ziel een *alles* zij!...
 'Hoe zal, op den laatsten morgen,
 'Dan der eng'len blijdschap zijn,
 'Als dit paar, naa 't blijde ontwaaken,
 'Ons als zijne broeders groet!

Lagchend volgde steeds de weelde
 Jonge Elize's schreden naa;
 Maar haar zangen, vol verleiding,
 Troffen schoone *Elize* niet: -
 Al de glans van haar ci[e]raaden
 Was veracht'lijk in haar oog. -

Woedend nam de dart'le weelde
 Liefdes hemelschoonheid aan.
 De eerste trouw der waereldkindsheid
 Lag op 't bloozende gelaat.
 Maar haar woorden waren vleijend;
 't Was de taal der liefde niet! -

Vol gev[oe]l - met open armen,
 IJlde Elize naar heur toe.
 o! Hoe bonsde, aan heuren boezem,
 't Ligtgeloovig maagdenhart!....
 Zwijgend, zag het choor den Eng'len
 Toen de jonge Elize naa!....
 Biddend vloogen zij ten hemel,
 Waar de zuivre liefde woont. -

Lieve, schuldellooze maagden,
 o Gij, Eng'len deezer aard,
 Laat het noodlot van Elize
 Voor uw jeugd een voorbeeld zijn!
 Ken de zuivre, reine liefde,
 Aan haare eedle eenvoudigheid!....

1785.

Aan Chloe.

Zoude ik u vergeeten, Chloë? -
Neen! voor u slaat nog dit hart! -
o! Mijn liefde is zuiv're liefde,
Die 't geweld van 't noodlot tart.

Rukt men, wellust van mijn leven,
U naar and're strecken heen, -
Sleepe mijn lente - jaaren,
Zonder u in droefheid keen?

Hoor ik niet van uwe lippen,
't Schoone van de waare deugd?
Smaak ik niet op uwe lippen
Vreugd, gelijk der eng'len vreugd?

Zal ik nooit uw' zachten boezem
Voelen zwoegen aan mijn hart;
Daar gij, staamrend: *ik ben de uwe!*
Mij drukt aan uw kloppend hart?

Echter zal mijn hart u minnen;
Minnen? - tot in de eeuwigheid, -
God, de bron der waare Liefde,
Schonk haar ook zijne eeuwigheid.

Is mij, Chloë, deeze waereld
Nu een huilende woestijn,
O! daar komt een and're waereld, -
Daar zult gij de mijne zijn. -

Daar zal wel een traantje vloeijen,
Maar een traantje zijn van vreugd,
Als wij zien, hoe zelfs de Godheid,
Zig in zuiv're min verheugt.

Welk een vreugd! - de God der Liefde
Chloë, is ook onze God.
Welk een vreugd! - de God der Liefde
Blijft voor eeuwig onze God!

1784.

Dolmar, in het dal des doods.

Geen enkel blaadje gord bewoogen -
De schepping schildert aakligheid:
Wat heeft uw invloed een vermoogen,
Genoegenwekkende eenzaamheid!
Ik wandel, door de stille dalen
Des doods, die, na het ommedwaalen
Op aard', den mensch ten rustplaats zijn:
Hier zinke ik in gepeinzen neder -
Hier voele ik mijn bestemming weder:
't Verrukkelijk 'onsterflijk zijn'.

In 't dal, omzoomt door hooge bergen,
Die, druk en akligheid ter woon,
Van duin en heuvel ootmoed vergen,
Verkoos de bleeke dood zijn' troon:
Nooit ziet men hier een beekje vloeijen,
Noch 't lagchend roosje welig bloeijen -
Hier druïpt geen vette hemeldaauw;
Nooit schiet de zon hier haare stralen -
Nooit ziet men hier het maanlicht stralen -
Hier rust men in cipressenschâauw.

De treurwilg groeit hier, op de graven -
Zijn takken hangen treurig neêr,
De deugd vind in zijn loos de haven -
De haven van de ruste weêr.
De dood, van dolle heerschezucht dronken,
Vest hier zijn troon op menschenschonken,
En maait een oogst van lijken in:
Scheurt hij een kind van 's moeders harte,
Hij lagcht -; en, onbekreunt aan smarte,
Geeft hij den doodsteek aan de min.

Hij schroomt niet, rijk bij rijk te ontvolken -
Vind wellust in der menschen smart -
Hij stoot, met scherpgewette dolken,
Zelfs Koningen na 't ziddrend hart.
Niets doet dien onvertzaagden beeven:
Hij dorst na bloed - na 's menschen leven -
En, wen zijn prooi geniet den vrêe,
Dan grijnst hij, en, in dolle woede,
Sleept hij, van moorden nimmer moede,
Den mensch naar zijnen kerker mêe.

O wreedaart! kan u niets doen beeven! -
Zijt gij voor traanen steeds verhart? -
Voeltge in uw borst geen weedom zweeven,
Wen gij de Deugd stoot na het hart?
o Neen! uw wellust vindge in lijken
Van hen, die voor uw dolk bezwijken;
Dan klopt uw hart - maar - 't is van vreugd.
Toen gij den Godmensch deed ontzielen -
Doornaaglen van ontaarte sielen
Ontzette gij - maar waart verheugd.

Hier, in dit dal - hier rust mijn Engel -
Mijn CILIE, vroeg aan God gewijd:
Zo schoon als 't roosjen aan den stengel,
Wen dauw zig op heur blaadjes vleid;
Dit meisje, vroeg mijn arm onthoogen,
Verliet mij; en, met schreiende oogen,
Verloor ik haar - met haar mijn vreugd;
Zij dacht om mij, en wilde schreijen
Maar God gebod zijne Engelenreijen....
Zij voerden haar in de eeuwge vreugd,

Dit beeld - die Godheid moest gij vellen,
Verwoede dood! maar, woed nu vrij -
Doe zon bij zon ten avond snellen -
Tref, woedend moorder! - tref ook mij!
Heur edelst deel bleef ongeschonden -
Spat vrij uw gif uit koopre monden;
Heur ziel is reeds bij Jesus troon.
Al vindtge uw vreugd in 's menschen smarten -
Al scheurt gij vastvereende harten, -
Mijn CILIE is voor Jesus troon!

Uw dolk zal eens mijn hart doordringen;
Maar 'k zal niet beeven in dien stond;
Neen - 'k zal verheugde toonen zingen,
Hoe hijge ik na dien blijden stond!
Waarom zou 'k voor uw grijnzen vreezen?
Mijn ziel tog zal onsterflijk weezen.....
Spoed aan! ô dag der eeuwigheid!
Spoed aan! schiet vroeg gewijde straaLEN -
ik reikhals om in 't graf te daalen,
Ter viering van de onsterflijkheid?

Daar zal ik ook mijn meisje ontmoetten,
Bestraalt van 't licht der zaligheid:
Wen zij, geknielt voor Jesus voeten,
Heur hartvriend biddende verbeid!
Mij dunkt, ik zie haar neergezonken,
In 't wit gedost, van wellust dronken,
Terwijlme een seraf opwaarts voert:
Daar oopen zig de Hemelzaalen!....
Bij 't galmen van de zangchoraalen
Worde ik ten Hemel ingevoert.

Mijn CILIE ziet me.... Vol verrukking
 Sneld zij, al beevende, in mijn arm -
 Ach MEGAR!... zijt ge?... In die verrukking
 Drukt zij mijn mond met kusjes warmt!
 Een vreugdetraan rolt langs heur wangen -
 Bij 't schel geluid der jubelzangen
 Leid zij mij voor den troon van God:
 God zend één blik van liefde neder,
 Die enkle blik hereent ons weder....
 Juicht, dankbre traanen!... welk een lot!...

Maar... werwaarts ijlt verbeelding heenen,
 En voert mij uit dit sombre dal,
 Daar heuvelen van menschenbeenen
 Mij wijzen wat ik worden zal?
 Dan - neen! dit kan mij niet doen schrikken. -
 Ik juich in de ijslijkste ogenblikken,
 Als ik mijn CILIE maar ontmoet',
 'k Zal zelf den wreeden mond nog kusschen,
 Die mijne levenslamp zal blusschen,
 En zegenen mijn laatste bloed.

Waar dan vrij, drom van akligheeden,
 Rondom mij, in dit sombre dal -
 Hier vind mijn ziel heur vrolijk Eden -
 Hier is het Tempe van 't Heel[a]l.
 Uw' naarheid kan mijn ziel betoovren,
 Loeit vrij, ô stormen door de loovren
 Van treurwilg en cipressenblaên!
 Zweev, doodschaêuw, vrij rondom mij heenen,
 En spiegel u in menschenbeenen -
 Hier zal mijn citer vrolijk slaan.

Zo lang mijn CILIE hier zal slaapen
 Zal 'k ademhaalen in dit dal,
 En op heur tombe wellust raapen,
 Dieme op mijn reis vermaaken zal.
 Haast koom ik aan het eind van 't leven -
 Haast zal ik dood heur schatting geeven...
 Mogt het op 't graf van CILIE zijn!
 De laatste zucht zou van mijn lippen
 Op Cilie's graf voor haar ontslippen....
 Och! mocht ik dan bij CILIE zijn!

Het onweeder.

'k Zat eenzaam in een boschje -
In een priëel van roosjes -
'k Genoot daar zaligheid:
'k Ontweek de zonnestraalen,
Die 't aardrijk deden zwoegen -
Hoe ruim genoot mijn hart!

Ik zat daar - en - was zalig -
Maar wierd veel eedler zalig,
Toen mijn Lizette kwam,
Zij plaatst zig aan mijn zijde
Ik wierd gevoel - verrukking -
Geboeid door 't edelst heil.

Wij strengelde onze handjes -
(En dit - dit was vrij zichtbaar)
Maar een onzienb're hand
Knelde onze harten zaamen,
Door 't staal der zuivre liefde;
't Welk zichtbaar was voor God.

Zo zaaten wij - en smaakten
Uit bronnen van de wellust,
Het zuiverst liefdevocht:
Dan... ach die vreugd wierd droefheid -
De zon onttrok zijn stralen
Den schoot van het Heeläl.

Een wolkenheir trok zaamen -
Vertoonde 't zwart der naarheid;
En 't westewindje zweeg.
De vrees beving Lizette -
Heur trillend hartje klopte,
Op 't zien der donkerheid.

Het zaligst bosch wierd ak'lig:
Hoe treurig was de stilte,
Daar mensch en vee in lag!
Mijn hemelsch meisje sprak niet -
Mijn tong kon zelfs niet staamlen -
Wij ijlden uit het Bosch.

Toen schoot door 't zwart der wolken -
Door schrikbre donderwolken
Een gloênde bliksemstraal:
De donder loeide en brulde:
De schepping, vol verbaasdheid,
Verloor zig in zig zelf.

Lizette zeeg ter neder, -
Een traan, vol van aanbidding,
Zond zij ten Hemel op:
Ook ik zonk aan heur voeten;
Wij baden - smeekten zaamen
De Godheid met één traan.

Hoe goed is niet de Schepper! -
Hij hoorde zielsgebeden:
De lucht wierd helderheid:
De donder rolde statig
Naar zijn bestemming heenen,
Op 't wenken van Gods wil.

Ik dankte, met Lizette,
Voor 't oog der gansche schepping,
Dien Oppertroonmonarch: -
Wij traaden weêr in 't boschje -
Bewonderde zijne almacht,
Maar... stamelden zijn lof...

Het maan-licht.

Laast zat ik, naast mijn Chloë.
Op eenen zomer-avond,
In 't aangenaamst preeeltje
Van roozen en jasmijnen.
Ik zag de laatste stralen
Van 't half- verdwenen zon-licht
Nog op haar aanschijn gloeijen;
Terwijl de weste-windjes
Met haare lokjes speelden:
En, arm in arm gestrengeld,
Gevoelden wij, al zwijgend,
Al 't schoone van de schepping. -

'k Zeide eind'lijk: zie het maan-licht
Reeds door de dennen spelen!...
Waarom of toch de dichters
Steeds van het maan-licht zingen?
Vroeg toen mijn lieve Chloë.

(Met dat bekoorlijk lachje,
Dat haar geheel verengeld)
Is dat dan meer bekoorlijk
Dan 't schoon en prachtig zonlicht?

Neen, zeide ik liefste meisje!
'k Zal u de rede zeggen:
De liefde mint de stilte,
De schaamte vreest het zon-licht.
De wellust schuwt het duister;
Zie daar, beminlijk meisje!
De waare, de echte rede,
Waarom de schemeringen
Van het toegeevend maan-licht,
Ons 't allermeest bekooren.
1785.

De held.

'Heeft mijn forsse vuist geen sterk.
'Om door 's vijands leger-machten,
'Voor mijn vrijheid, heen te dringen?
'Kan ik niet op stapels dooden,
'Door het schittrend staal verslaagen,
'Als een overwinnaar rond-ziend,
'Juichen, ik ben eeuwig vrij!

Sprak een held: de woeste grootheid
Tintelde in zijn rollende oogen,
Daar een bosch van trotsche pluimen
Op zijn koperen helm-kan trilde. -
Ijlings trad de lieve Chloris,
Aan den arm van jonge Aglaia,
Lagchend uit het elzen-bosch.

't Schoonste blosje van de blijdschap
Gloeide, op haare bolle koontjes:
Het betoovrend vuur der wellust
Kwijnde, in haar aanvallige oogen:
Haare blonde lokjes golfden,
Kunstloos, langs haar hals en boezem,
Zwoegende onder 't luchtig gras. -

Waar was toen, o held! uw grootheid?
Schooten blaauwe kwijnende oogen
Toen geen bliksems in uw' boezem,
Die geen overwinnend leger,
Rookende van 't bloed der helden,
Uwe broeders, kon ontroeren?
Is uw ziel nog eeuwig vrij? -
1786.

Lentewandeling.

'k Wandelde door stille boschjes -
'k Zag de tedre knopjes greenen -
Botten in het eenzaam wond:
'k Dacht, ô naare, stille boschjes!
Moet de Lente u eerst doen groenen -
Moet de Zomer dit voltooien,
Op dat in den hersst uw blaadjes
Vallen - in den winter dorren?

Zo is ook mijn jeugdig leven,
In de Lente van mijn jaaren:
Dan genaakt de rijke zomer,
In den herfst van mijne daagen
Valt het blaadje van mijn leven,
En dan dort het in den winter -
In den winter van mijn sterven.

Waar geen blaadje groent er eenzaam -
't Lagcht nooit in den zomer eenzaam -
't Dort, als in den hersst, niet eenzaam, -
't Sterft niet eenzaam in den winter.

Vaak ziet men, een ander blaadje
Groenen, op den zelven stengel,
Dat met haar groent in del zomer -
Dort, in guure najaarsvlagen -
't Zamen stervend, in den winter.

'k Wil wel zulk een blaadje weezen,
Zegt mijn Chloë; maar zal hier na -
Na den winter van ons sterven,
Weêr een nieuwe lente dagen?

Dan zal dagen, lieve Chloë!
Lente, zonder wedergade -
Lente, vol van zaligheeden -
Lente, tot in eeuwigheid!

Vlucht dan heenen, lente! - zomer!
Vlucht dan heenen, hersst en winter
Van dit kort, dit eindig leeven!

Daag dan, ô veel ed'ler lente!
Doe ons bij onze aankomst botten -

Lente der onsterflijkheid!

Het leeven van Cilie.

Zo als 't pas gebotte roosje,
In den uchtend; nat bedaauid,
Blij ontrolt heur jeugdeblaadjes;
En heur geur ten hemel zend;

Zoo kwam Cilie op de waereld,
Nat bedaauid van Hemeldeugd;
En begon heur eindig leven -
Maar - zond heuren dank tot God.

Zo als 't heel ontlooke roosje
Zig zoms aan een roosje huwt;
En geboeid aan éénen stengel
Vrolijk 't woên des storms verduurt.

Zo verbond de lieve Cilie
Zig aan jongen Megar ook;
En verduurde, aan hem gestrengeld
Vrolijk 't woeden van den ramp.

Maar gelijk het lieve roosje
Afgeknakt word door den wind,
Laatende, eenzaam op den strengel,
Treurende een geboogen gaê:

Zo wierd ook de kuische Cilie
Afgesneeden door den dood;
En liet heur beminden Megar
Eenzaam treuren hier op aard'.

Dan, gelijk 't gestorven roosje,
Stervend, laat een bottel naa,
Die, gewassen tot een boompje,
Weder nieuwe roosjes draagt,

Zo is Cilie wel gestorven,
Maar heur ziel behield heur stand,
Die hier na zal vruchten draagen
Voor de onsterflijkheid - bij God...

1785.

Aan een zelfmoorder.

Beev nu vrij, o snoodaart!
Gods machtige wraakarm
Zwaait reeds zijnen bliksem
Van agter uw graf!
Dat hij u nu treffe
Met pijlen der helle!
Beev, beev nu o snodaart!
Tukte u het geweeten,
Veel sterker dan voormaals,
Om zelfs uwen boezem
Te treffen door 't staal?

Rampzalige ontzielde!
Daar ligt gij nu gapend,
Met ijs'lijke blikken,
Ter aarde geveld!
Nog stuurt uwe boezem
Het moordgeweer teegen,
Geboeit in uw vuist!

In spijt van uw moorddolk,
Wierd gij een beslisser
Van 't leven, door de almacht
U gunstig verleend.
Uw bloed, op het aardrijk
Gestroomt, klimt al opwaarde
Naar 't ruim van den Hemel,
En verwt dien bloedrood.

Nu zie ik Gods gramschap
Veel vuuriger kooken -
Veel woedender grimmen,
Dan toen eens een Kam
Zijn broeder vermoordde.

Daar grimt reeds de Godheid! -
Zijne Englen omringen
Zijn heilige grootheid: -
Maar - zinken verbaazend
Op 't aangezigt neder: -
De menschheid trilt angstig;
En - aanbid de Godheid.
Daar stuiven de wolken,
Als stofjes door 't luchtruim -
Verwekken een beving
Door 't ligchaam der schepping.
De winden, al loeiend -
Doorbrullen den aardkloot;
En klotzen de golven
Naar 't ruim van den Hemel -
Doen waerelden trillen,
En schudden als 't riet.

Help God!.. wee.. u.. snoodaart!
Daar vliegt uwen schedel
Door splijtenden bliksem,
Voor eeuwig van een!

Daar opent zig de afgrond
Van voor uw vernieling;
En zwelgt u, ô wreevle!
Voor de eeuwigheid in!
Nu brullen de donders
Om d' afgrond - die, sluitend,
Al grimmende kraakt:
Nog eens ijlt de bliksem,
Van d' aanvang der schepping,
En vordert uw straf!..

Beev!.. Beev nu, ô snoodaart!

De dag des oordeels.

Hoe word mijn ziel, zo vol verrukking,
Al staarend heen gevoerd? -
Zij snelt van 's scheppings verste grenzen
Tot daar die oorsprong nam,
Zou zij zig ook een teekning vormen
Van 's waerelds jongsten stond;
Waarop de bliksems van de Godheid
Doorloutren het Heelal.

Mij dunkt...

Daar baldert schorre donder
 Door 't lillend'aardrijk heen -
 Vernielt - verplet millioenen schepslen,
 Gelijk het kraakend riet!
 Hoe klimmen duizend jammerkreeten,
 Tot voor den troon van God! -
 De dampkring, vol onttoomde wolken,
 Helt als een breidloos ros.
 Daar snelt een drom van gloënde bliksems
 Van voor den troon van God: -
 Maakt al wat aanzijn heeft tot assche,
 Natuur zelv tot een *niet!*

Nu rijzen zwavelige dampen
 Uit 's afgronds heeten kolk!
 De zeën bruisschen - woeden - kooken -
 Omvangen het Heelal,
 Daar rollen duizend waereldklooten,
 Door 't loeien van den storm,
 Ontbonden uit heure ijz're naaden -
 Versmeltenze, als het wasch.
 Een heir van vastvereende orkaanen
 Rukt op den aardkloot aan -
 Vernielt - en splijt - en doet hem barsten
 Gelijk verzengde klei.

Waar is nu 's vorsten praalvertonning? -
 Waar is der armen hut? -
 Zij toonen nu gelijke ruimen,
 En zijn te zaam niet meer.
 Daar liggen nu verplette vorsten, -
 Gesmakt van hunnen troon!...
 Daar liggen nu ontzielde schaamlen!..
 Wie heeft nu meerder rang?

Maar 'k hoor des afgronds deuren kraaken,
 Ontslooten door Gods vuist!
 Hoe rammelen de taaije boeijen
 Van 't helsche geestendom!
 Schoorvoetend naad'ren zij de Godheid -
 De wanhoop grijpt hen aan! -
 Zij smeeken - maar.. *gaat heen*, zegt de Almacht,
Smaakt 't loon, u toebereid!
 Gelijk een tijger, in zijn brullen,
 Zig vellen voelt door 't staal;
 En, stervend, grimt op zijne moorders,
 Zoo woed dit godlooz volk.
 Zij lastren - woeden - knarssetanden,
 En gaan ten afgrond in;
 Die agter hun met dubbeld grimmen,
 Zich, woedend - eeuwig sluit.

Nu nadert voor den troon der Godheid,
Zijn uitverkooren volk -
Het ziddert - 'k hoor de serafs zingen,
Een hemelsch - godlijk lied.
Gaat eeuwig in de zaalge vreugde!
Dit is de taal van God:
Daar vliegen zij elkaar in de armen;
En knielen voor Gods troon!

Nu vliegt de glans der bliksemslitsen,
Door 's hemels boogen heen -
Verwist hen van hun zaligheeden;
En opent de eeuwigheid!
ô God! wat een verhoogde wellust,
Voor uw geheiligd deel!
'k Verzink in mijn bespiegelingen!..

Spoed aan, ô eeuwigheid!!...